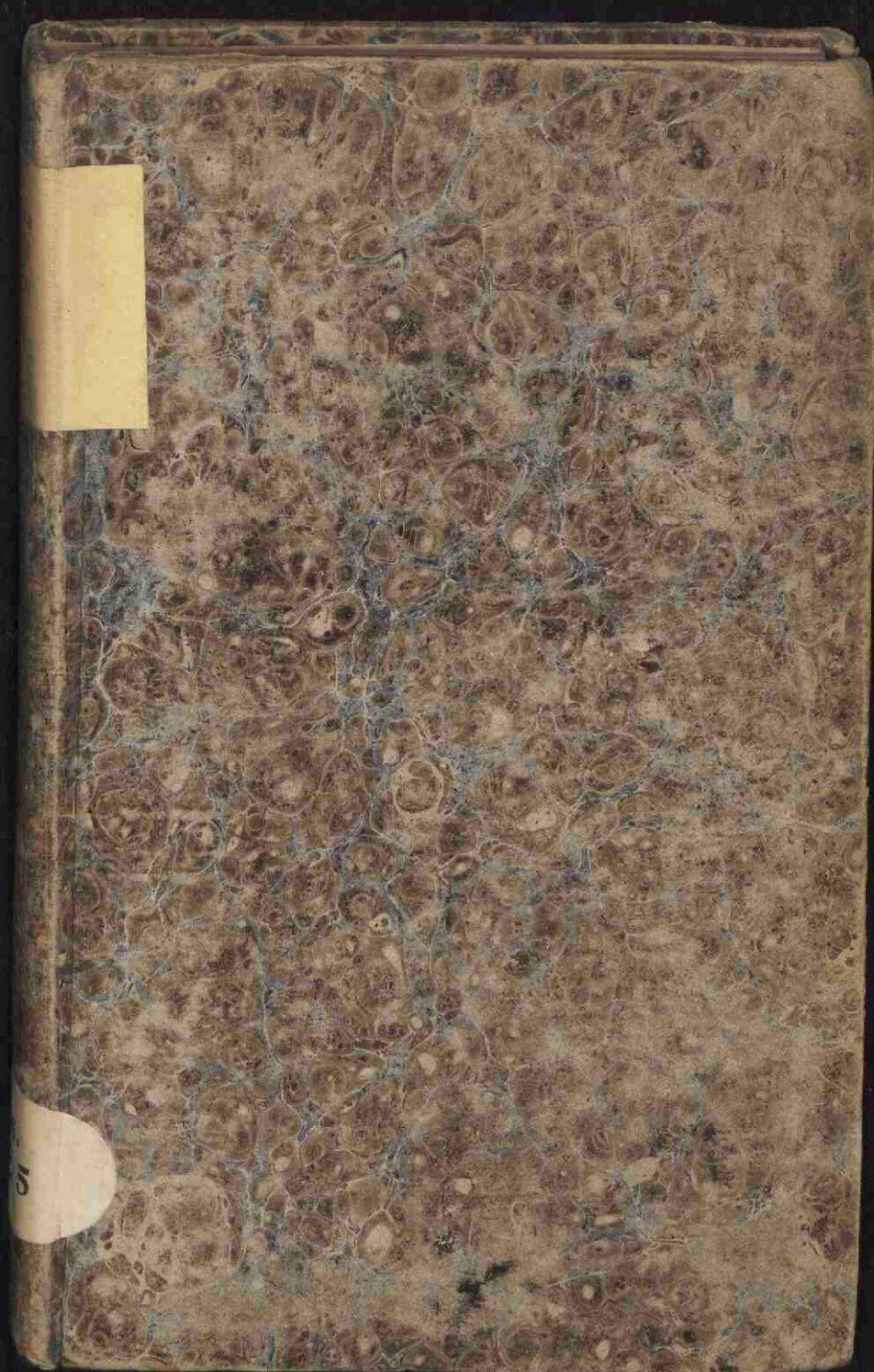

Reis door een gedeelte van Duitschland, Oostenrijk en Italië, 14 juni 1823 - 8 oct. 1824

<https://hdl.handle.net/1874/384862>

Blank yellow paper label on the spine.

5

5
J. Ackersdijck

O.E.5.

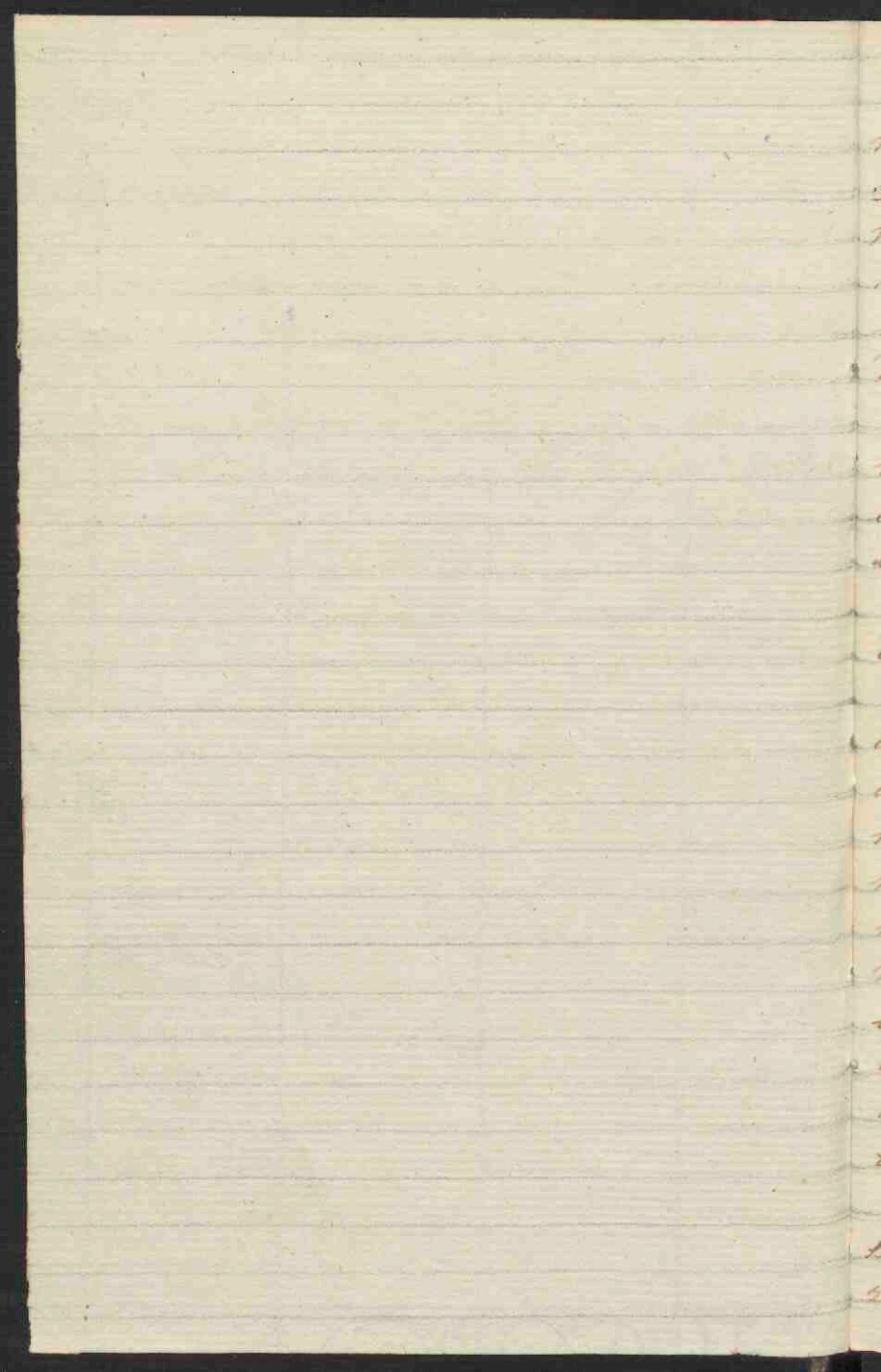
Hss. Ackersdijck.

4

T. 1316

Hs.
O E 5

Ms. Ackers. 4. (V.)

Vrijdag 26 September. Heden heb ik de Donau
naast rangenomen. Om half 9 zyn wy van Pat-
son vertrokken; de nevel had niet toegelaten
vraegen te gaan. De stad hebben wy niet lang
kunnen zien, omdat wy eenige nevelaan de
lucht was, die tusschen spoedig daarna verdween.
De Buren de Tffel zagen wy in de Donauvalleij.

De boorden der rivier heemelachtig, meest
met bosch bedekt; hier en daar ook koren-
en grasland; — kleine dorppes aan het water,
en eenzame huizen tusschen de bomen.

Op een steile roete rechts een klein dorp, Schwei-
der-Schlössel genaamd.

10 uren wy leggen aan by Hafnerzell, een
dorp links; hier zyn pottenbakkerijen en eenige and-
ere fabrieken. De Beijersche grensstad is ook
hier; men ondersaakt het goed niet zeer naau-
keurig en vraagt geheel niet naar papen. Het
het wat door het dorp gegaan, het zag er wat
vanend uit. In de herberg vond ik op tafel een
kerige van den Staat der gymnasien in Pappas,
op last der regering gedrukt; de waardinster
de my dat haar zaen daer ook andere waren
werd en dus mede in dat kerige voortwand.

Het mede is recht mooi geworden; de afwij-
felende groene boorden der rivier met konen tuss-
sen fraai in de helder blaauwe lucht.

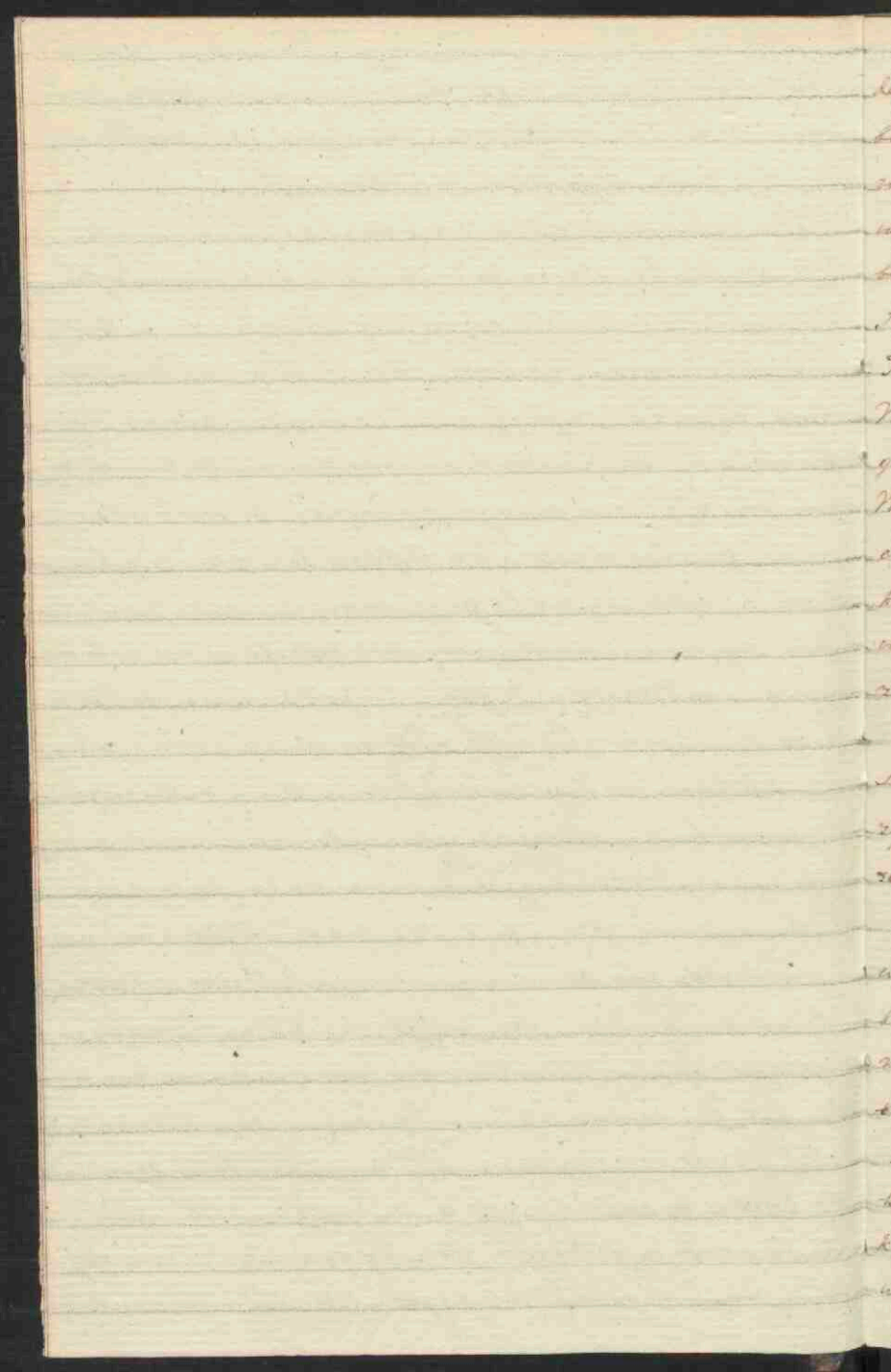
By Luytelhardtsele is de Looan mee mee met hette
gen afgesloten. Jonge meesters wisten niet en wa
de naam volg; anderen seide my dat het hie nog
keuzle maar, dat het sedert vele jaren afgeschafte;
toch waerde het nog in alle kerken bewaerd.

Plat Fichtenstein rechts op de hemels tofuben de bo-
schen; hier is de rotel van een landgeest. Benede,
naar het water ligt het dorpje Kallten.

Wij passeren een rots die midden in het water
staat, Jochenstein genaamd, 4 uren van Passau,
hier is de afpolding van het Beyerisch en Oob-
tenrysch grondgebied. Een kwartier verder
ligt Engelhardtsee, waas my om half 1 uur
kwamen. De aenst hier, reys aan de rivier, 2 1/2
mijl der stye en maaye kassen en graslanden
omringen het dorp. Wij leggen hier aan uit hoof-
de der Oollandysche graanthal.

Men heeft naauwkeurig, maar toch beleef, al het goed den
reisiger ontcracht. De papen heeft men behandelen, ont-
ze gezamenlyk nien leue te senden, waer my zo teg-
een reuipat als hier bekomen heeft, terug ontcrangen.
De keuen der politie hebben met uder van ons een gefort
over ons land, het oogmerk onser reise, de avsluy-
in sprang en gebanten. Dit is geen middel om re-
te ontcraken, zoo de reisiger belang had, tot te verbergen.
De werkzaamheden der politie, der tollen, en wellygt
ook van nieuwe vrachten die men medecrante, wa-
ken dat het plat niet naar mongen van hier verthokt.
Na het eten zyn wy gewandeld naar een dorp, genaamt
St. Egidii, op eene hoogte, ander half uur van hier,
landwaarts in gelegen. De weg gaat langgraaslyf,
genes door grasland en bosch. Al klimmende, ont-

hekt men aan de overzijde van de rivier, boven de thyle, met
bouwbedekte helling, een uitgebreid bergachtig land,
met vele Dorpen, omringd van konen en graatweden,
in de verte de rivier, meestal weder oafschien. Dit gezigt
breidt zich steeds meer en meer uit, en op de hoogte van
St. Egidii gekomen ziet men het ons recht tegenover.

Tegenover Engelkandswall ziet men op de top de ruine Riedel.
Verder wijkt men de schouwen en de volgende plaatsen, de
gimende aan de linkerzijde: Altenhof, Gottedorf,
Wegscheid, Altemhof, hang op den berg Pfankirche, Hoffin
che, Raftbach, het slot Ranariedel. Het graat uit
kanteel bij Altemhof maakt een byzonder fraay uit-
werking tusschen het geboonte. Dit gansche landschap is
reus schouwen en wankt door de bronnen nog schooner.
Zuidelyk ziet men den Franckstein en de bergen van
Salzburg ver in het verschiet; de afstand maakt, dat
zy in de lucht schynen doorzigtig te zyn. Het is jammer, dat
ze grootendeels door de mastbofelen verlongen worden.

Op den weg tusschen Engelkandswall en St. Egidii passeert
men een klein Straampje, dat tusschen de stenen van een
berg kwam, en waarin ^{men} vreeslike en kreffte ragen, by
mogten ze niet mademenen, dewyl het onder de vifsbury
stroomt die den heer van de land is.

Het grasland is pient te kent, gade men heeft niet veel overlag
het water daar door geleid, van dat de dorpste geen noodal
kan saem. Hier en daar zyn bakken waarin het dorpste
wonen, en waarmede men het door het land kan laten lopen.

[Faint, illegible handwriting visible along the right edge of the page, likely from the adjacent page.]

Het graan groeit op de meeste plaatsen reeds intj oek 22 en 23
per en klaver op het braakland.

De Beeyerseke Generaal terrede is heer van dese streek. Het
bluht "vonderling, keiserlich Koniglich Fürstlich Wrede's
Landgerichte". Men betaalt hier den Heer veel cinsten, oek
tenden van broent en doot (genogelte, eyeren, graan end)
toch 22 maal de tenden op vaste haercollede, bepaald, oek
dat het onafhankelyk van daten op slichteren vages siet
in natura voldaan wordet. Personele dienster beuyss
men de Heer niet meer; den Keiser voor sommige ma-
teriel: b.v. militaire transporten, oek worden de me-
ge nog op die wys onderhande, wy zagen nelle kassen, en
oek roumen en meelje bequaam werken; dit is te gely
brukken voor de immoest en andersmatig om gade
wegen te hebben. Er zyn oek gaderen in dese streek die
niet anders dan heer, maar onder de geestelykheid, thands
het Religionsfonds, behooren, en daaraan kunne tien
den eyn oplengen.

Er is in Engelhardt's roll oek een hinc doot men het elok
van de heerwaent, en waer de Generaal Wrede nu
en dan verblyf handt, intuelidig is het niet. Dyranden
Het geweren littenkeuserklooster wordet nu alker
bouw en pfaaner bewoent, en de kerk, die reer van
valler is dient nu oek pfaerke.

In dese streek wordet er veer op gemen, dat alle kin-
dren, leuen leren, schryuen en rekenen, de schoolmeester
worden vry goed betaalt; de oyer, die kunne kinderen

Alle vrouwen, met en jong dragen een rood lint. Dees
en het heeft gekraapt, met de twee einden op den rug hangende,
zoude, deze draagt er voor geen bligante vatbaar.

Men heeft lang, den ring, van binnen een uitgetrokken ring of
streef gemaakt, door welke men het hout, dat boven gekaps
waarde, na adenderen laat glijden.

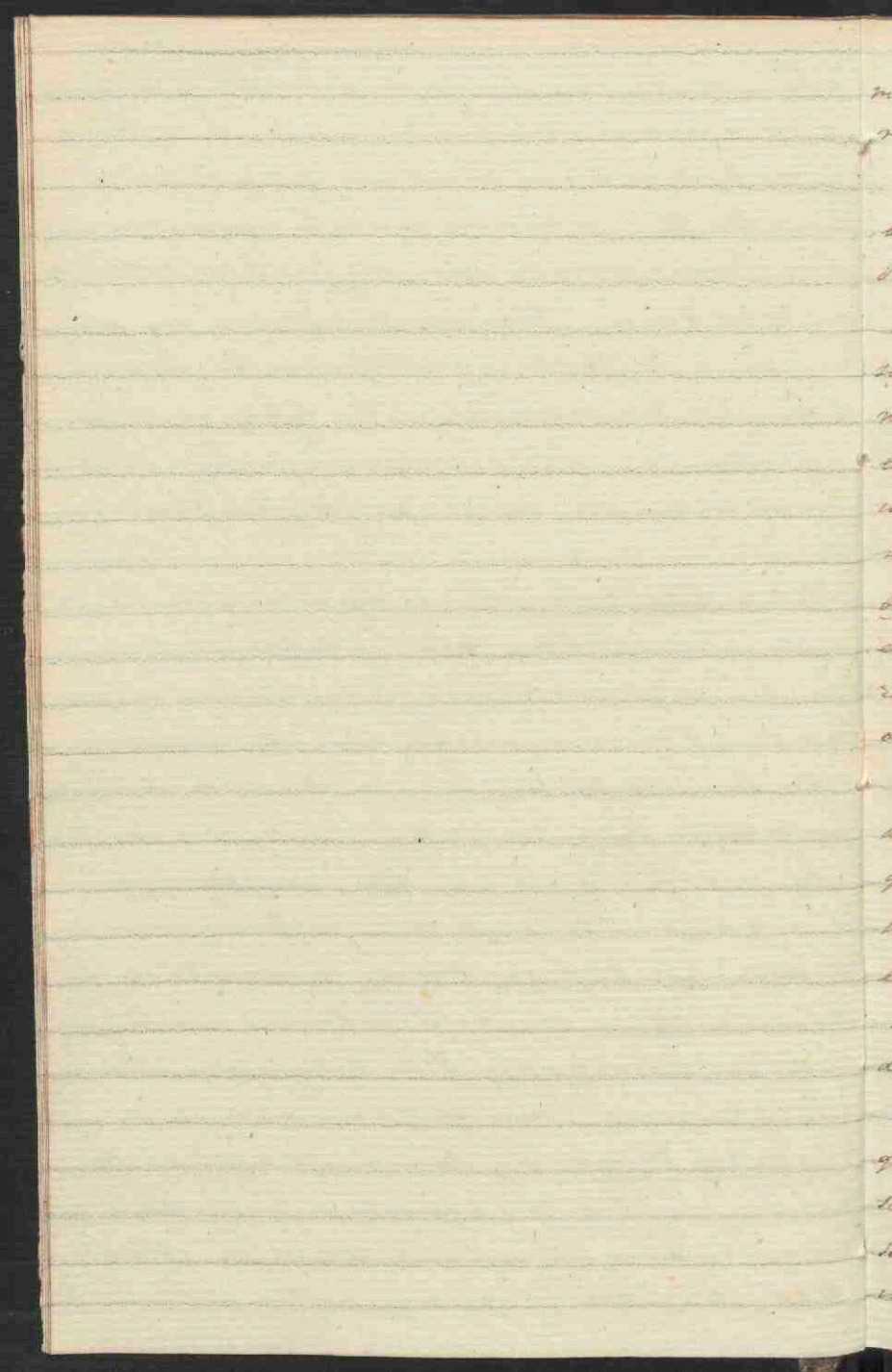
De led hier op geschiedt plaats... binnen een steking men
legt het hier niet op den grond, maar spant het over latten,
den af en ter half roet boven het gras.

niet in de school vanden vanden gestraft. In St. Egidi
had de meester een zeer goed huis. Hy vande my dat hy
by 160 kinderen in zyne school had. Het doop tellde 102
kinderen. De kinderen gaan duurgang van van
5 tot 12 jaar school; dagelijks van half 8 tot half 11 en
van 12 tot 3 uren. Deze schoolmeester, die een plom
naar komen had, viel zyn ams te guesat, dien ik s'avond
in Engelhardtszell, dronken als een lyk op een wagen
zag liggen, waren niet geschikt om my van het per
tooneel der meester een zeer gunstig denkbeeld te
geven.

De menschen hebben hier een goed swastkome, de
vrouwen vooral hebben goede gaitalten, en fraaye
aangename gelaatstrekken: onze mynere waarden
met hane & kinderen, was een monster daarvan.
Sande overvloed van de vinnen loopt de weg anders
aan de bergen lange het water.

Savonds had ik uit myn klein ruingtstetje een
moei gezicht: in de laagte de brede Donau, vass my
de bergen met ha fukken bedekt, en daarboven den
schoonste Sternhemel. In de huizen over my, de
nabe aan het water, zag ik het licht schynen. Dit was
randig tooneel was intitel kend aangenamen.

Zaterdag 24 September. Deze morgen was alles
helder, maar wederhand is meder alle, met veel d'eerke ge
monden, zo dat wy niet naar gaven kelle kunnen of rone.
Ik het guthavond de familie kunne avond maaltyd en geve.

morgen kon de jenne zien worden. Voore en na dan, zy staande
veer riektealen een kort gelid en maken het teken van't kruis.

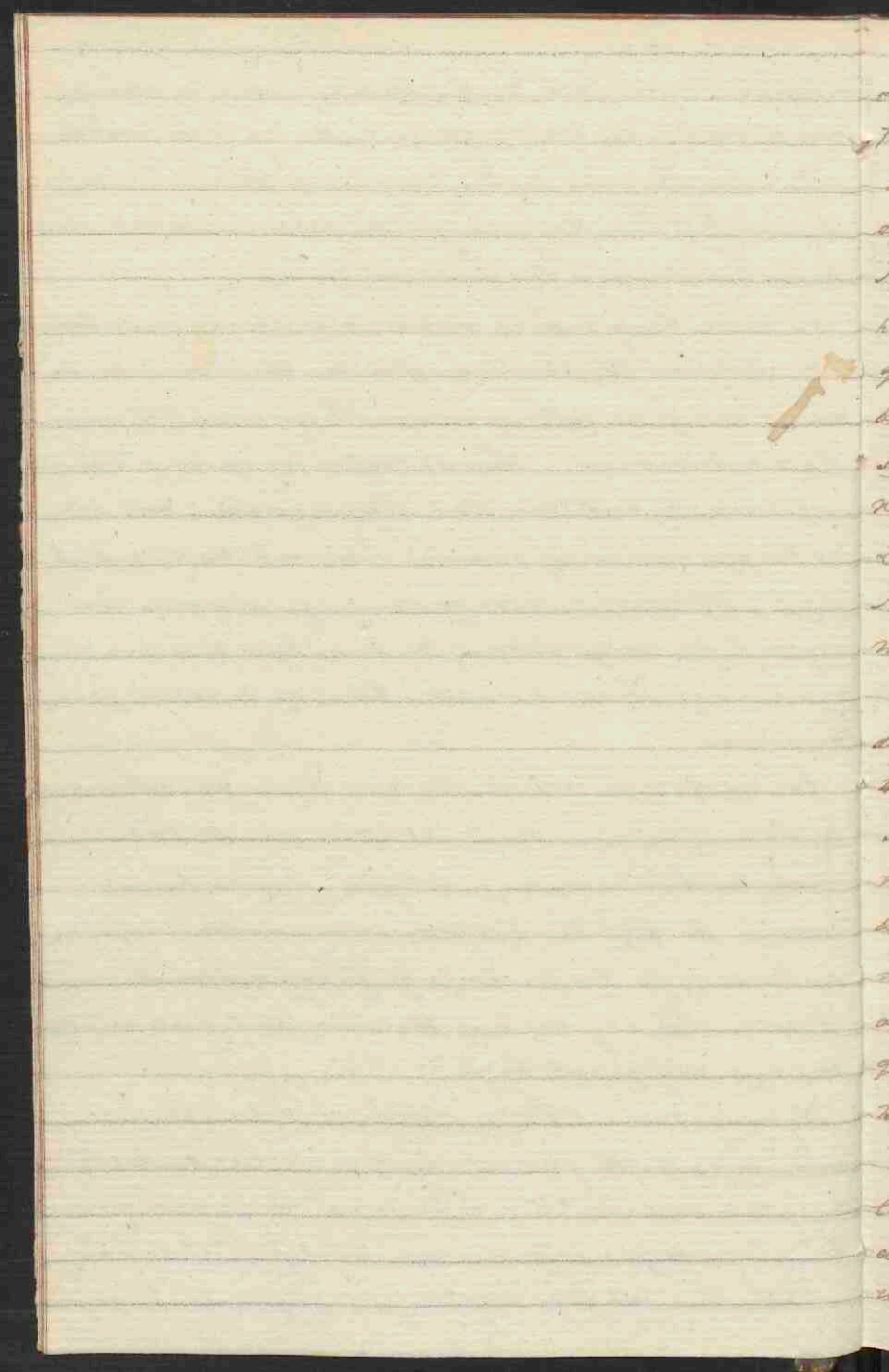
De rivier bleef nog een dya lang om de bergen, waagen,
bedekte dan dere dan geen spitsen, maar eindelyk mede
de danker blaasme lucht overal rivier.

Wij vaeren lang tafichen natruchtige bergen over hof,
voren bedekt. Veel hoversen stonde. Tocht van de oo-
ver of lang, de helling verprijd, en inmakten een
breve nabruering. Links zagen wy op een rood
uitrekenende rots het slot Panariedel; ook klein
ne dorppes, raanen wy voorby; dan end kasteel, hafs
baek. De rivier wordt op sommige plaatsen zeer
eng tafichen hooge rotsen; zy kroon helle riek uit het
end dat wy lens om ten onken toren, op de rotsen gemaak
omraegen.

Enige dorppes, verhuisden riek bynaal gant tafichen
de tomen, en man demerkt alleen aan de daken en
gevels, die hier en daer uitsteeken, dat er huizen
staan. De bopchen bestaan uit mastbomen, eiken
en linden. De boepes heeft se fraan gekleurd.

Kapellen zien wy tot nog toe niet veel, wel by elke
doep een wy groote kerk.

Wij vaeren voorby het slot Sauehand, dat mede nog eenige
gebouwen op een berg aan den linker oever ligt, en het land
schap zeer verliert. Het behoort aan de vorst van
Schwarzenberg, welke was zyne heerlykheid Cremas,
en Bahmen, tot hier een kanaal gegraven heeft,

om het hart int zyne kofiken over de Douan naar
gtuven te kunnen hervaren.

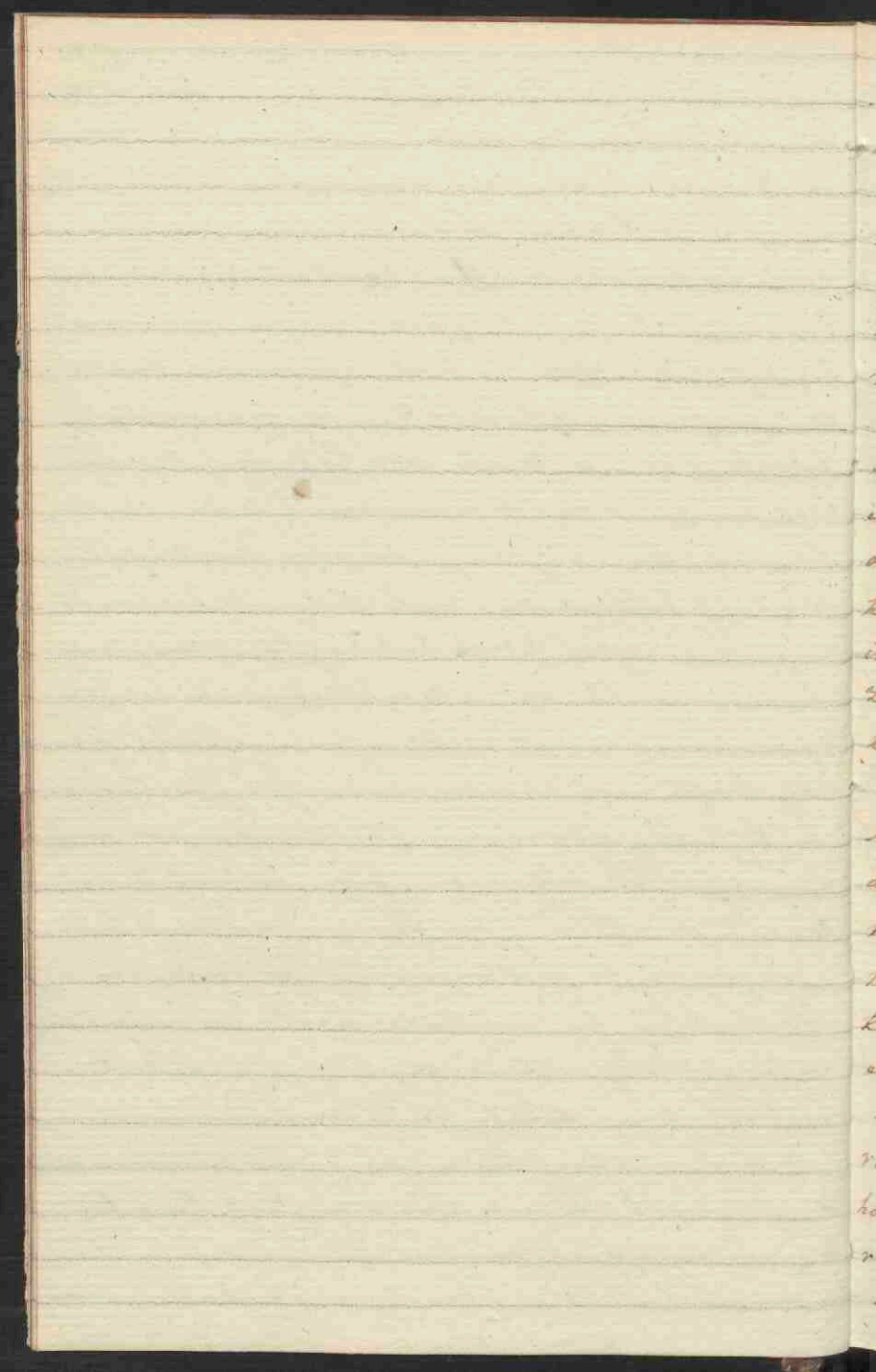
De boorden worden wat vlakker, men ziet weder,
en overal op fraaie bergen.

Rechts het marktulck Aschau, allerliefs gelegen,
hier hangen de tuynbergen aan. Men ziet op eeni-
gen afstand verrederden kerken en kastelen, onderwa-
ren een groot wit kasteel tegen een groenen berg,
Schanburg genaamt. De stad Efferding ligt ook
veel, ongeveer van de rivier verreiderd.

Lang ziet men zag rugwaards op het kasteel
Heubach, en van deze zyde behoort het tot de
marke gezigten die ik tot zag toe gezien heb.
De boomvruchten zyn in deze strecken zeer overvloedig,
men maakt veel appel en peren zyn, die men
hier Molt noemt.

In Efferding en naburige plaatsen, zyn veel ker-
ken. Sedert de regering van Jozeph II wor-
den die in de uitroeying van hunne ceraden niet
meer gehindert. Toch maekten zy alle kusten tot
onderland van den katalieke ceraden met de
geen en ontzagen van de regering niet tot onder-
land van hunne kerkuren en bevaarf.

De rivier is veel breder geworden, thooft ook
langramer. In de velden ziet men steeds heind,
die met wyn, graal, koran en hont bedekt zyn, en
waaraan men hier en daar dorpen en kastelen ver-

zpreid riet liggen. Men en dan nog, en ook eilanden in
de rivier, die met boom, begraved zijn.

Men zegt mij dat het water thans laag is dan zo,
woonlijk.

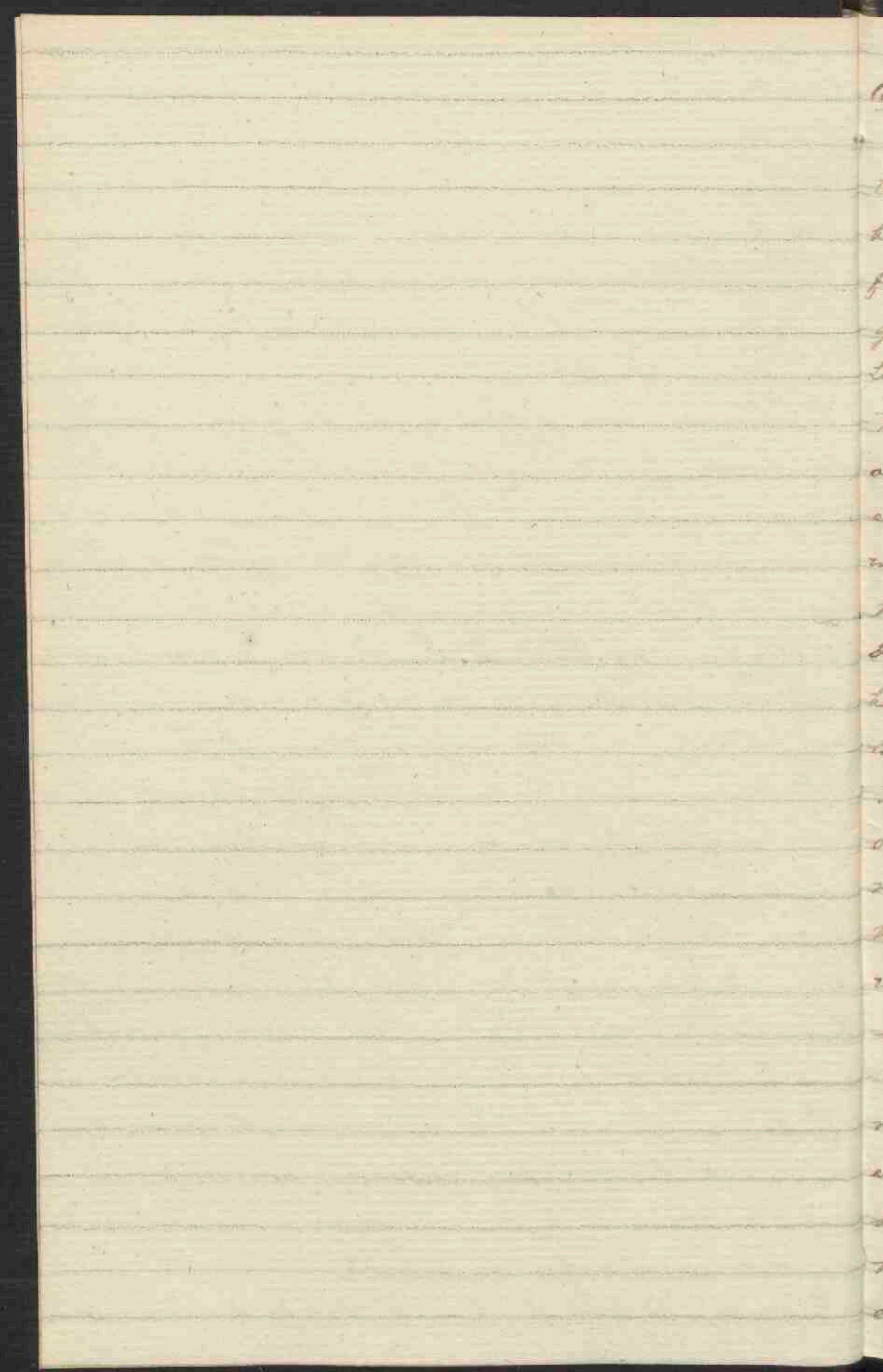
Lang riet met het witte slot Ottensheim; het ligt
links, en daaronder het marktalek vandenzelfden
naam, dat er een loop uitricht.

Wat verder staat rechts op een berg het Cisterciën-
ter klooster Wellesing, een groot schoon gebouw, waar
in nog monniken zijn. Een mynen reisgenooten, die ik
ontrent dit en andere kloosters, verscheidene bynamen
halen, gemaakt het zegt mij, dat hy veel bemerkt, dat
ik Theologie of Philosophie studeer, en verlang en
zulk een klooster opgenomen te worden. Zoo was
kan de schyn van de maasheid verschillen.

De rivier wordt weder smaller, men komt, bij
schen' rietten, die meest met boom begraved zijn,
aan weerspyde gaten de goote. weg, onder aan de
rietten, langs de rivier. Hier is men te weten, die wat
te weten bopden geheel in de schabben: het is entree.
Land schoon met deze schabben tuing te zien op het land
an so kenneld die dars de van bakenen worden.

Links op eenigen afstand der rivier verheft zich de heide-
rautskerk Postlingberg op den top van een heuvel
hoog in de blaauwe lucht. Daaronder naby de ri-
vier ziet men het slot Buchenau.

Rechts ligt de heide St. Mangartha en daaronder de

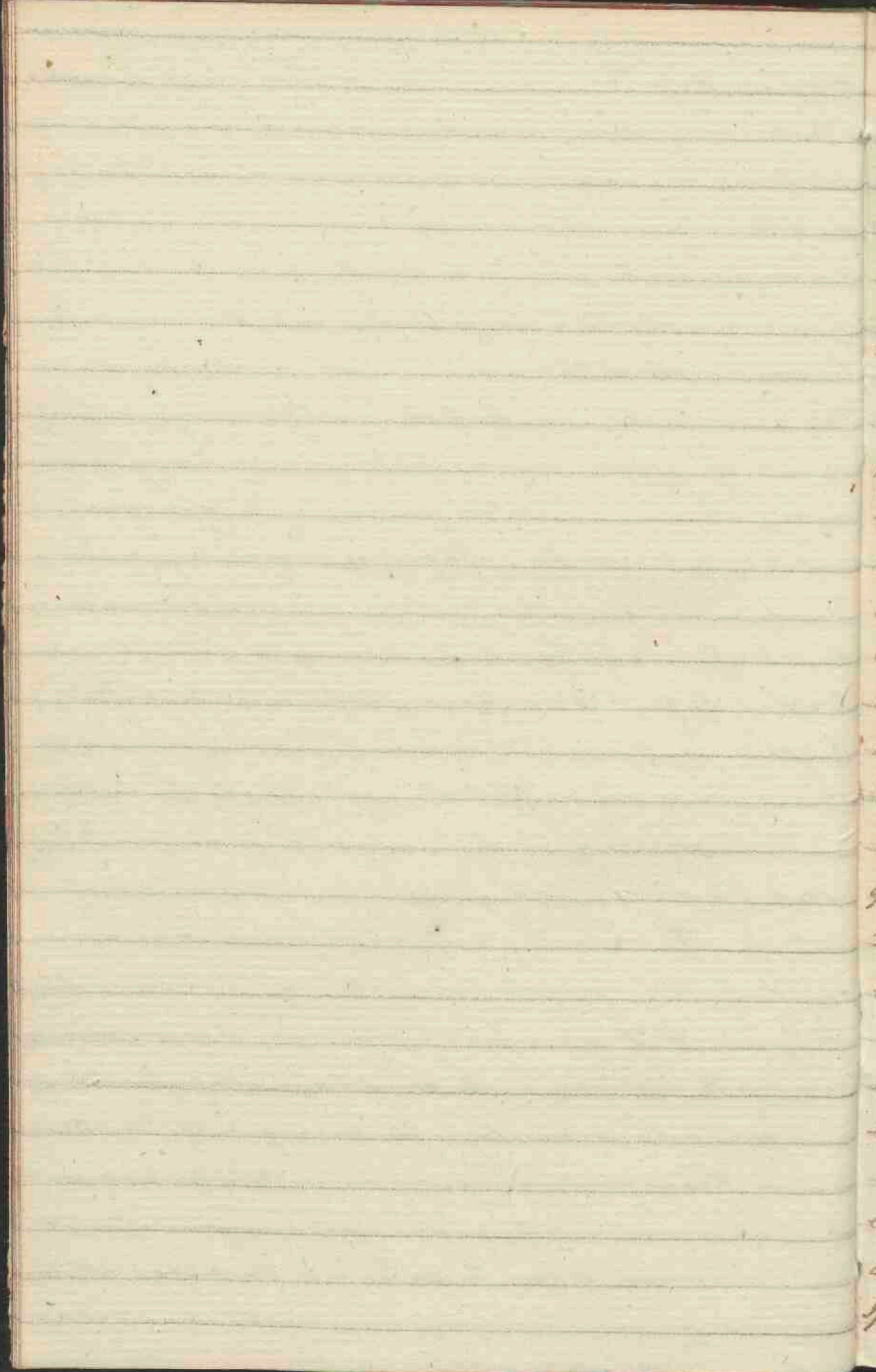

Calvarienberg.

De boorden blyven natruchtig en hoog; een groot aantal huizen zyn tegel en al, het water in de oosten gezamenl. Lein vertoont zich by de aankomst zeer fraai, aan de overzijde, op den linker oever, ligt het groot marktstad Urfahr, dat door de brug met Lein verbonden is.

Wij kwamen tegen half D'nacht, en ik had nog een tijd om nu het aftalen myner pak, en een wandeling te doen, en een schone avond te genieten. De volgende reis was ik op de hoogte, heym Jagemeier genaamd, reigt van de rivier genceelt, daaronder ging ik dit maas door Urfahr aan den linker oever op een hoogte nabij het dorp Hagen; ik was gaarne tot aan de kerk Pölte hingel, y opgeblommen, maar daer toe was het te laat. Heeltyl zag ik de stad voor my liggen, de Dunaud daer ons heen stroomde, en de menigvuldige bergen en heuvels in het rood en purper van den avond zich verheffen. Tand ik my hiedom lang nactentigd had wandelde ik in de schemering terug. In myne herberg vond ik een goed en zeer goedkoop avondmael.

Zondag 28 September De nevel sloep ons weder kaloe, naar de kerk te vertrekken. Ik ben nog in de Domkerk en in de Pfarrkerke geweest. De eerste is een manige, bouwde kerk, waanen zeer net en sierlyk opgemaakt, ik vond er vel menschen. In de tweede werd gepredike, en haerel de menschen tot op straat stonden, betrog.

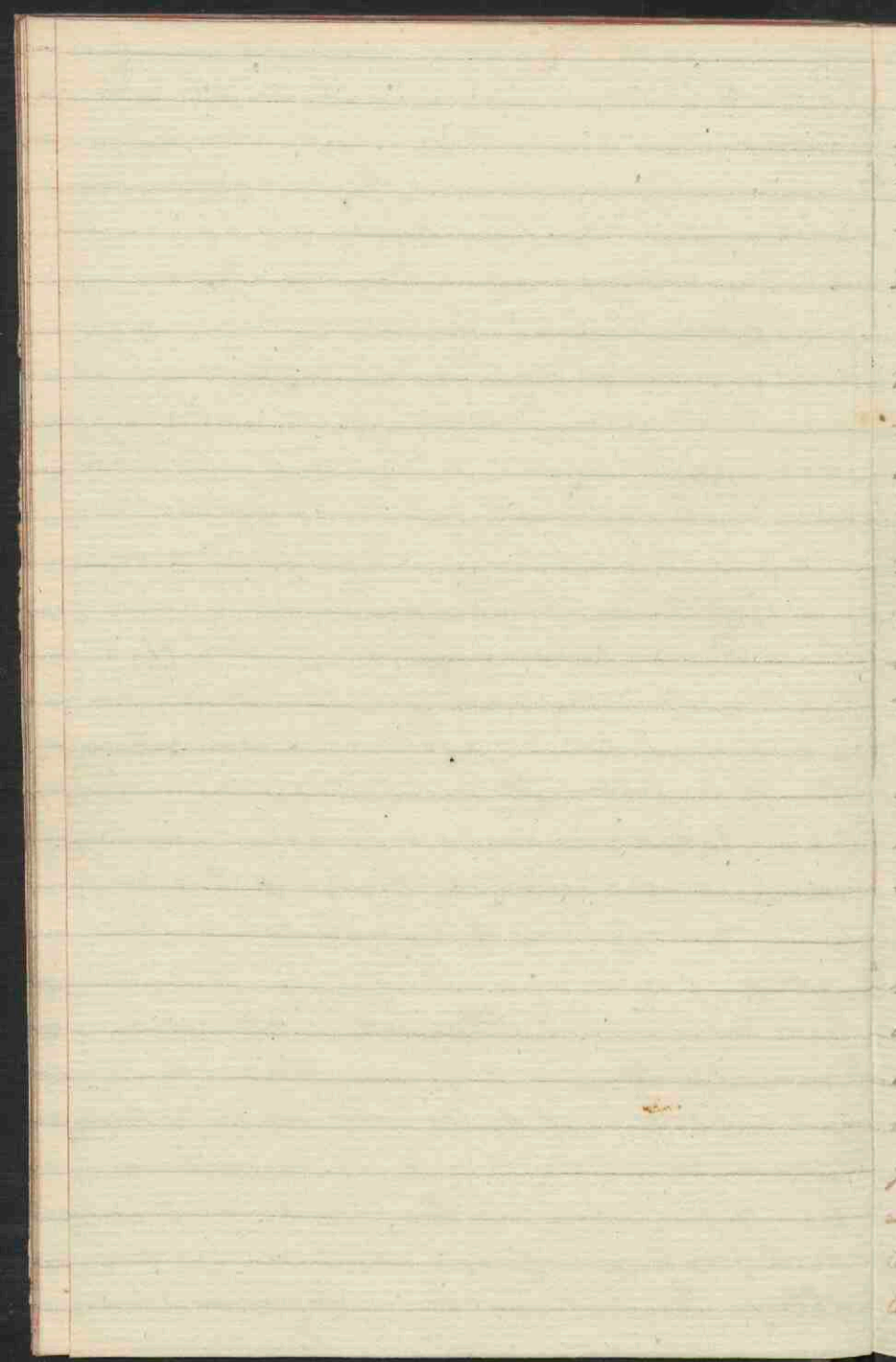

de de kuman dat men niet genoeg van het blywonen van
de wylleging van het woord hechtende, en alleen de men
vanden de pook kuman blywonen, termyl, van by vande
die twee en afscheidelyc by een hoorden.

Ik had nu ook nog gelegenheid om de instellingen
voorzigtig te laten en gelet der vromen maar te nemen
vooral in de burgerklasse; en overtreffen die de wyl-
men van andere steden; hetgeen, maar om de opleiding
taak te brengen, want die is byna al te eenzijdig en
heeft de wyl, nog groote deelen het hoofd van. Het
nu de gewoonte om saken om het hoofd te brengen
die in de geheel landstreek algemeen is, vindt men
in Lienz de plaatselyke draag van „Geldne Haube“,
kleine koppen van een inafsel van zandsteen, om-
trekt als kleine helmen, waaron het saamgeknop
de haer op het achterhoofd, weeringdwaards.

De rivier is breed, de oever met hoog maar niet
groene heuvels int verschiet. Gezig op Lienz terug,
200, lang ziet men nog de belevaartskerk „Pöste“
ringberg.

Links het marktelyk „Steysreck“, rechts naar de
Traun in de Donau, de grane kleun van de
seule streek naar af by het witte water des laetste.
Wij zaren toefen in de eilanden van Lienz
lagchen de welbekonnde heuvelen des hoogste
is de „Liptenberg“ - groate ruine van het slot
„Spielberg“. Lena rots mid den in de rivier. 12 uren.

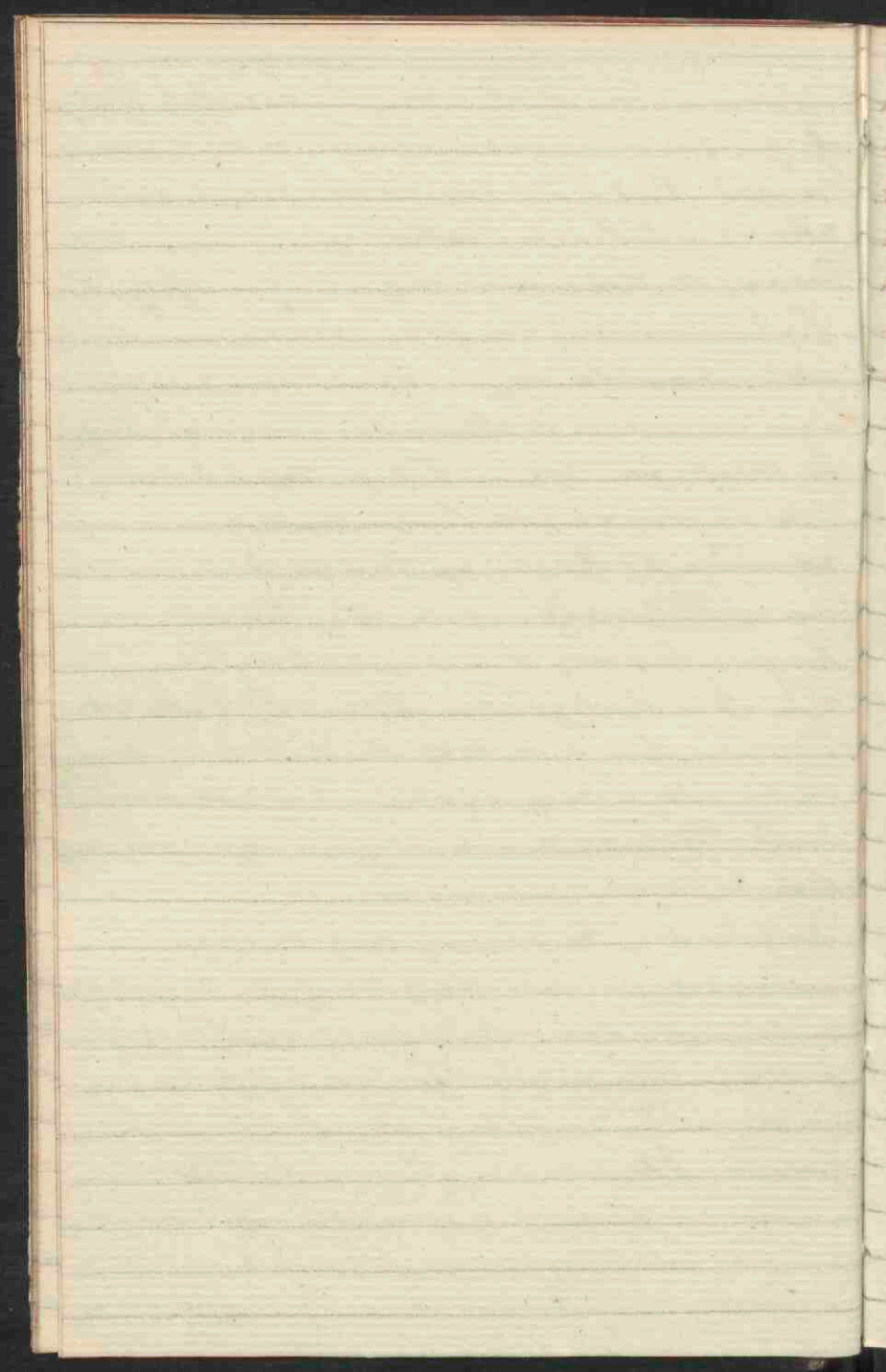

Rechts op eenigen afstand, zie men het slot Tully,
burg. Lang vermits niet van de torens van
de stad Lut. De rivier van dien naam
zie men in de Bonau valle., groen eien. al. de
Fraun; de stad ligt rechts op eenigen afstand.

Links van ons lang een zeer mooi markt
plek Manthausen. Niet ver van heen zie
men in de richting de steenen koning, waarmede
de straten van tuen belogd zijn. 1 uur.

De heuvels aan de linkes zyde zijn meer
verweerd; bosch op heuvels. Kruinen zie
men vele kerken met torens, die men zeer
lang in het oog houdt; de voornaamste
zijn Allerheiligenkerk en St. Thomaskir.
Rechts zie ik in de richting de bergen van de Trang
see en andere meer. gelogen, waer ik naar
Karten Tyd met zoo veel genoezen genoezen
ben.

Vrij het doop. In namen lang de plaats, maar
men verloor jaar een doorgraving, gemaakt heeft hoop
om het water dat een grooten bacht maakte, een
anderen, reglen mocht te baren, en zoo te verhoor,
ve dat het land niet door den stroom werd mee
gesloopt. Kleine vaartingen gaan over het kanaal,
maar zij moeten den omweg maken. Het liden win
ter was de kanaal nog niet gevuld, toen ik er een groot
te overtoomung in deze streken genoezen, huada.

nig jaerlyks op vele plaatsen te zwaren staan. Men kan
zich niet genoeg verwonderen als men hier en daar
ziet aangehouden, tot welke hoogte de versnatan
tyd tot tyd gestage is. Op weening plaatsen zyn by
ken en andere water bevingen gemaakt, evenwel
meer om het gemakkelijk afspoelen van land, dan
om het overstromen te verhinderen.

Rechts zien my bodeklooster, maar gelagene en prachtig
gebouwd, zoo als de meeste kloosters.

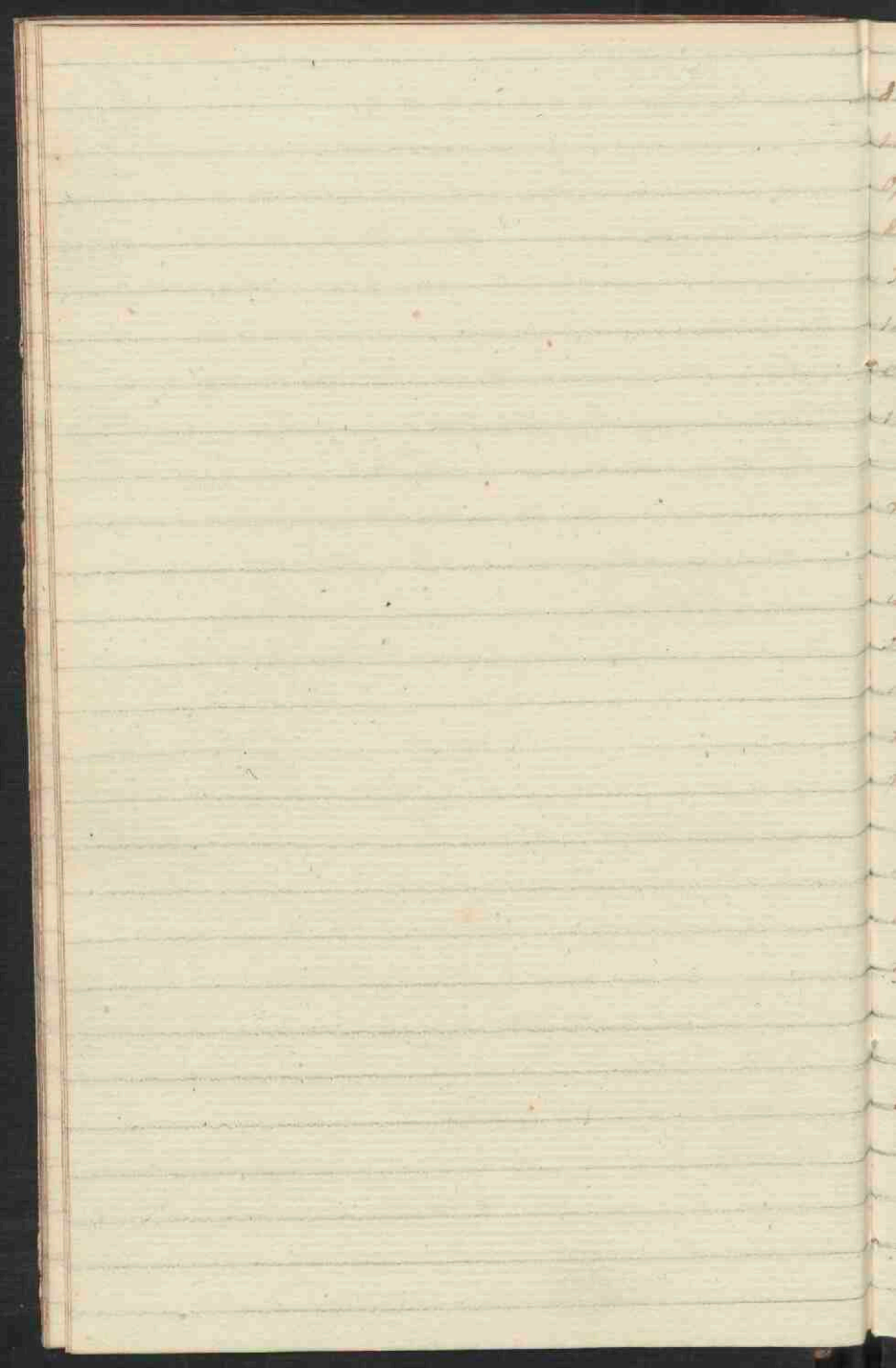
Ma en dan, wanneer de wolken het toelaten, zien my rechts
de Alpen van Stegarmark, zoo hebben my thans den
Elster en vermits den anderen in het gezicht.

Langzamer ziet men het slot Waldsee voor zich, het
ligt op eene hoogte aan den linker oever, juist op een pangs
waar de rivier eene sterke kromming begint af te maaken,
het gezicht moet van het slot herolijde zyn. Het
groot marktulek ligt er by, anders is er een vloed.

Het slot gaat, even als de stroom, niet zeer afgepa
de te snelheid; thans wordt de rivier inder smal
ter en wy raren veel sneller dan te voren.

Links, op eenigen afstand is eene ruïne van een
vel kenel, die naar de bouwde zyn en hangen
eene kerk op den top hebben.

Wy passeren nu en dan schepen, die tege den stroom
opvaren; zy worden door 8, 10 of meer paarden getrokken,
ken gaan langzaam voort, en den weg niet men die
de paarden zeer gemakkelijk maaken aantevoren.

daar gaans zit op elk paard een man, die met twee
slagen in veel geschreeuw het arme dier voortdrijft.
Op veel plaatsen is geen pad langer dan twee, dan gaau
de paarden door het water, dikwijps, tot aan de boot.
Telken kamel van de plaatsen, die wij langzamerzamen,
velden met schuim, van het rlat, en velen laten zich
geens eens afzetten; het rlat zelf kan de anderezamen
stilt.

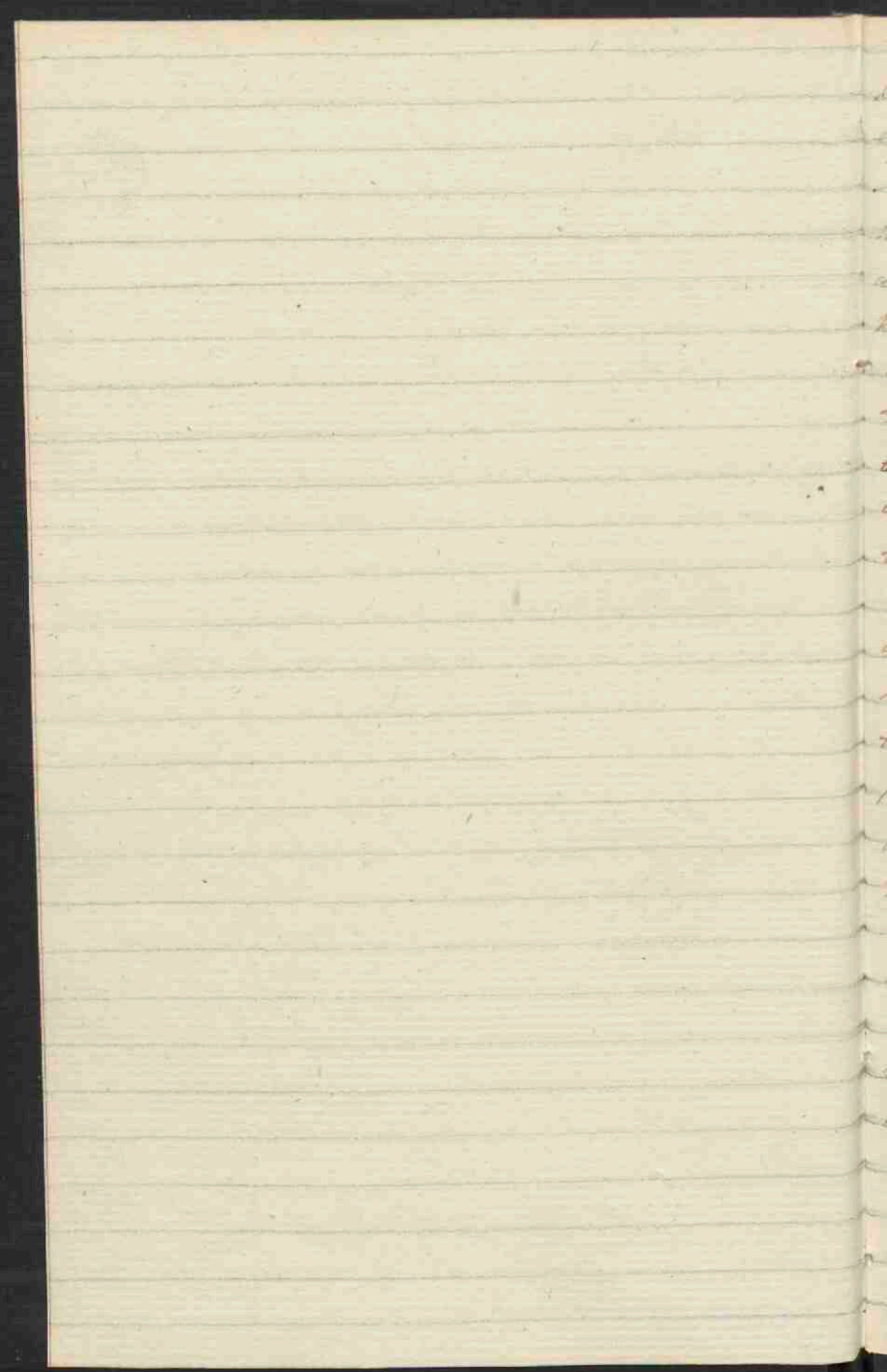
Wij passeren nog nootheidem Steengroesen, meest
naar het plancyen van straten geschikt.

De bergen zijn vorder bijeen gekomen en overvloedig
men de rlat; daar tuft de door velen wij voozamen
stad Gucia met het rlat en groene hounels daaraachter,
alles door de voozamen. Terzamen de voozamen alle
tenvols in het lijk dertien. Dit punt is op de voozamen
van de dag - 5 voozamen - alle voozamen.

De voozamen voozamen de voozamen, samen voozamen, en
veel punten steken voozamen het voozamen voozamen. Deze voozamen
die voozamen voozamen voozamen, voozamen voozamen voozamen
verluchwall genaamd.

De voozamen, en ook eenige voozamen, hebben voozamen
het voozamen voozamen voozamen voozamen, voozamen voozamen
del en Winbel een voozamen voozamen voozamen voozamen voozamen
voozamen voozamen.

Voozamen voozamen voozamen. De voozamen voozamen, voozamen
voozamen, voozamen voozamen voozamen, de voozamen voozamen voozamen
voozamen voozamen voozamen voozamen voozamen voozamen voozamen.

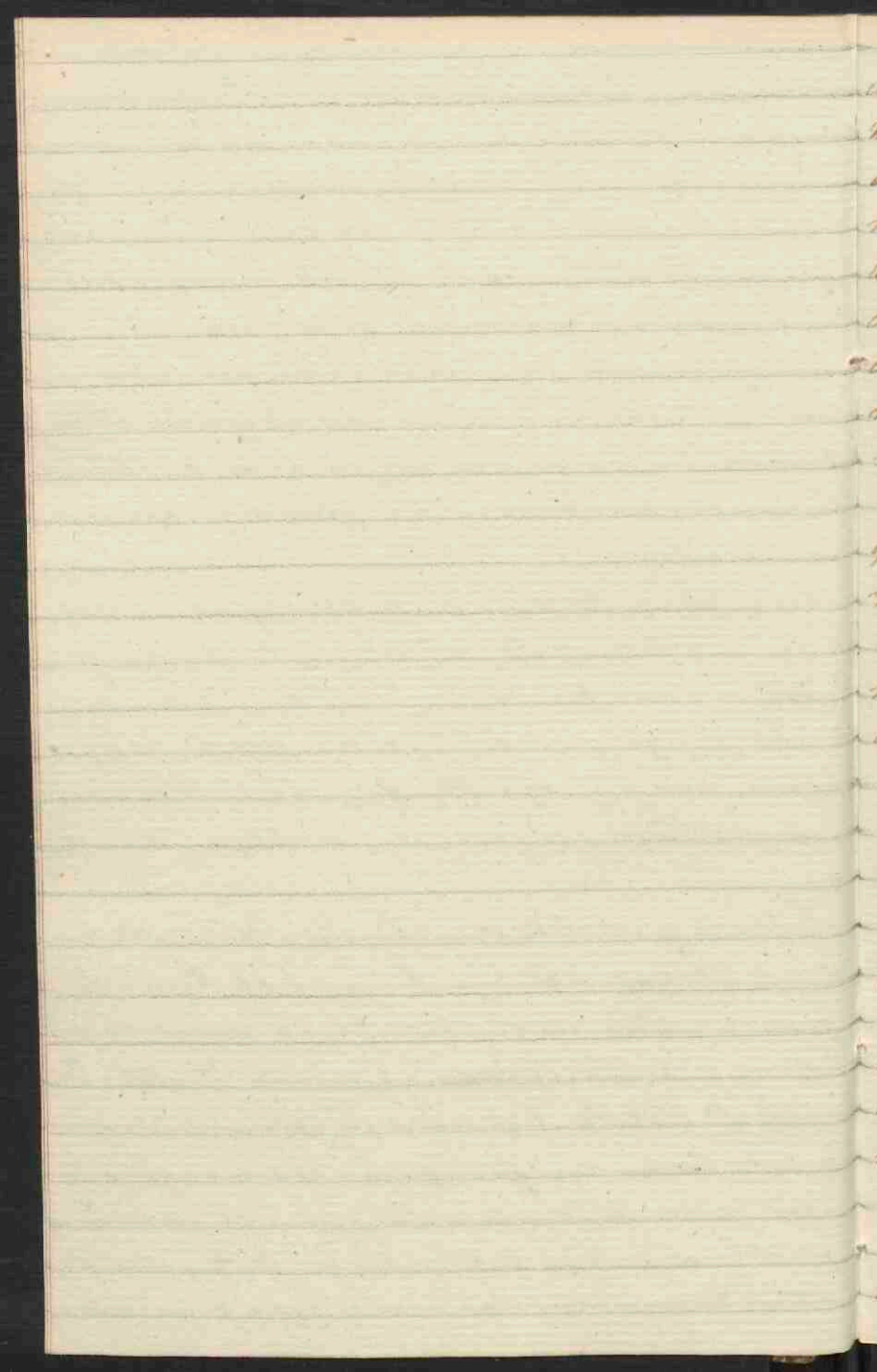

de juisst dien weg taen by lange varen, die maakte
eene lieve uitwerking.

Men haast te nabylend van den Strudel van het bron-
nen van t water, en ziet het ook aan de haage galve,
alle, schijnt van keuzels en votten ingesloten. Die sta-
kende en onrecharge de votten, ende mune op
Levensgevaar, zegt men, is de plaats hier niet meer, maar
vaer ligt waakt het vaasting vast of waakt steek
Boschadige. het groater, aan docht en stille, 27
de schipper met kraam met sture en vaeyen
van het vlot.

Het water waadt door een natraining lila 27
in zyn loop belemmerd; wankeligh is de doorgang van
naam, daar kunnen wy niet doornamen, de
waakt Höfzigang genaamt, de noordelyke, die wy
papieren heet eigenlyk Strudel. Maria Theresia en
Joseph II hebben de gemarckte blappen doen
gen.

Links is op de rots eene ruine en daaronder het
dorpje Strom, rechts zyn bezaend met kerck de
grosid. Niet ver van deze plaats is, rechts op de
rots een ander waaktoren; hier is de Winkel; het
dorpje St Nikola ligt even als Strom links aan
de rots, beiden zyn gansch van het onreize land
afgeheide, en make in deze waeste eenre
plaatsen eene lieve uitwerking. De Winkel be-
staat daarin dat het water met groater waag

uit den Strudel komende, tegen eene naanuttige
keuse rotte links terugstuit en daardoor vlyt
om draait en waelt, zoo danig dat in het
midden van den kolk eene aanmerkelijke diepte
te ontstaat; kleine waerting. Kruisen, daar
daar medegesleept en te groote geroerd was-
sen; raven ont vlot heeft het geen gevaar. By
vanden Wierdel zeer naby van dat wy
hem deudelyk zien kunnen!

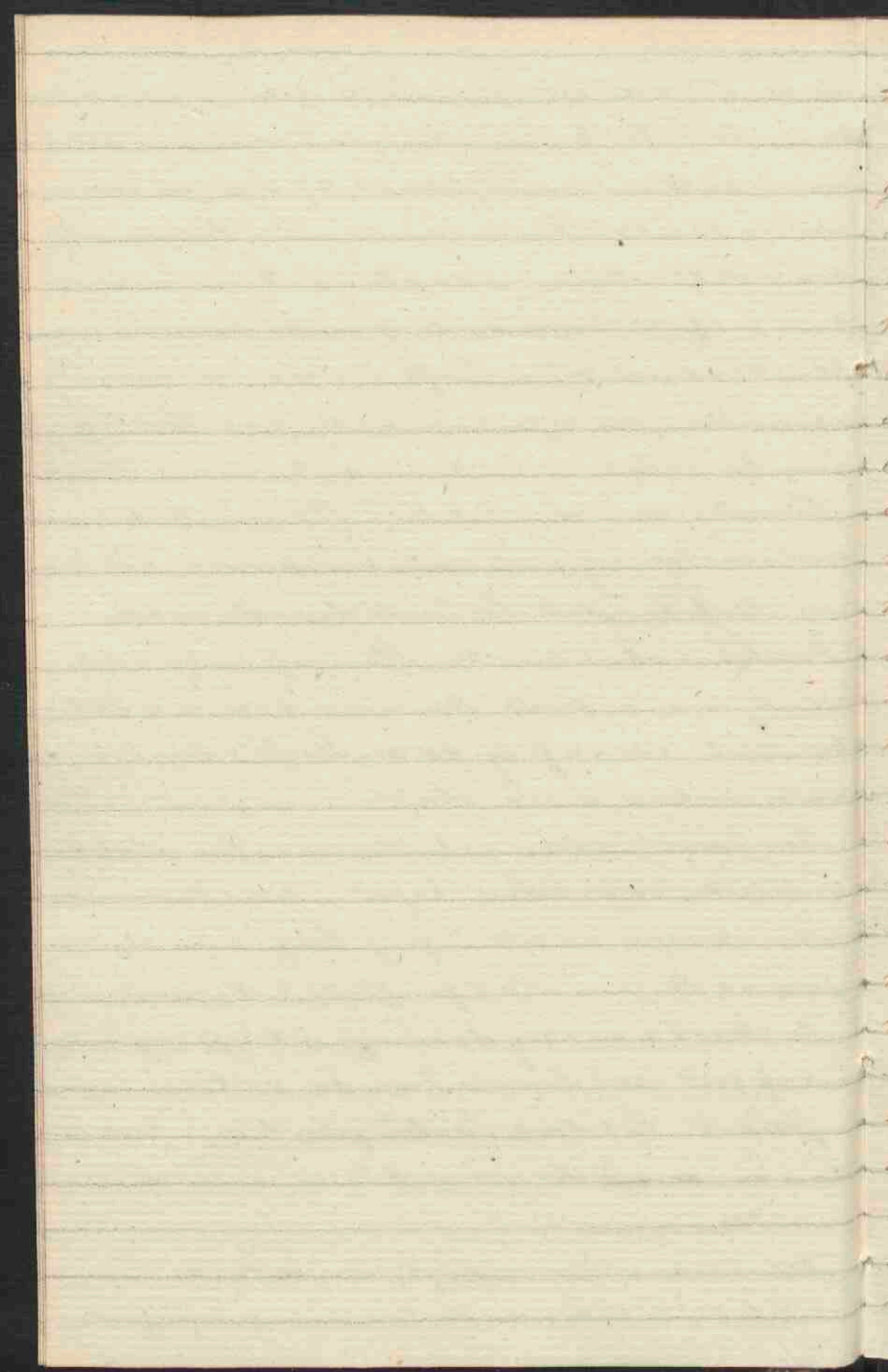
Toevallig werd er in het doop Struim twee maas-
geschoten toen wy in de nabijheid waren; dit klonk
zeer sterk en werd herhaald door de ratten.

Dadelyk nadat men den Strudel en Wierdel
naby is, wordt de Donau intnemens kalmer;
dit steekt eer af by de waertheid die het
water eeren te varen had.

Men komt met een schuitje naar het vlot om
te belalen naar rekeren kapel in de nabijheid,
tot meerdere verstranging heeft men een ka-
je met een paar heiligen beeldje. By rijk.

De streek waar wy doornaren vlyt nog zeer
achtig, toch met boschen, meiden en dorpen af-
wyslend. Het doop Lindlingstein links; - roept de
ruine van een vlot met veel de menschen op de
vervallene muren.

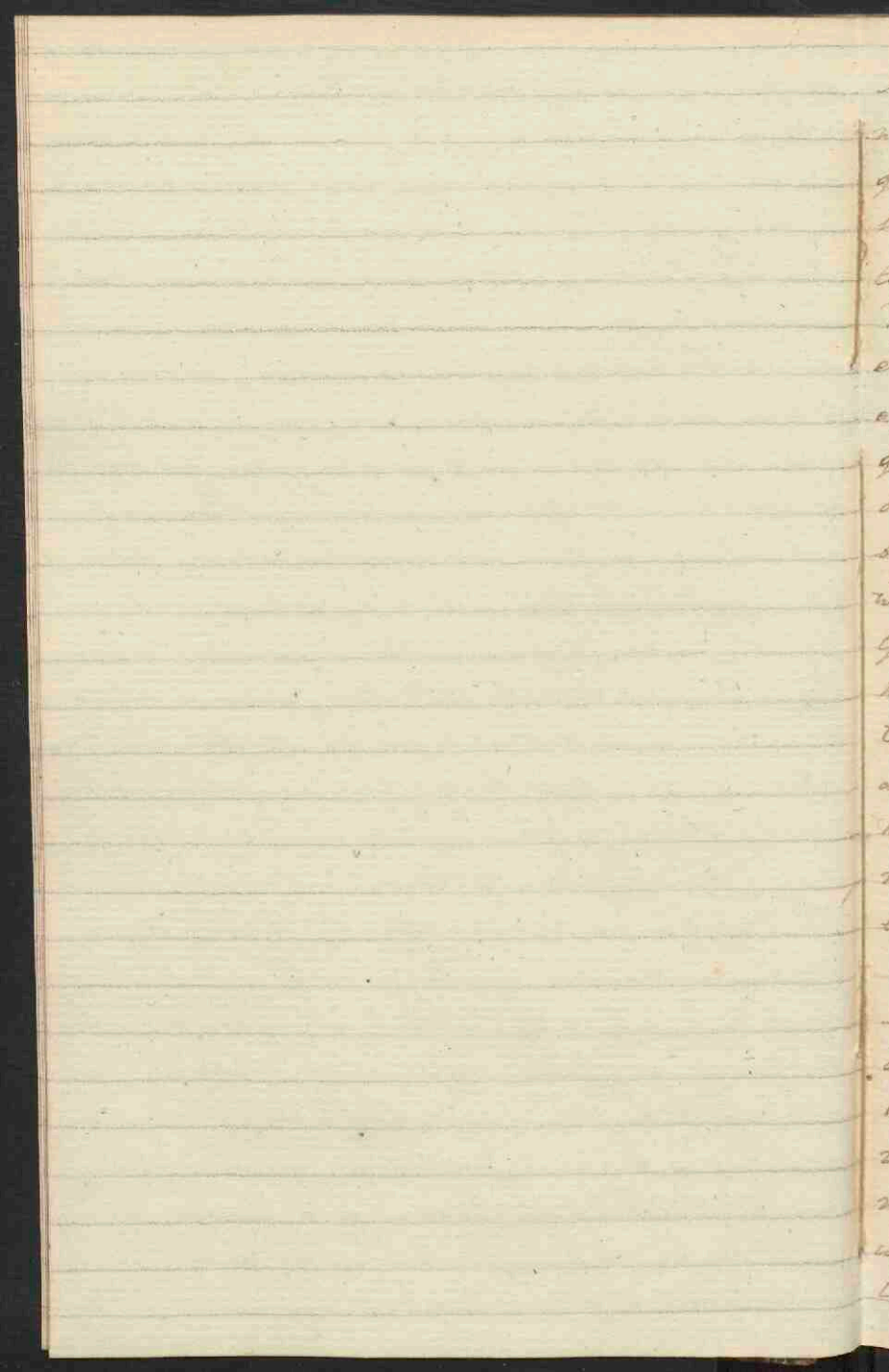
Alles wordt minder waer, het aantal witte keien,
die tusschen de rotten en de boomen ontstaken, lang

zen dat het land hier veel kleiner is.

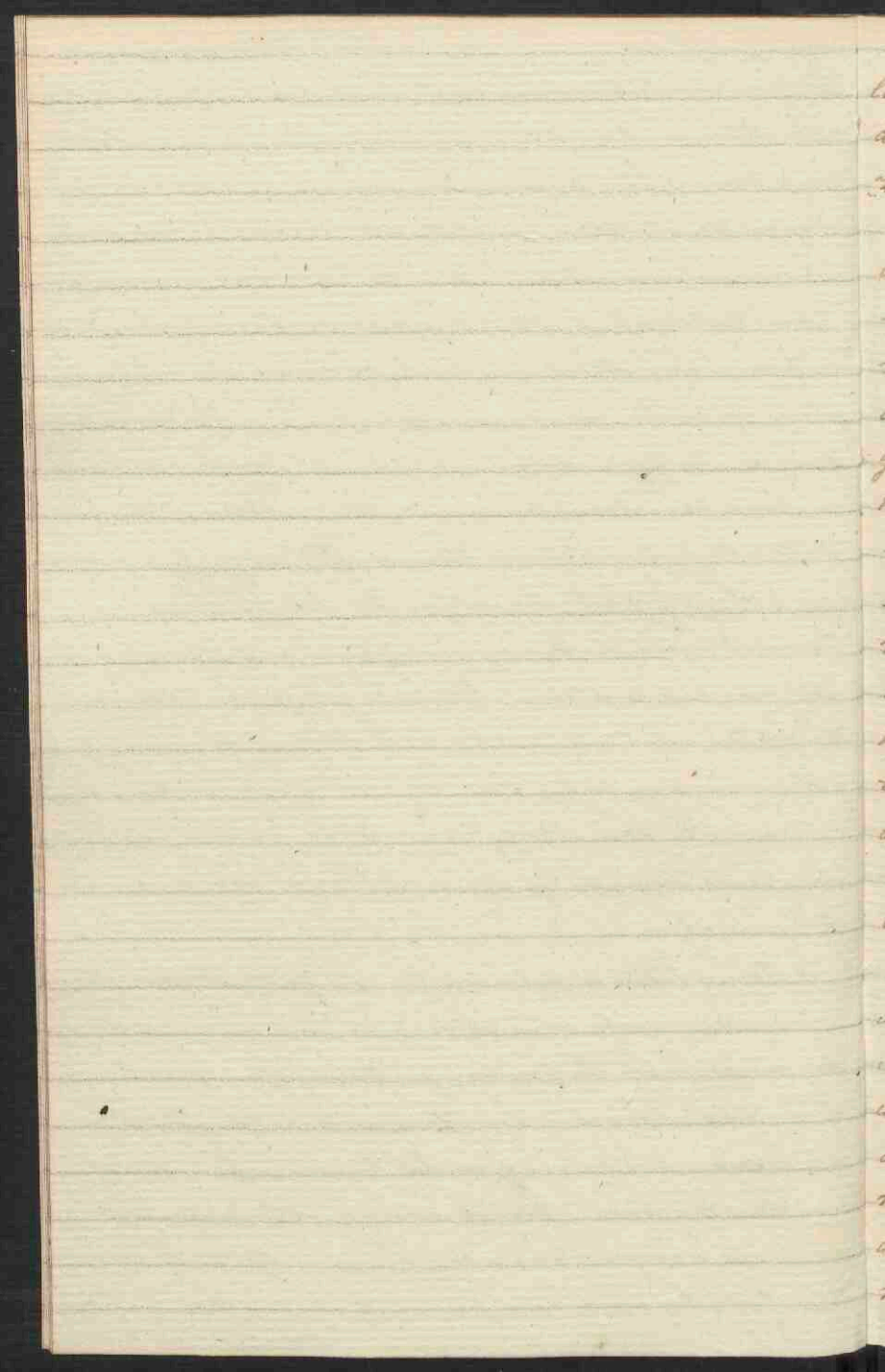
De bergen rijken lang, de rivier vormt hier een
grote waterval die volmaakt kalmt is; verder
is alles groenmes bonte en weide bedekt. Het
Rus. Perlen lang, op een rots gebouwd, ligt
voor ons een spiegel zyne witte muur in het wa-
ter, verder voornit zijn hooge bergen, achter ons
is de lucht rood van de aangezane rook. Dit
is een nauwe scheenste spanten voor het gezigt
en het ogen blik waarnaar wij hier zijn in het
nog schuiner. Alle rookwegen worden door
het ralkamen gladde water langgehaakt. De avond
begint te vallen; wij raven langs het schuiter
Perlen lang, en vesten de stad Ipt, naar een groot
hospitaal naar gebroekigen, aan de Danandstaak.
Tot mijn spijt, bleef het slot daarom nauwelijks kan
de raven hiervan met meer de waarenteigen van dan
naar ukening onbescheiden.

De avond en nacht was intiemend halderij mijne
reizenaten waakten spandig in de ruzs voorwaarsik
meer te rookt was, want zij behielden tot de ruzs
beschoufde menschen handwerksgesellen en broeg
lyken, welke noch de eenzijdigheid naar lagere stan-
den wick de beschaving van beide opvoeding der ruzs,
konne zantelare gesprekken en onvoegzaam be-
dein staken en aangevans af by de schoone
natuur die ons omringde.

Ik was spoedig de eenige, behalve de schippers, die
niet slaap, en kon toen den schoonacht ongestoord
genieten. De rivier was zeer breed, de oevers
waren deels laag, en veel met bloemen begroeid,
laarzaam en hand me dan te meer den grachtig.
Daar de schaduw van den nacht te de uitgang naar
en achter ons steeds verhang, was het als of my ons
altijd op een meer bevonden, omringd van heu-
gane en lagere bergen; waaraan de formen en
ontrekken steeds veranderden. Boven dit meer
bleef altijd het helder sterrenhemel. Het water
was kalm en glad, kaatste de hemel terug.
Geroeid weder byna niet, my onzen zagte op
het schoone water. Daar de schippers allen ach-
ter op het vlot waren, bevond ik mij voor aan gang,
alleen, en kon zelf van hunne gesprekken niet
hooren; dit beviel my zeer; ik sprak met myself
den reide verrewen op en verlustigde mij in den be-
lyk nacht.

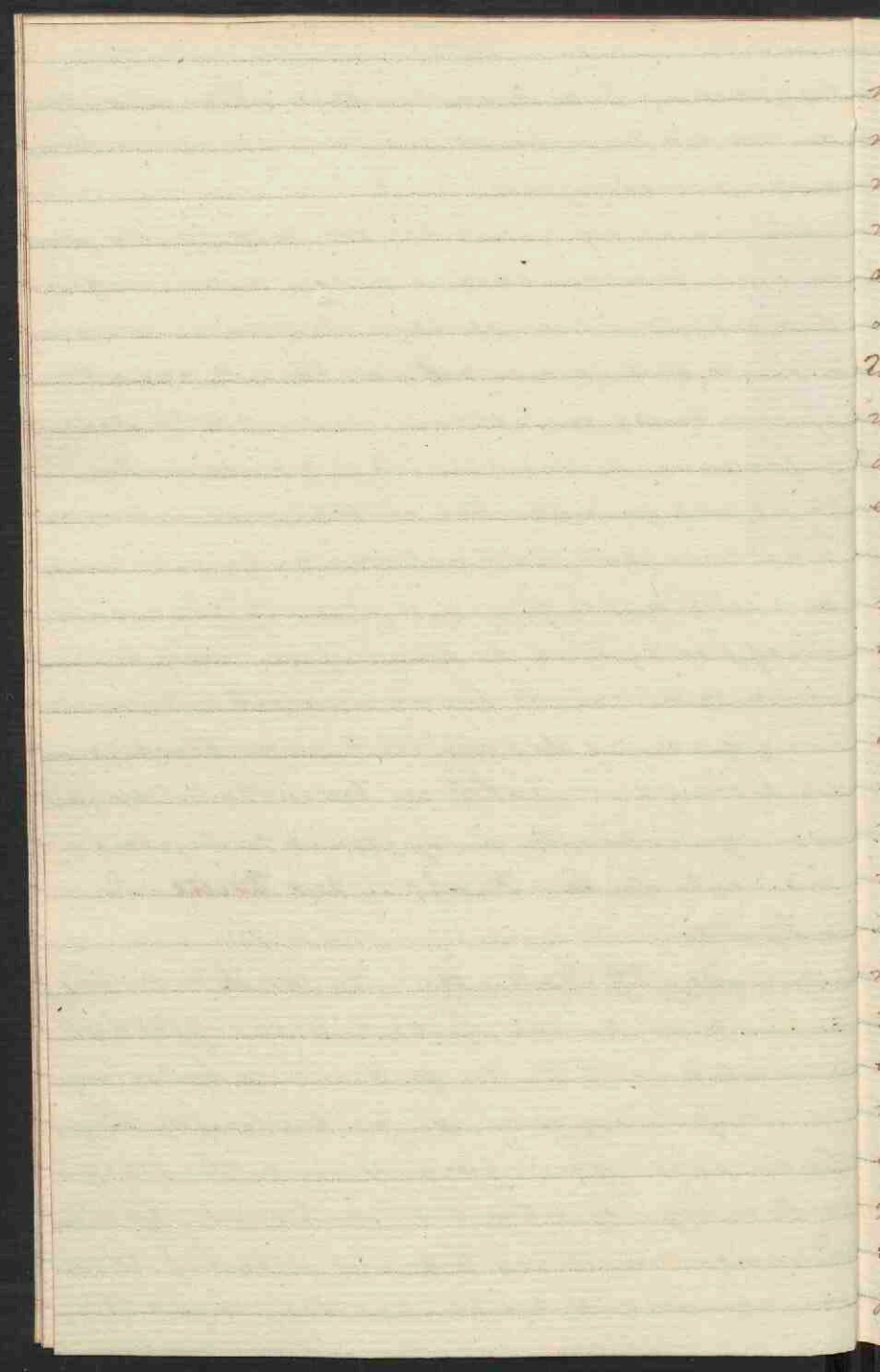
„Ueberm Sternenselt misfa ein guter Vater wohnen.
Hie und da sahen wir die lichten in de heizen lang
den aever, ook de kerken en Torens der dorpen kon
ik onderscheiden; eenige kasteelen en kloosters
verhieven zich hoog in de lucht. De voortgang
van den tyd bemerkte ik aan de klappen die
my in de dorpen haarsden slaan; op het kloos-
ter Holk sloeg het juist 9 uren, toen my en

langs voreen. In de kanten hoede ik zelden iets anders
dan het blaffen der honden; op eene plaats was om-
"riet en vruengdegejuich

Zoo naerent my naast tot het doorp Spitz, waar
my om 11 uren aankwamen. Hier wilde ik ge-
bleven by, om niet verder in den nacht te varen,
maar de herberg was vol; en toen ik naar thoo-
of havi vraag, om althans wach uit te rusten,
gaf men my het antwoord, dat misschien die
kroek niet groene. Het net, trok waerin men on-
bacht was reeds half vol van andere personen,
en werd nu opgepumpt; toen ik den waard
vraag, dat hy toch de deure of een venster zou-
de open laten voor de benaauwtheid, antwoordde
hy my grinnik, dat die toe moesten blyven; nu
was het my onmogelyk om het uit te houden, en
ik was genoodzaakt, my op straat te bezagen.
Dit was by den heer Fuchs in het Witte Land
te Spitz.

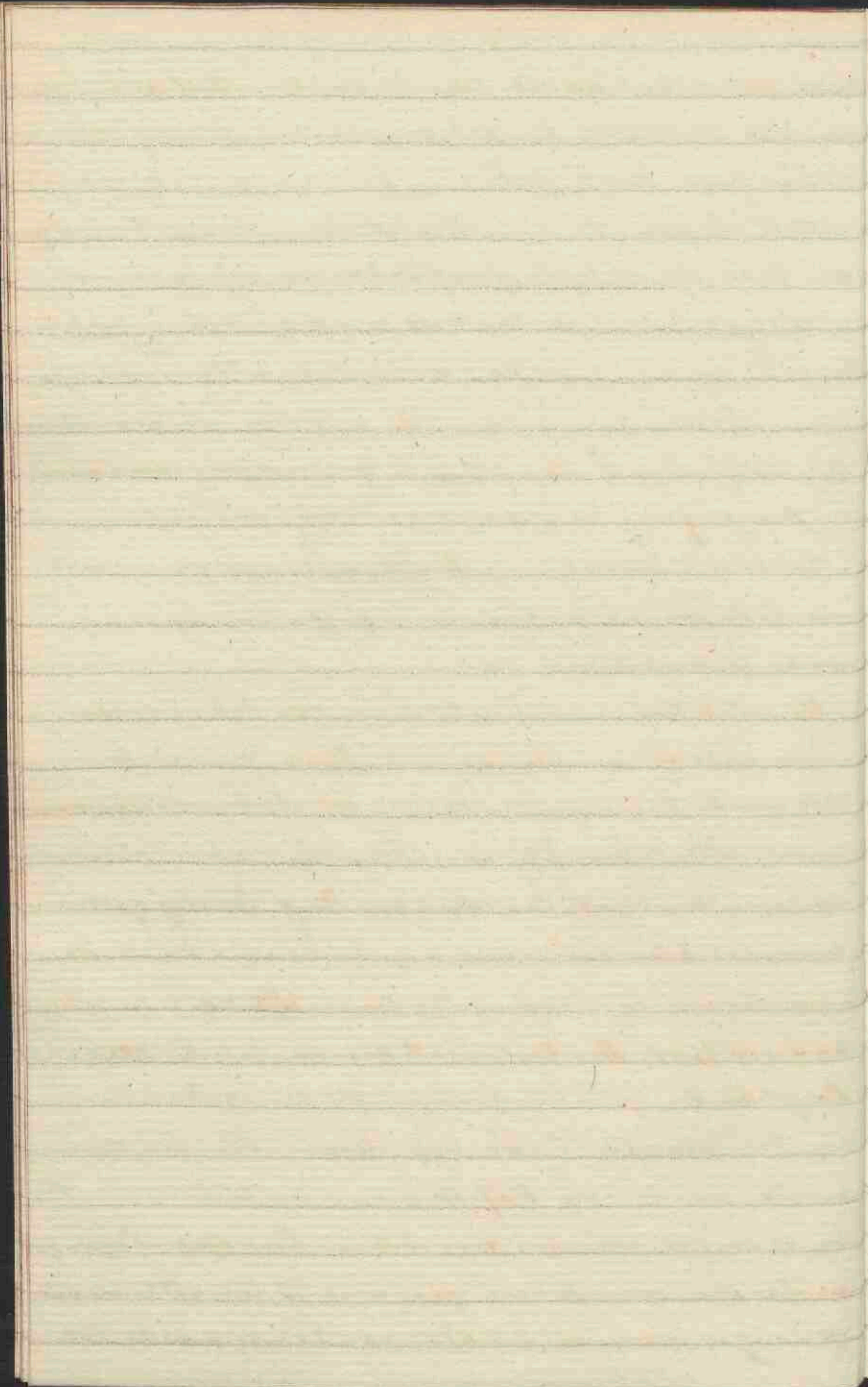
Maandag 29 September Nadat ik anderhalf
uur in de straten van Spitz had doorgebragt
is het plot weder weder gesaen. De hulve was,
waerintusschen opgehangen, en beschoen de deure,
die ons omringden; hier door was nu het gezigt
rondom my nog schooner en verheener; en schyn-
de my naarmant terug te gaen, om by dag de re-
naert op nieuw te maken, zoo behaagde ik my

niet ook in den nacht hier te varen. Het genoege
van dit heerlyke kaneel maagmaan ik my niet
vervaligen kon, deed my het ongemak van
niet te slapen; de vaasbesceelore Compters van
de heer Fuchs, de graafden der schippers die
ontuunen waren dat ik niet met him naar
Veenen varen wilde, eindelyk alle andere
zaaken beden vergeeten. Ik nae las niet anders
dan den indruk der thone genotslike natuure,
en dit gaf my een onvergetelyk genoege.

Om half 4 kwamen my te Stein, waar een matig
nachtloger my gelezenheid gaf, om nog eenige
uren te rusten.

Na wil ik toch ook iets opteekenen van het waaiting,
waarmede ik van Papan tot Stein gevord ben.
Het was de gemone benctman, hier Ordinaria genoemd,
Zecali alle maandag van kinckent naar Veenen
varen; een houtplot, dat ras lang het nog op de
Iver vaart klemde is, maar op de danen kame de
vergroat wardt, ras dat het thans 142 voet lang en
36 breed was. Het bestond als gewaanlyk uit een
laag aan een gekerke boom, en een groote laag
van eien planken die dan op lagen. Om het goed
en des noeds ook op 10 menschen te kunnen ber
gen is van de planken een kleine hut opgestlagen,
verder is er van de reizigers niet in het allerminste
geroeg. Wanneer dit vlot aankomt, wordt het

hou + verhocht, en reizen te schippen, op daartoe bestem-
de wagen, nacht en dag door, naar München terug.
Dere inrigting is naar de meeste andere steden, dezelfde,
vooral 4 naar reitgeren, niet beter of jonge. Men be-
merkt duidelyk, dat reitgeren, welke peyn op hun ge-
mak stellen, niet jammer zyn met dese reitgeren te
reizen; tond is op de Donau byna geen andere gele-
genheit, men raakt ook wel met groote baten,
maac die zyn niet te betes. In het beste man den zamen
vindt men in sommige steden gelegenheid, om vaage-
naamde byschelaphschiffe te huren, maac die is
veel kortbaer, en men moet se dan zelf zelf van
alles wat men op de reis tot gemak nodig heeft
voor zyn; wannser men niet in groot garedelshap
reist is daaraan niet te denken.

Wannser het goed water is, want ik het zaren op
zulk een vlot in veel oprigten zeer aangenaam.
Dat men de grootste zcherheid heeft, de heeft niet ge-
vege te worden, want elk stuk op zich zelf dryft,
maac het deiel myn ook zoo lang op het water te dry-
ven: het is als of men op het water zelf ging, geve
beneden behouden er ons van af; de groote maac
dat men zich min bewegen kan; het myn zich op
schape, blyngt en by een gelaten, vindt, is op een
vlot ge lozenheid ons zamsche wandelingen te
doen; de wys, waerop het vlot voortgaat, want
veel aangenaam, te meten door de krachte van den

Op de Santen waren geheel gewylen de naar-
tingen; thans liggen er twee in Pafan ge-
aan en eene proef van te worden; toch meende men
dat het wegen de menigvuldige draagten, en de
andrieters en klippe onwaarschynlyk was.

Voer weinig jaren heeft men de proef wille, ne-
men met een stoomboot, die proef is geheel
mislukt, dewyl de boot van een genoege na diepte
destant. De proef was eenige uren ook kwade
Toorn met ontkenne, by is met het gete, dat hem op
tege ontkenning van geschut was verduenen.

stroom, geen zylen of riemen werden aangewend om
het roer te draagen: roeren achter zijn bresmen,
maar die werken slechts nissen in 'n gedrukte om
het plat eene behaardijke richting te geven. Naar
mate de stroom, theetes of zwakheit, dat meestal van
de snelheid of mindere breedte afhangt, naar deszelfs
de mate gaat men sneller of langzamer voort, die
afwijfeling behoort mede onder de zandsegen der
vaart.

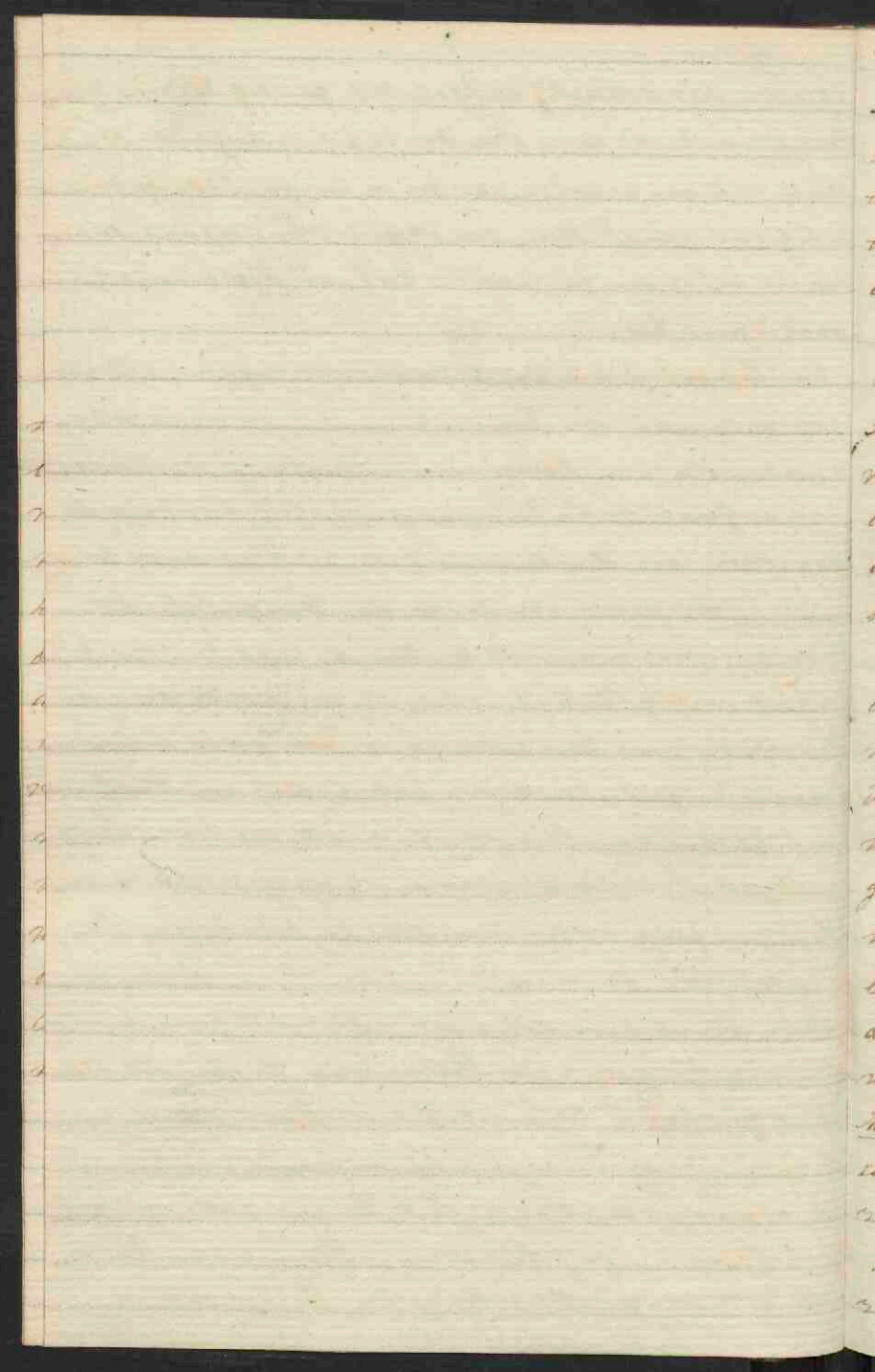
Den eerste dag hadden wij tegen middagtyd aange-
legd, en zoo vernam ik had men te voren tafelen
kinniken en Tafelauk gedaan; maar vervolgens
had dit geen plaats meer. De meeste reizigers had-
den dit voorsien, en hadden vleesch en groenten me-
de genomen. Op een tafeltje, met aarde bedekt, werd
een groot runder getuut en deeser kwam elk met
zijn pot soep koken. Ik had zulke voorzorg
niet genomen en maar ook in die hunkhandelyke
berispingen te weinig bedruend; ik besal my
om aan den schipper (Florentijner) en die kaats-
stuur naar my mede soep, die ik met koren en zyn
zaamen met hetzelfde pot met ^{een} klein, haalen
lepel at, het vleesch werd op zande plantjes,
in plaats van borden gediend. De roeendheid
van deeser maaltyd gaf er iets vernamelyks
aan. Het was grappig al die menuten, tafelen
zo en zo, te sien koken en vervolgens met 5, 6,

Ik moet hier toch ook melding maken van een on-
men Württembergster baer. Deze was naar het
land naar Sutzand gekomen en woecht te vinden,
want hier had men hem naar Wilm gezonden en
hande doot het daar mogelyk kande zyn, doch
hier had hy ook geen meek gevonden, maar was ver-
der naar München gegaan, doch weder neegroef,
dwan het vlat juist afraar had hy gevraagd
waar heen, en vernemende dat men naar Tübingen
waren wilde, had hy gevraagd om mede te gaan,
om naar hy op goed geluk naar Tübingen, kan
moet zyne vracht niet betalen, maar wel als het
moed was voljeu, ontroeg van den schipper
uit medelyden de kort en stroos om op te klape.
Buiten zyne zeer slechte kleson, had de arme
man niets by rich; toch had hy goederen moer.

af meer wie denzelfden schotel, gretig te zien eten.
Tusschen andere andere stonden my meer ongeveer 30 per-
sone uit een grooten pot die in het midden op een
ledig vat gesteld was, een toort van ragout te eten,
die de schipper gemaakt had, en die werkelijck
goed smaakte.

Van het gerdulchap kon ik niet veel zeggen, het was
meer gemengd: een Franckman met zijne vrouw
maeder die van Luen naar Presburg reisden om
eene erfensel te halen, een aantal handwerkers,
gerellen, een doctor uit Veenen met zijne 3 zo-
nen; — een paar studenten der Hoogeschool te
Veenen, deze waren de besten, en met hen heb ik
nogal veel gepraat, vermits ik menschen niet
bescap ik niet kenden waaronder goede lieden
waren; — gedurende een halven dag een brief
met katen aan handen en voeten die naar den
overgebragt werd, en wiens voorgewende vroom-
heid en gesprekken over den hemel by my het
medeliden benamen. Verder dan
Stein ben ik niet die vlat niet medegesaven.

De vracht was niet duur: van Pappan tot Stein
drie gulden R. t. t. (contant) $\frac{1}{2}$ hollands en voor
twee middag en eene avondmaaltijd koeding
ik was een beghreuen heb, benevens drie gulden
het een wagen kon ik van Stein naar Pappan
lang te rug spreken langs den linker oever.

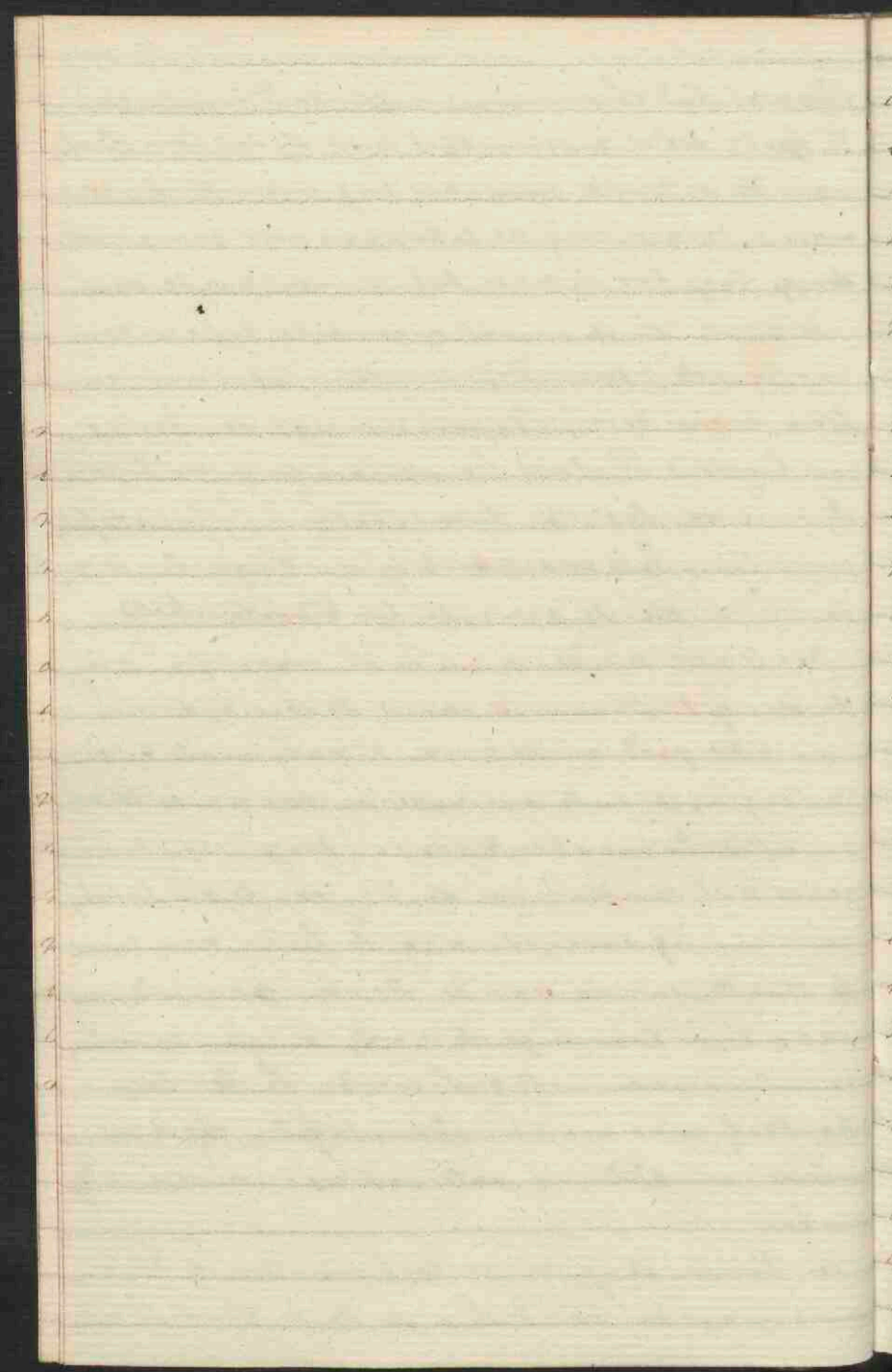

Keizer had ik een zyne rechter hand verzuigen.
Te Spitz heb ik gezeten, toch niet by de heer Fuchs,
want ik ontdekte am' dat er nog meer te loopen
waren, hetgeen my de schippers niet gezegd had-
den op hoop dat ik mede tot tweeën vande, waren

De punten die ik vooral opgemerkt heb aan de
weg, zyn de ruine Dürrenstein, een uurt van
Stein, waar Keizer Leopold II in 1192 den koning
van Engeland Richard Leeuwenhart gevangen hield;
de ruine van het slot Doren, Spitz en Harlatafeln,
eene schoone kerk naast de kerk op een hoogen land ge-
bond; — aan de overzijde het klooster Mölk.

Het is veel minder mooi in een wagen. Hier te rij-
den, dan op de Donau te varen, de eene zijde met
men niet goed, omdat men te naby en als ander-
de loofden is, en de overzijde, omdat men er te ver
van af is. De marktplekken en dorpen zyn daar,
gaans veel minder mooi dan zij van de rivier zijk-
ten; maarig onregelmatig; de huizen aan smal-
le straten en niet aan de Donau gebouwd, zoo
dat men in sommigen de nabijheid van den schoo-
ren vloed gemakkelijk bemerkt. In het dorp
Harbach, niet ver van Harlatafeln, zag ik een
winkelt met pater, nofsters en andere heilig-
zaken.

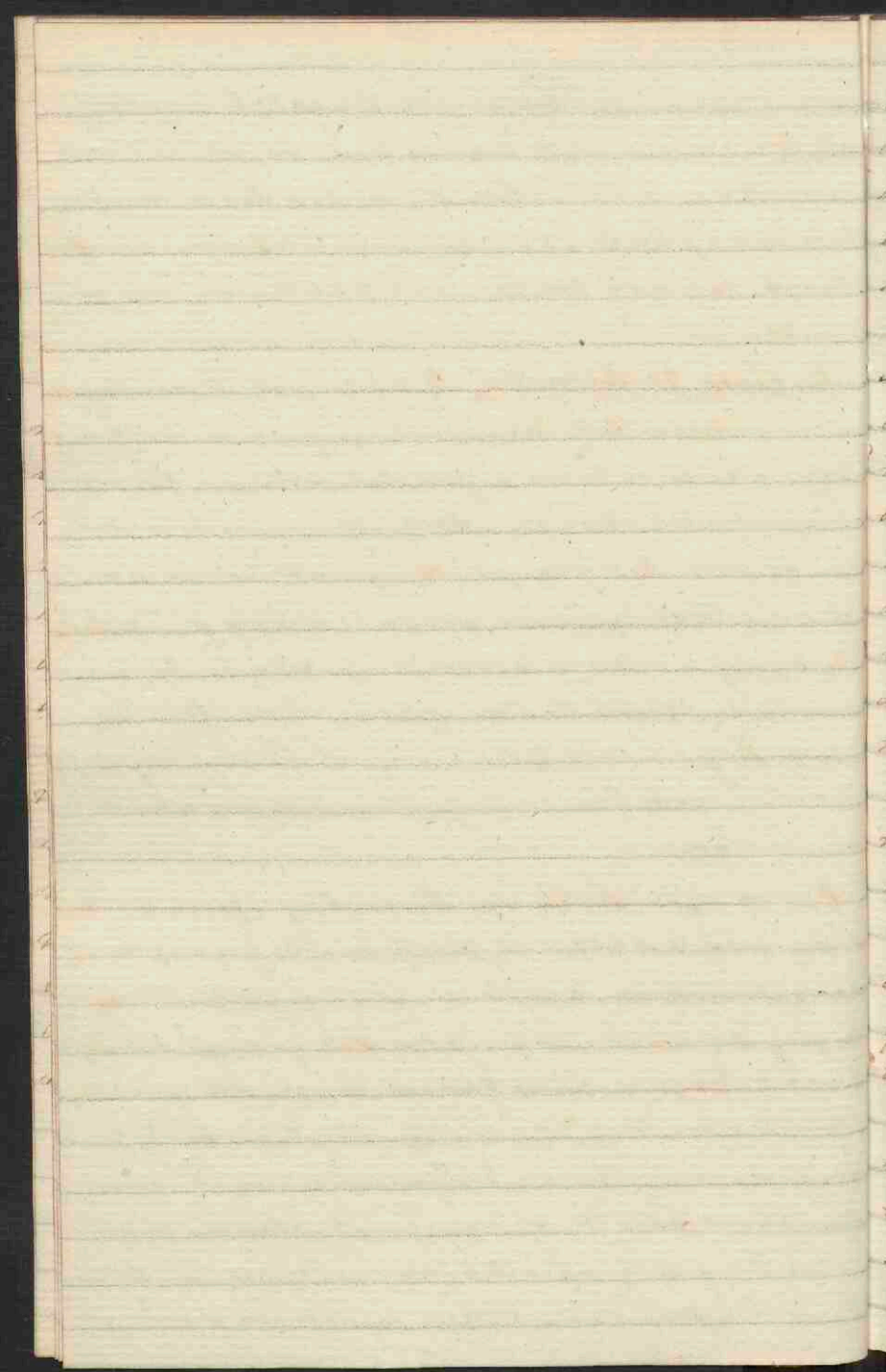
Te Perlesberg, waar toch jaarlijks de keizer
zich ophoudt, vond ik in de herde herberg was,

ik my verwagde eerst een draaglyk nachtmee,
blyft, en in die herte van de drie had ik nog veel
maakte om schaams linnen op het bed te krygen.
Deze verzorging heeft men in de meeste herbergen van Oos-
tenryk tot nog toe heel dubfelzeker van my ge-
vonden.

Dingsdag 30 September. Ik heb het slot Perzenburg ge-
zien. De keizer heeft het van eenige jaren van den Graaf
Kopis gekocht, en komt er jaarlyk met syna familie
eenigen tyd door brengen. De rivier van by er by de
gen geest. Het is op geen zeer groote schaal gebouwd,
de vesting is niet groot en matig gementeld.
De ligging is uitstekend schoon, men ziet de Donau
nauw rijk in groote bachten stroomen, en vanden lag-
chende berg met heffelen, weiden en koninklycke be-
heer, muntstukken en laarpen ziet men ook aan de
rivier liggen.

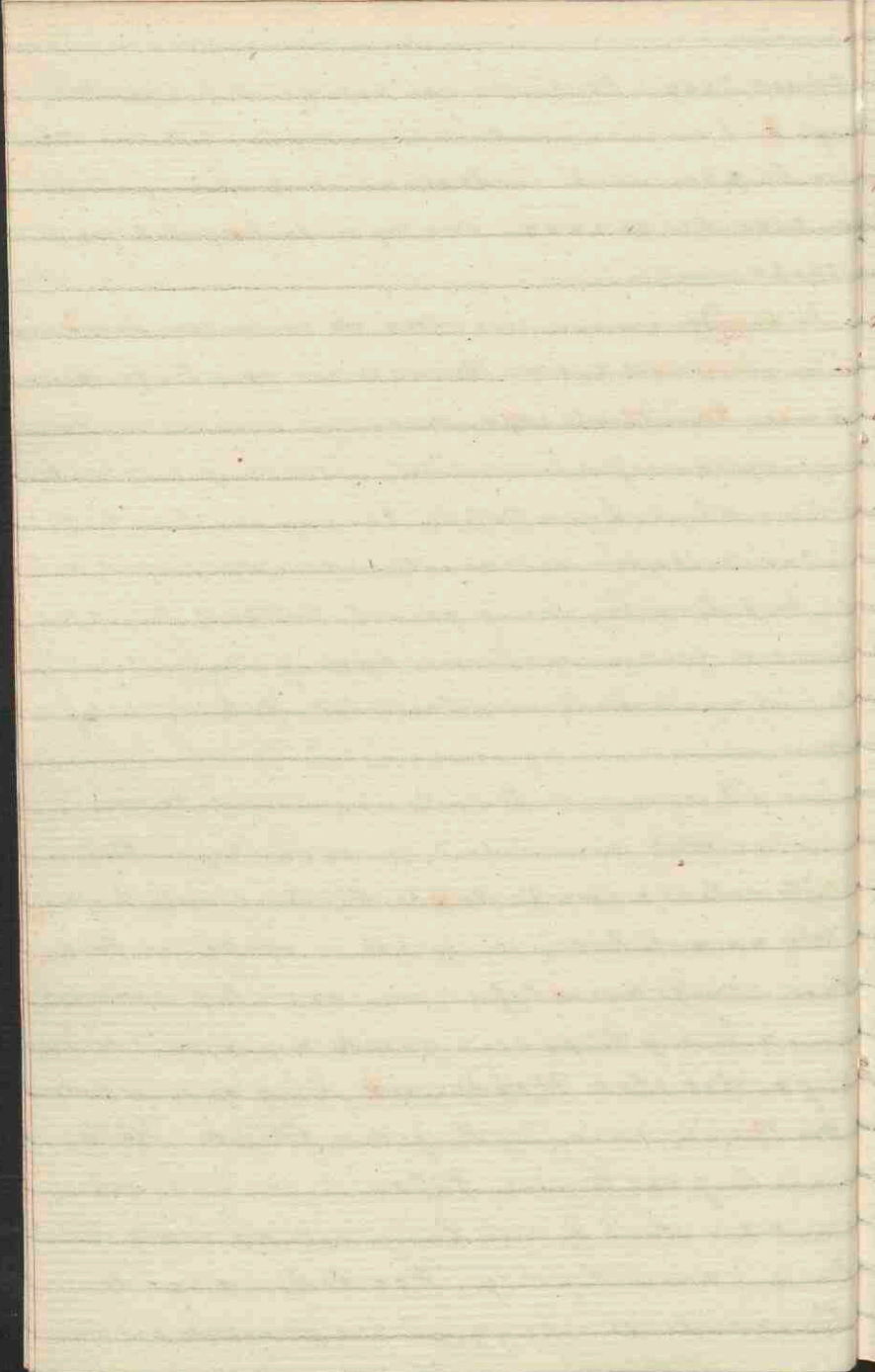
Om 10 uren liet ik van Perzenburg afgeven, en
by dag het gedeelte van de rivier te zien, wat ik te vo-
ren getuende der avond en nacht gepasseerd was.
Ik ging dit maal met een slot dat gekapt brand,
houw uit Beyern naar Tulleus beugt; het was me-
nig verstillend van het vorige, de plaats die op het
elste dave planken werd ingenomen, was hier niet
brandhart gevuld; het syn groote blokken van 3 tot
4 weerd lang en 1/2 vast dik, men heeft het by me-
kante klafte, dat is Stapels van 6 vaas dreed en

6 vast laag. De kusten van een meer bedragen ook
wijfs 6, 8 en meer malen den oorspronkelijken prijs.
Die kluften worden in tweemaal nag een geshapt
en kleinder geraagt, een ry in de kagels ge-
staakt worden.

De oorden waren meest vlak, de rivier een breed, neg,
in het meer verlicht een heeslyke rui van donzel bergg,
ik meer Kamthische alpen, maan er is niemand hie die
my zeggen kon of ik het niet heb. Een lang en wyde
bedevaatskust. Maria's pelu laag op een heug links.
Tudiu de 100, ana bedevaatsyngers, die jaarlyk
die heug berucken eenig genael hadden, want het my
maakt de feer ym wechereene ligging der veel meer
dan het wandelbeeld van Maria tot Gadennessing te
stemmen.

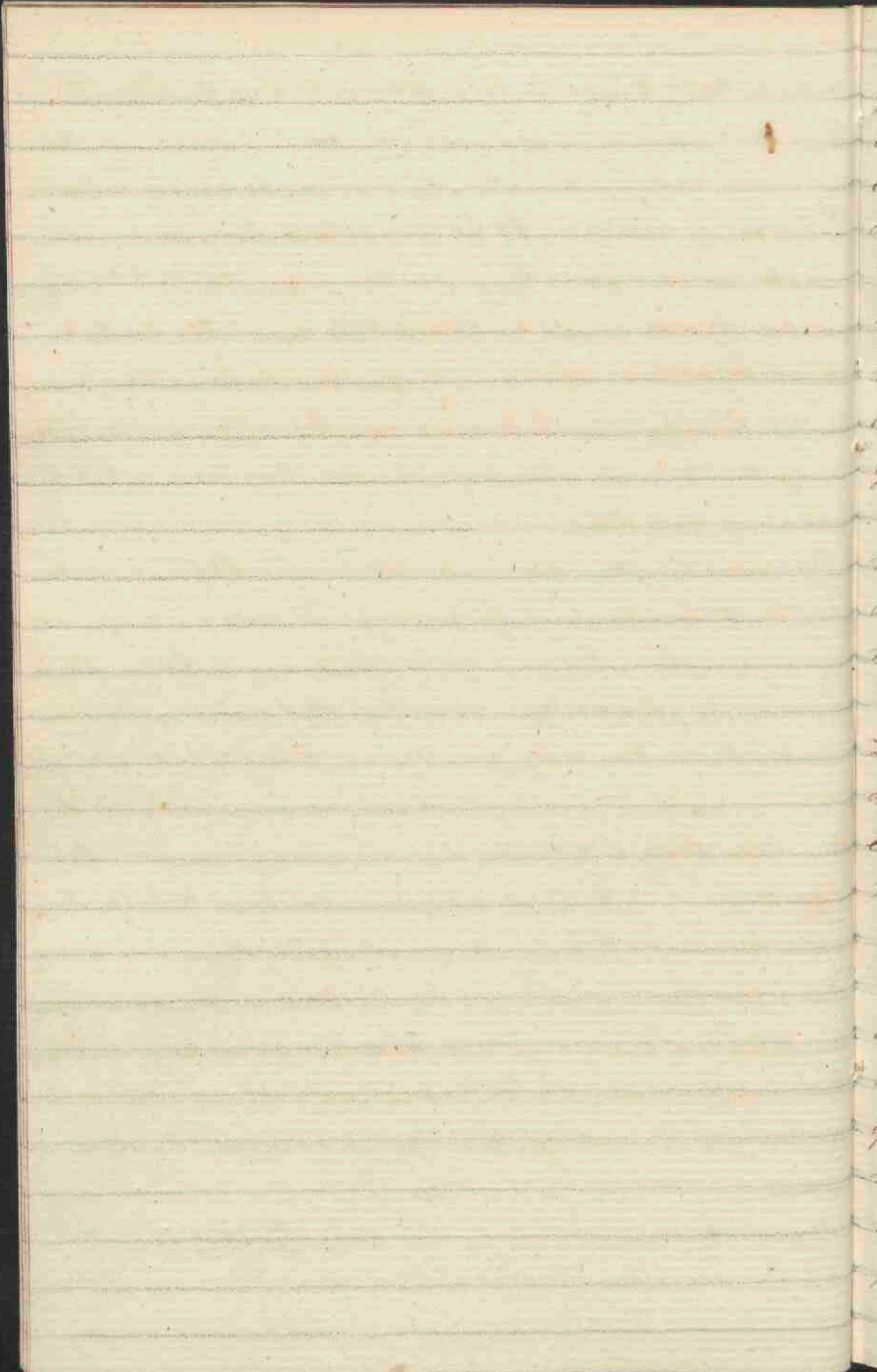
Zing d'lyken nag de heugels aan weerszijde de see.
nier tamelyk veruicidend, nu en dan typtes toek
style rotse, met wijntokke deplont, naby het weg.
Wij van walfischen eenige kleine steden en dorpen
daar, eenige overalyfels van een slat, verord-
gens een wy links een groote ruine van de ves-
tingen het slot Weidenack, laag op een rots.
Om 12 uren waren wy langs het klacste Malk,
maar lang van te noven hadden wy het reeds gesien,
want het straat op een heug rots de rechts in de
Donau voortsping. Het behoort tot de
Beueditiner oorden, en is het gractste en ovan.

Zienlykste klooster van gansch Duitschland.
Lene heek met 3 torens in het midden, en daar rondom
prachtige gebouwen. Aan de eene zyde alleen telde ik
in het lang voozen in de 40 reingstas. Van de rivier
naakt het een groote brede vertanding. De rykdom
van dit klooster moet ontzachelijk zyn. Hier heeft er
een bibliotek, verzamelingen van naturalien, mun-
ten, schilderijen enz. het huet van dit alles in het kloos-
ter op de rots moet zeer beproeft zyn, zoo het werkelijk
nog enig huet daer.

De aarsen wanden naanmerke zinnen bezigt weder
wel te stroommen: eenige kassalen, reened anderen na-
ren my voorby. Ik een met kame. wy tufsten derge-
oplossingse plaatsen zyn de porten styl in het water, en
steeken bussen die nag punten midden in de rivier in.
Zeer mooi op een rots, die boven een, met burch de
graciden laag in tusschen, ligt de ruine van het slot
Agstein. Hier is men van rondom tufsten berg,
waar de rivier tufsten door slingsen, zy reoms tel-
kens groote meenel, wat komt dan weder aan naar
ke plaatsen, waar zy met kracht hansen wegswolgt.
Hier was het vooral in den nacht een schouwspel, want
het jammer gemest zyn, deze steek ook niet by dag
te zien.

Zien. Wy waren voorby het dorp Spitz, een rivier
ne van een groot slot ligt op een klemmen afdalen
daarheen, het weder een rater met hie deeg

gansch met wyde beplant; alle aarts en dikwyls de
aarde velf met dwaarsneusken waarden naar
boven getragend. De sceriden sijn in dese stricken
alt veer gaaf en overschadig.

De bergen van successie, de konen mag steeds, voor
zy sijn meestal vrant anderen met wyde en van bo
new met bosch bedekt; kale rotse, stecker hies,
dwaarsneusken, de daerpen aarde, eenes vol
gen sich mag snel op.

Om 3 uer naen en ny naer by de ronne Donsantien,
wel stige en spise rotse sich men naar sich,
aeneal hoch, naar het hartigen maglyk is, herfe
bent te met wyde beplant.

Tuy pappenet base schepen, die de Donsantien
zy worden voort getrocken door een vrental pro
den die nog diep lout het water gaen; op al te rot
ten man, die niet gant genhaccen het paan
voortryft.

Om half 4 uer wy te Stern, eenige kome
Ik heb die ty die nog aeneal de ronne en in wa
delen naar het bloote Gattweih, op een berg
aan de oerzyde der rivier, $\frac{1}{2}$ uer van Stern,
gelegen. Ik wandelde door des stads hantou, dat
nys, van de rivier lout, en dan een berg met
Stern verbanden is; nog puberde te een ander
planten, dat van gant is bekend is.

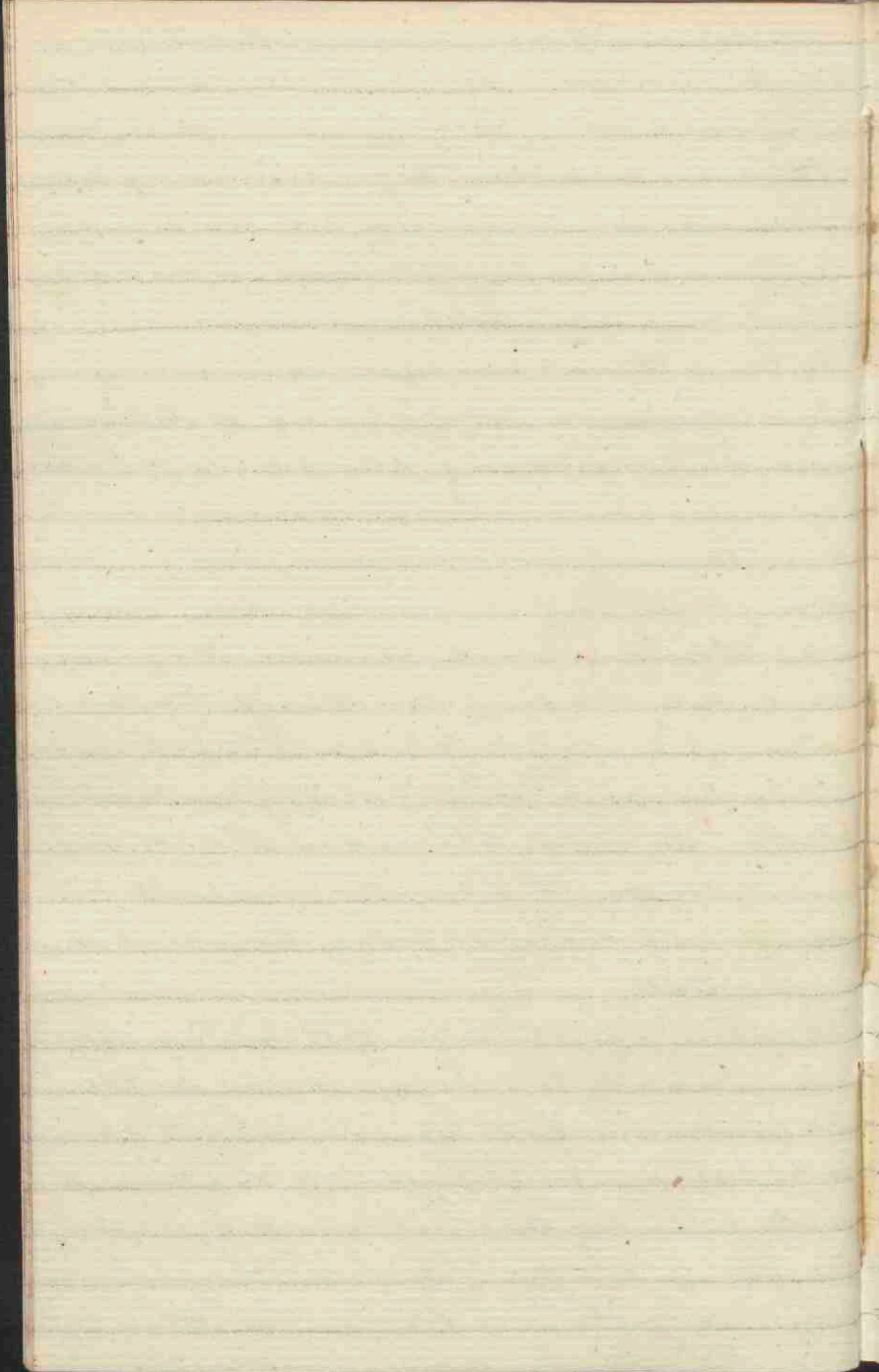
Op de vryg tapken Stern en hantou wy al een

In de eerste restaurant 7.40 het 9.15 uur meer op het
top van een snel baan met de gronden lang.

krans met twee leedoffen beelden; een van voren
en een van achteren, dat is op dat het hieraan dan
de voor de die de Long Doornaren van welke
hart zy namen zagen, ik weet dat de gevels
kransen "à double emploi" bestaan, maar ik had
ze nog niet opgemerkt.

Het klooster ligt zeer hoog zoo dat men er een uitgestrekt
gezicht heeft vooral zuidelyk, maar men de Doornaan
gines de eenen ried stroomen. Van hare oeveren uit
men de stae Cresnel en een groot aantal andere ste-
den en dorpens. De Doornaan is de eenen de jaan stae,
of de ende van de Doornaan maar het westen, waar zy
niet in de begrenste vlakten veldt. Het gezicht
naar de andere zyden is zeer beperkt, men zee
wel eenige hoogten, niet ook een halve dale, maar
ipredig stuit men op bergen die hooger zyn dan het
klooster. Het was een veldaan avond; de Doornaan
jans de deo toen ik hier was, en ik kon de du-
geen gunstige oogenlik naar het uitzicht ge-
traffen hebben.

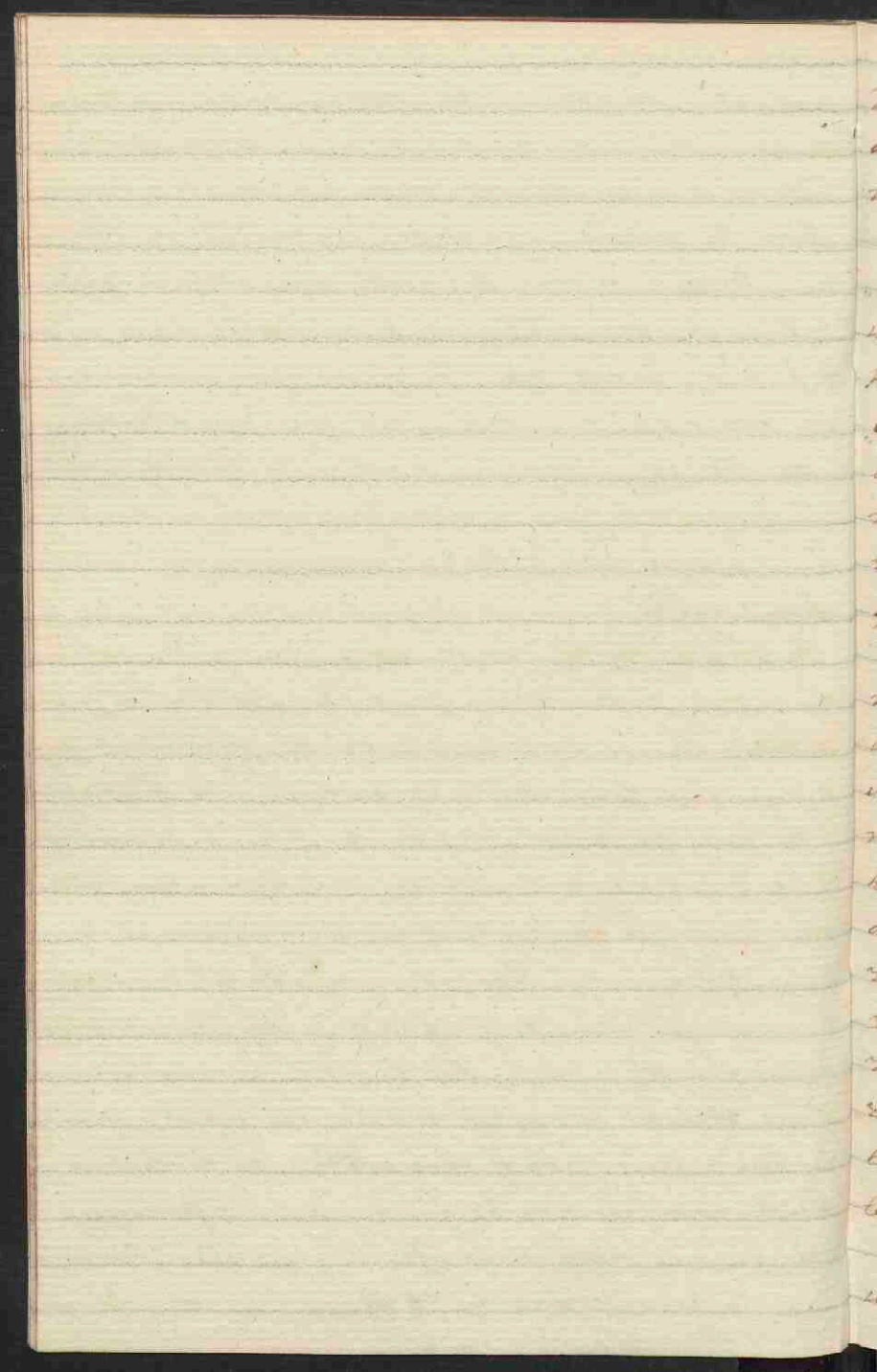
Het gebouw is grootendeels in 1483 nieuw opgericht;
volgens een opschrift aan den zwael, deed de Abt
dit ter eere van God. Wanneer men ook kleine
cellen heeft vangevuld, maar de kloosterlingen
in alle omhanding een streng leven leiden; maar
men ne wandelt stroom, een paleis te zenden met
marmeren portalen en Frappen, vactelyke zalen,

met geboude vloeren, kristallene kroonlichten, en
den men de by eindelijk alles op eene goetkeeten
rust en met eene ruilde ingang, zoodat men het
altes by poorten aanteft. Zoo rond ik het kloos,
te Götting. Ein aantal zalen zyn a'toer in geve-
heid onder keiser af verlat met hoene plezanten
te kunnen arten ingen de geestelyken hebben hun-
ne hak en hunne baden in in linnen, alle in
orden, de geen van met bukkende spysen bed-
vermaken, dat hunne avontuurlyke, die om of
eene maent plaats hebben, ook niet vande stacht,
ste zyn. Houde.

By het klooster zyn goetkeet blaasken men, wa van
de meeste paters de zyn waer en hunne inwendig
te daen, eenige toet waer en vander van hant, waer
zy zyn niet geboude in de nabijheid te blyven.

De Pater die ik toevallig aantref, in die te vande
lyfel. I so d'ny te bezelen den, wa tenens profesoer
van te hant te genen den en tenantich next, zel-
ke profesoer zyn hier zel, zy zyn bestant om de
knekoligen van de afdeeling des Benedictin-
order te onderzeken. Die knekoligen waer waer
in het klooster, hun getal bedraeg thant ook zel, in
het klooster waer waer 44 monnikken, en buiten het
klooster waer waer 32 gemeenten (Pfarreien)
het ganke getal dener afdeeling der orden, zende
mijn beoornen, dat op 74 bepaald is. Naar van

De jaer konning 29 by opgemerkende plaatsen heere
aan op het land, als prebiter, of in het klooster als
monniken te leven.

Het kleinste deel uitgestrekte gaderen, zoodat "heer
d'op" in den ontbrek, als ook Heerlykheeden (Heer-
schappen) in meerdere en mindere afgelegene heere.

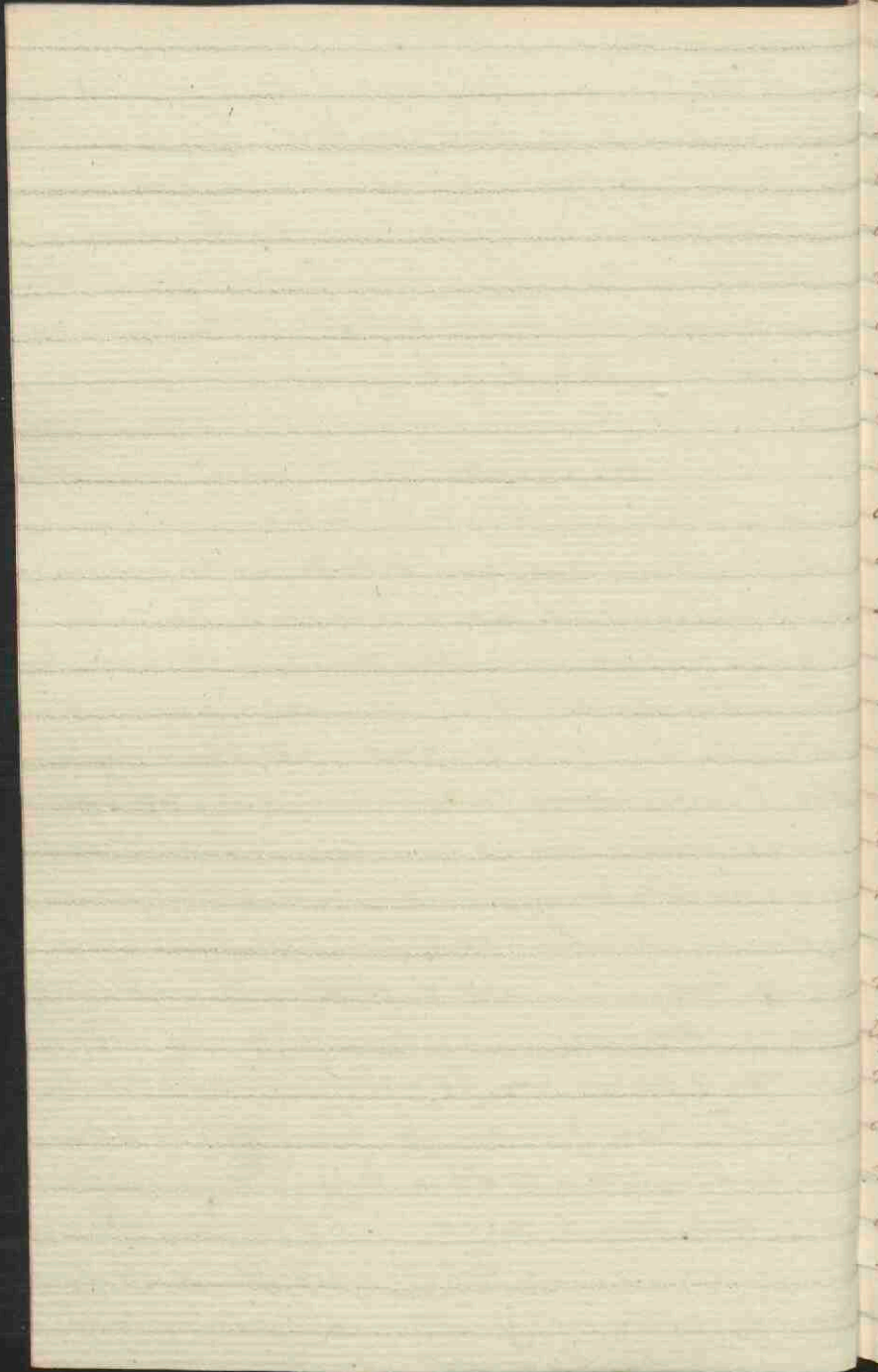
Het heeft heere van bysantene ambtenaren, een
"Cancellery" in het klooster zelf, en "heren" of
andere gaderen. Sommige ambtenaren 29
mede geesteliken, maar andere niet, en zelf
29 twee der beambten die in het klooster wonen
getrouwd.

De Abd in 1483 heeft, — op een vol te kostbaar
naet begonnen te herbannen, zoodat een 29 de
onvermeidigd gebouwen is, en ook de kerk gebouwen
is, zoodat 29 was, en in een medighe d'van alle one-
rige niet fraai is. Men vraagt ook ook, by
het zien van dit nag onvermeidigd gebouwen, waer-
om zulk een groot en prachtig paleis naar
zoo weinig menschen, want hoe wel 29 alle
zeer goede kamers hebben, en meest nag af-
zandelyke slaapruet hebben, en ^{er} schone
zalen naar de bibliotheek en andere wat same-
lingen 29, blyven nag gansche reysen naar 29
ben en kamers angebrinkt.

De bibliotheek is goed gearanet, blyven is in ver-
schieden vakken zeer ryk, vooral naar geukis.

Denis, klapfike literatuur in theologie, maar bezit
zeer veel oude handschriften en belangrijke hand-
schriften. Aan meer my ook het handschrift
van het beoemde Chronicon Gottwicense.
Jaarlyks wordt nog ten minste 1000 gulden uit-
naar nieuwe aankoop bezood; — de tyd was
te kort om ook nog de verzamelingen van
Statistische historie, natuurkundige werktu-
tuigen, munten, platen, etc. te zien, maar die
moeten allen zeer aanvrienlyk zyn!

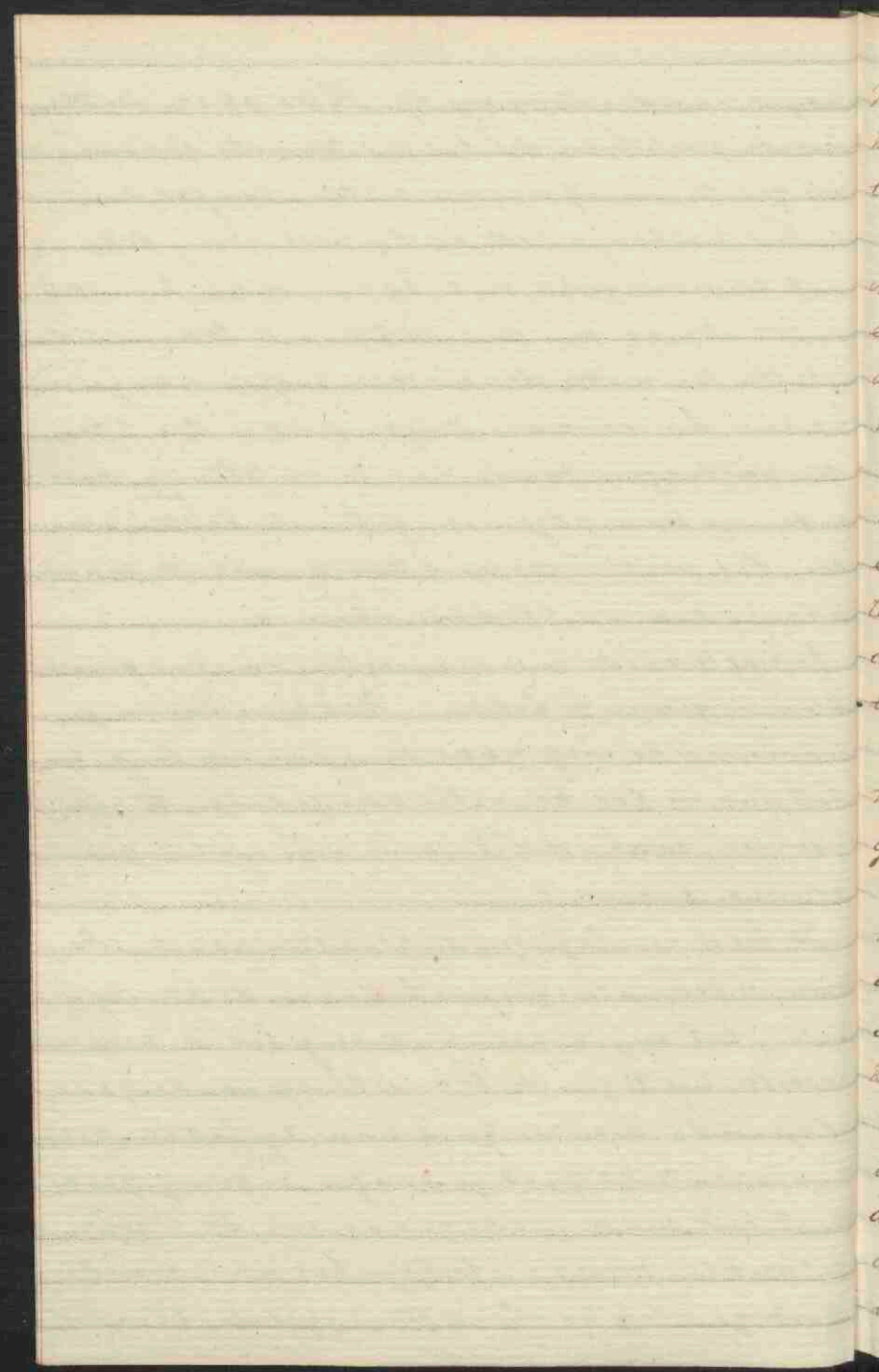
Hy leidt nu maar zeer beleefd, hy kwam my
voor ongeveer 36 jaar oud te zyn. Hy woude
my dat ze twee maanden jaarlyks presentie had-
den en dan konden verzeen en gaauw overwaard,
zy willen, die maanden zyn September en octo-
ber. Overigens was het normaal in den winter
zeer eenzaam, want op verrew afstand was
geene gooste stad of belangrijke plaats waar
zy dan konden heen gaau; — van het schoone
intuigt zagen zy daar de gewoonte niet meer.
Ik heb dit alles zeer en hoort hand mant niet
nabaten te betreuen, dat zoo veel schatten be-
steed worden van eenige menschen in ledig-
heid en overduid te doen leuen, zonder hen
zelfs gelijcklyk te maken. De Benedictines
orden waer toe zy behooren heeft wel veel
naar de wetenschappen gedraut, maar die tyd

schijnt voorby. Ik verzag den Pater af een bescheiden,
levende geestelyke, die tot die klooster behoonde,
als gescreven of eenigen wetenschappelyken
andere valbragt had, en hy maact my bekend,
niet een; magelyk zende hy vanda na hinnen
doet wel wat van hen uitkome. Wanneer die
schatten ten nutte der wetenschappen aangezonden
werden, die versamelingen niet in het kloos-
ter verbergen maar aan de instellingen van
andere naar algemeen gebouwt bestemd we-
den, het veel meer nut. Gaude met de maats-
chappy saarnan trekken kunnen.

Ik was te vrede eens de inzigtung van een groot
klooster gesien te hebben. Het was dankes ge-
worden en de weg naar huis viel my lang; men
had my in het klooster aangeboden te over-
nachten, maar dit kwam niet met myne
plannen overeen.

Ik heb deren dagen, in de ploratie van den Do-
nan, meermalen gesproken over de oorlog-
tyden; het myne verandering heb ik aarzen
veroëllering tegen de Franschen gevonden; over-
al spracbt men es goed van, by hebben niet
zoo men zegt goed gedragen, inering gero-
dend en met medegezamen. De Russen
en andere troepen hebben het veel minder
goed gemaakt; het allen angst de Elisabeth.

Van de Hollanders zeide men mij dat zij niet
kwaad geweest waren, maar „Stolz und Ver-
lieb.“

Men dronkt in de Streek van de Donau, die
ik de laatste dagen doorgereisd ben, veel appel-
en peerenwijn, die men „Kraut“ noemt; en die
de plaats inneemt van bier, dat menij gedron-
ken wordt.

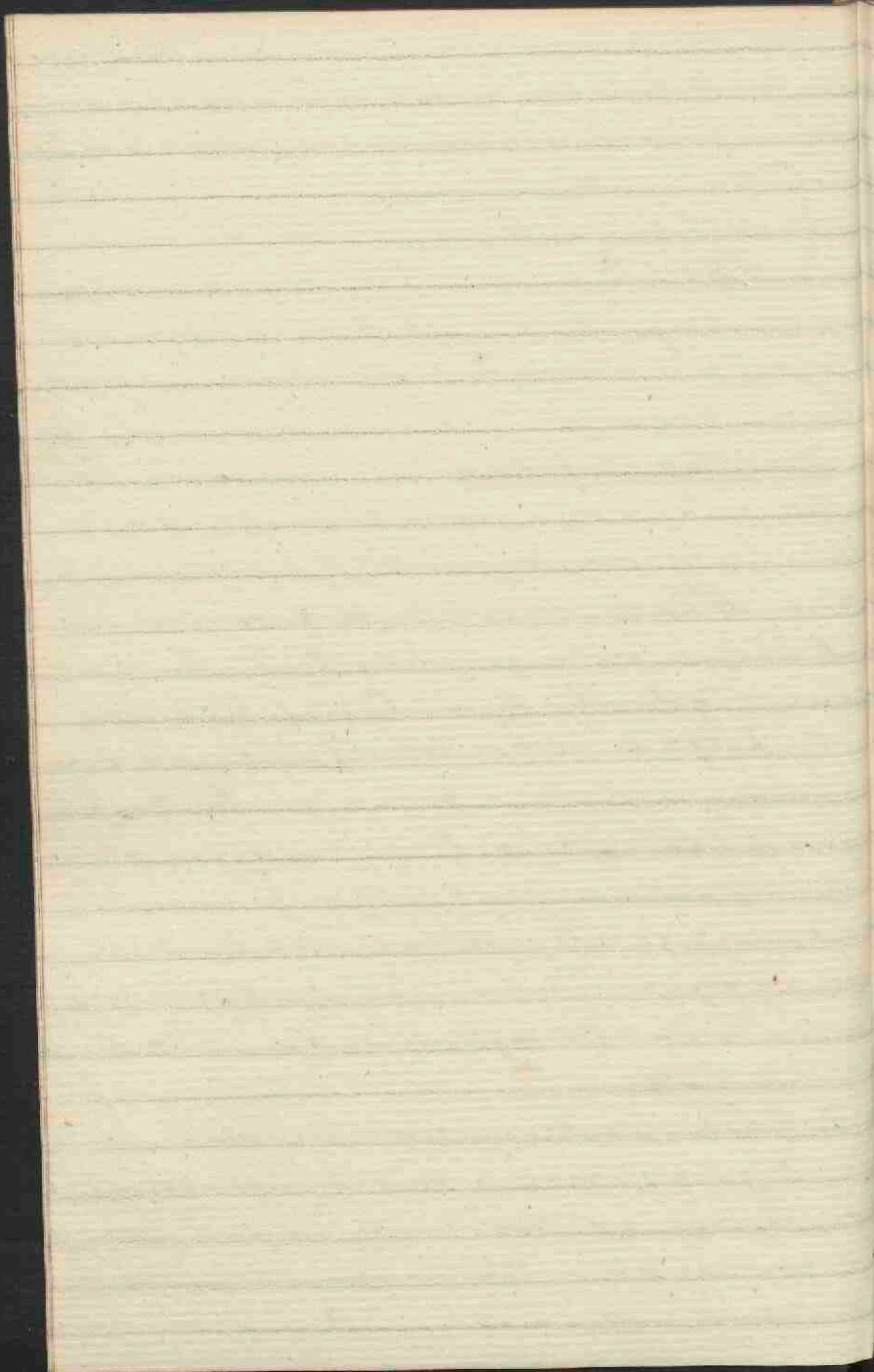
Waarstijg 1 October.

Stein, waar ik overnacht heb, is een kleine stad,
een kwartier lager, ligt de stad Crem, die wat groot-
ter is; de ^{kerk} huizen die tafelen, de Franse stalen, en de
als het ware vereenigen, heten Wind. Men heeft de
benaming der drie by een Crem- und Stein.

Om half 6 ben ik met het rijdfeer als de wo-
rigen dag verstrakken. Het was een heellyke maan-
gen; ik heb de roud zeer helder zien opgaan.

Spiedig passeerde menij Crem, en vervolgens was
het terug recht zeer mooi; namelijk de Steed,
die wij gepasseerd waren, vele wijnbergen daar-
achter, en vanden rechter as een hoven aller het
klooster Göttweig.

De boorden worden meer en meer vlak; op
een berg rechts staat de kerk Heiligentrecht;
dareop zag ik gisteren veld de hoogte Göttweig.
de van naz schynen, toen ze naar al het overige
land reeds onder was.

Om d'een is er zulk een dikke waaier gekomen,
dat wy niet konden doormeren; met moeite heb-
bende het schip per het vlot aan een zandig oever
daer thilliggen; zy hebben doortoe palen in den
grond geslagen.

Ik heb my in het eerst verwonderd dat men zoo
veel omringtig is in het varen op de Davaur, maar
het is my meer en meer bruidelyk geworden. In
zyn zeer vele ondiepe plaatsen en uitsteekende
partien in de rivier; te hoorn juist geen beemige
vaar daarna verbonden is, kan alle oogenlik-
ken het vlot aan stukken gaan of vast raken;
dan heeft het veel meer het vlot weder hertiel
af weder dryvende wordt. Dit vlot is op
eenige uren afstand van Linc vast geraakt, ten
beide men waastings van die stad moeten half
het hout in water afladen, en was het vlot
daer ryen; een halven dag een yonken
nachts en nog een halven dag is men daar
mede berrig geweest. De naamthentigste
kennt der rivier is niet veldende am dit
gevaar te vermyden; want de sterke stroom
maakt aanhondent veranderingen in de
loop van het water en in de zandbanken die
er in liggen; men moet steeds aandachtig
voornit zien, en het kent dan aan de kleur
van het water, en aan de beweging ende

De Donsen Straant met 200 veel kracht; dat
op veel plaatsen makende bywaasingswege, die al
leer daardus gedaen warden. Zonder dat het
water niet konit afgeleid of opgehouden word.

galnen, maar het andig is. Zoo dra dus menel de
bet moant te zien, kan men niet met de hand
nemen. Indien dus is het en meer, want het wa-
ter vreck beweegt; dan kan men ook niet meer
aan de galnen en de kleen de on diepten de peene,
en dus moet men stil liggen.

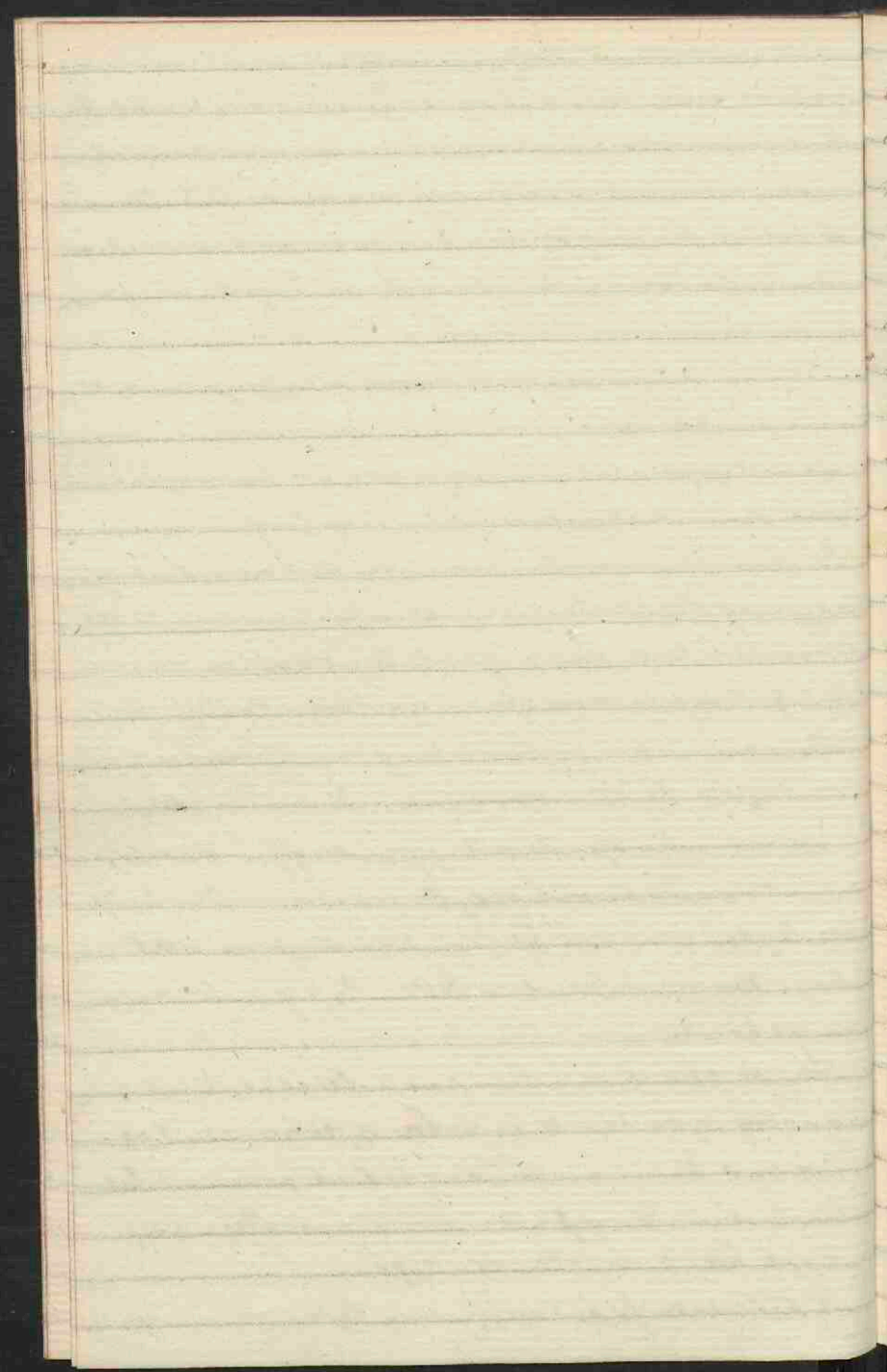
Na een half uur is de zand weggegaan, en ty-
my nauwt gesien.

De schippers hebben mij wat van hunne lasten
nleant mede gedeelt.

De boorden worden vlak in het naonhiet, niet
men nog steeds heuvels, eenige zandvoren, de
stroom is zeer breed, gaat langzaam, vanden
neel gebraute ook gras en korenland; vele
eilanden; — my papieren nog eenige boepen, zoo
het stadje Tullu voor ons. De wind steekt
meer en meer op, de schippers zeggen dat het
voortvaren onmogelyk wordt. Om half
een leggen wy voor Tullu aan en gaan niet ver-
der; my waren anders heden tydig in weenen
aan gekomen.

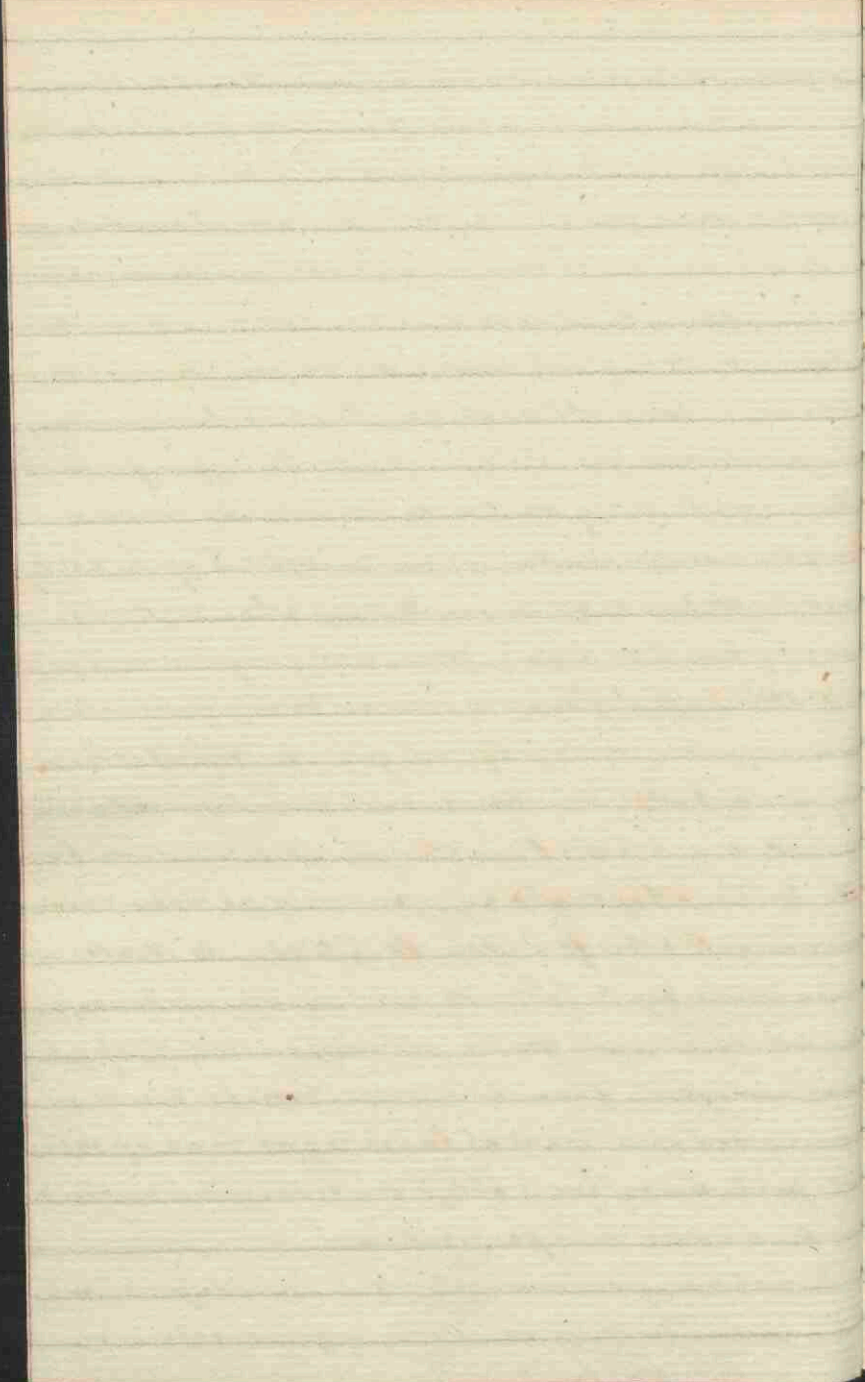
Daar de ruart van hier naar weenen niet meer
waardig is, en het te wreke is, wanneer het
vlot zal kunnen varen, heb ik gemitend hier
van te maeten afreuen en myne Donan-
vaart hier te maeten eindigen.

Ik heb nergoefs getracht nog heden naar weenen

te gaan; alle jaarden was er voor den landbouw
in t'weste en kanden niet dan met groote kosten
verkegen warbenant my over te brengen; ik
heb dus dezesdag in Tullenswaater, Duarboeng,
te sed in een rivier staat genanteld. by lige wanden
in vultlancolant met beent en ook met groenten
bekant, de zag vele trouwen, wassander wel te
kleden in het veld afscheiden. Was verder zyn wy
bergen, die zeer genaamt wasen. De ligging aande
Dunne geeft eenig recht en hande. De rivier is
te geen daer e landen, wassan vele lang en vandy
versteeld, om niet meer te zyn. Iken zegt my,
dat zy van hier naar Tussan doorquande zovis.
De stree heeft nog oude muren en torens, de huizen zyn
nieuw, want in 1452 is byna de ganste stad afgebrand
zyn wy ook allen muren en met gemeele gebouwen,
zoudt men die veel vint in plaatsen waar de hou
ten huizen afgebrand zyn, en men ziek voor zoudt
nig ongeluk heeft willen berispen. De straten zyn
zeer slecht gepland. Ik merkte hier weder op, dat
zoals byna in alle kleine plaatsen, elk huis of gebou
dat eenigzins baen an den inzicht tot de re
gering behoort het is of Cancellery, of rent of tabak
of post-ambt; het is altyd een geboude der regering
en byna nooit van particulieren.

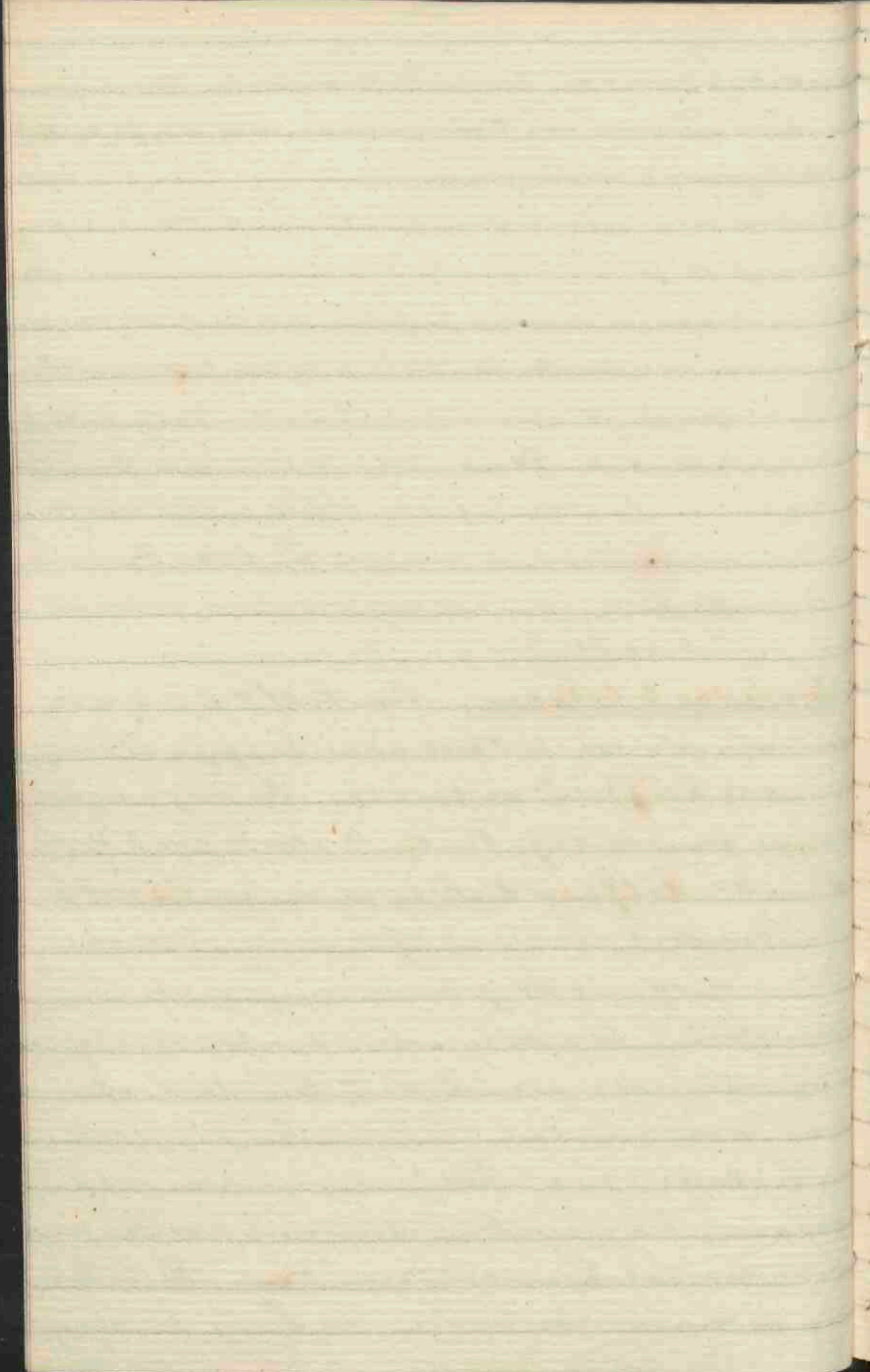
In de kleding der vrouwen heb ik dezesdage, en ook
hier de zunderlinge gewoonte opgemerkt, om een

daer van een gans het hoofd te wikkelen dat maar
een klein gedeelte van 't gezigt anbedacht blijft, en de
mond ganssch verbergt is.

Volgens het vinding is Tullus de oudste stad van prins
Cortarius de herkednapp alle blyken van een tweede
Gothische konwoondering heeft my ook verhaald, dat zy
50 jaars ouder is dan de St. Stephanus kerk in Tuccene, welke
in het midden der 14de eeuw gebouwd is. Naby de kerk
staat nog een oude Romeinsche tempel, met genocdig
dikke muren. By de nog in gaaden steen maar wordt
geenit romanisch; de muurschilderij is byna heel
naaf komen, en een gewelf, dat er onder is gebouwd
meer naar knekelheit.

Donderdag 2 October. Om half 7 bouwt met
een wagen, die vol met manschen gepakt was,
naar de hoofdstad verbraken. De weg was van
vangs hevelochtig; het land stooft gaed te
soud. Halfweg hielden wy eenigen tyd stil te
Burkersdorf; op 3 uren afstand van tueneu.
Het is een groot doorp waar eenige goede hui-
zen staan. Aan de meer dene drukte van ry-
tingen bemerkte men de nabylheit der hoof-
stad, want merckte zindelykheid van straten,
en herbergen niet. Het weder was zeer onaang-
enaam; het was byna stormwind, zoo dat men
door het stof byna niet zien kan. Reeds buiten
de muren van tueneu, die Lirice genaemt

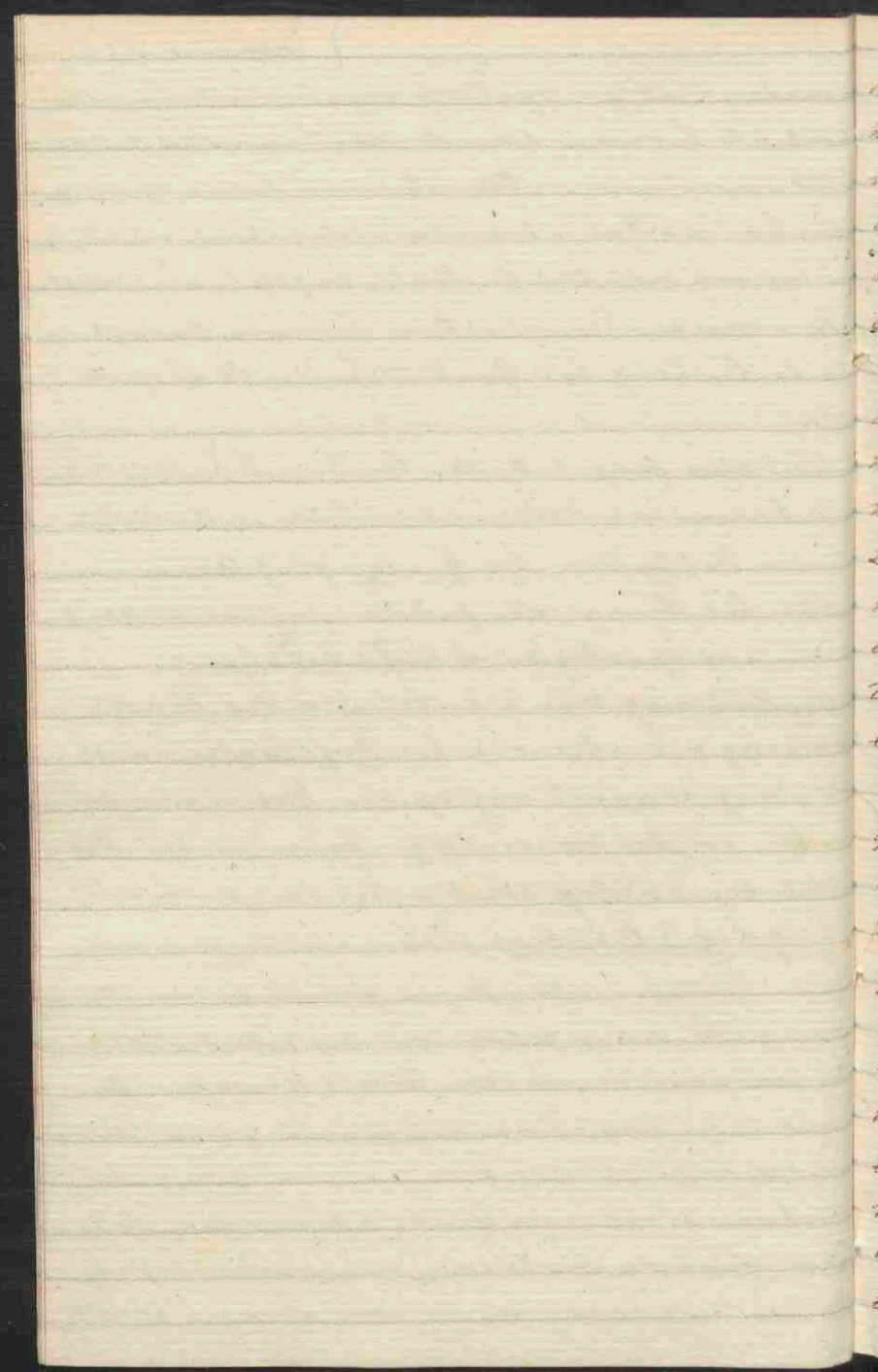

worden, ziet men geheele reijen van huizen, die
 niet als het ware aan de stad (aangestuykt) voor-
 stad aansluiten. Om 12 uren kwam men bij de
 de Maria-Kulz-Paartrai, waar naar my bedoeld
 in het oog viel dat de straten ongeplaveerd waren.
 Te nam een hunschoets en liet my brengen
 in de herberg het Gouden Land en de Leopold-
 stad.

Daar te zien ging ik by den bankier Schaller, waar
 ik Erienaar uit Holland vond, die ik da delyk
 in een koffyhuus Am Graden ging leszen.
 Aan het bureau der politie werd ik megen
 myn pas spoedig en beleefde geholpen.

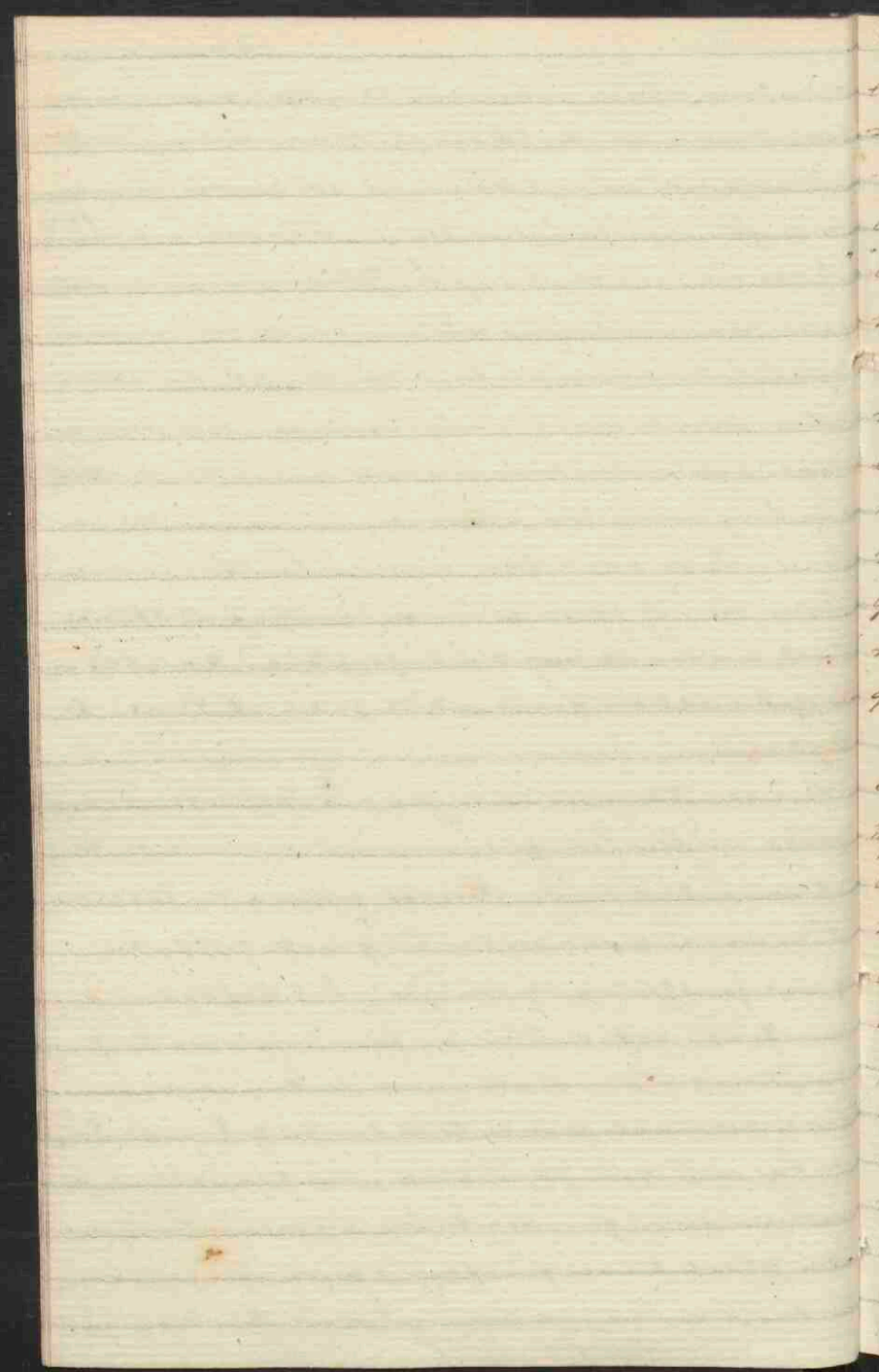
Te deed nog eene wandeling in den Prater,
 en ging vervolgens in het Hoftheater naar
 de Burg, waar ik zag spelen „Kob' ich nicht
 recht“ en „Der Vorsichtige Brautwerber“. Het
 eerste een aardig stukje, het tweede een nod.

Vrydag 3 October. Wat in myn dagboek geschree-
 ven. Beschryving van Weenen gekocht en vervolgens
 groote wandeling gedaan, om my met de stad en
 de naarnaaste plaatsen bekend te maken. De
 eerste indruk van het uitsch, ke eener groote stad is
 niet, belangryk, en het is een vernoot naar het
 east dan de volkryke straten te wandelen. De van-
 seeling aanly van Weenen moet elk in het oog
 vallen: eene matig groote stad, waar in 60 tot 70

diezand in wateren door vromen op elkaar die wanden in groote
 hooge huizen, die meestal in enge strallen staan. Deze stad
 met hooge wallen en grachten, die toch zonder water zijn
 omringd. Rechtsan deze blanke stad een veer ^(stad) gracht,
 of zoo men wil een knijp ^(voor) van, welke oorsal
 op een aanmerkelijken afstand van de stad verwyderd
 zijn, behalven aan den kant van de Davau, waan
 alleen deze vromer tufsteen beide is. Alle deze van
 steden zijn weder door een twaal en grachte, die toch
 niet hoog en diep zijn, aanging, die vromtissen de
 Linie. In de voorsteeden is juist het legenevige,
 welke van de stad: de huizen zijn laag, de stralen
 breed, waan ook meestal ongepland, tenyge 20 in
 de stad met zeer gaede platte grametsteenen be-
 legd zijn.

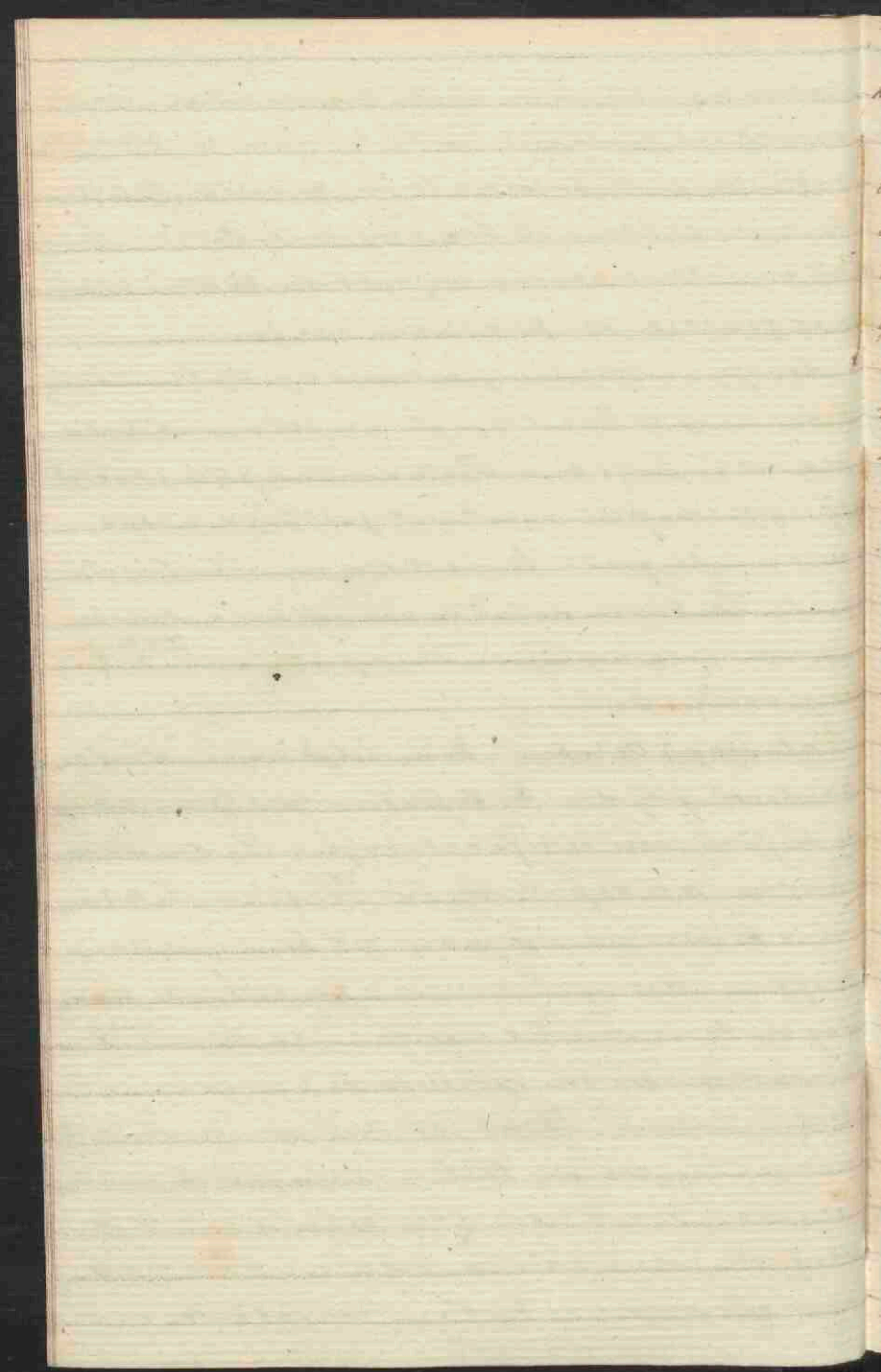
Des namiddags heb ik myne wandelingen voort
 gezet, en ben toen gekomen in den vicus van de
 of wandeling by de Burek, waan alles fraai ver-
 licht was, en waan ook in het groote koffyhuus
 groot gezelschap reeneijde. Dit koffyhuus is
 zeer fraai gebouwd, in den vorm van een half
 rond, met glase ramen aan de binnenzijde,
 het is zeer net gemensteld, en met fraaije kroon-
 lichten verlicht; er was muziek, en alle was
 val van zeer elegant gezelschap. De vromer had maats
 deze plaats tot een geliefwaard reeneijngspunt van
 de dame, zoo wel als van de heeren. De schoone vromer

Laakte de vrouwen met ombrinten te gaauw zitten, waerde
men niet auto geplaatst werd, de vrouwen pleatote
niet in lange reizen naar de heeren neel al te fubie
door wandel den. Ik heb bere leerdigheid en
die wenschen waaraan mij niet een de hand was
met genaogen een paar uren aangezien.

Ik heb spijt in Wenen, geheel niet van table d'hotes,
maar naar de kaart, zoo als men het noemt, dat is
even als in Parys by de Restaurateurs, alleen zoo als
by my tot my toe nu kaartt goet kopen en ook
veel minder goed. Ik wensche in myne heid, het
Gouden Land, deren avond op, dat ook dan, dan kwa
nen eten, welke wel niemand aanspake, maar toch
geymaken ^{te} maaken.

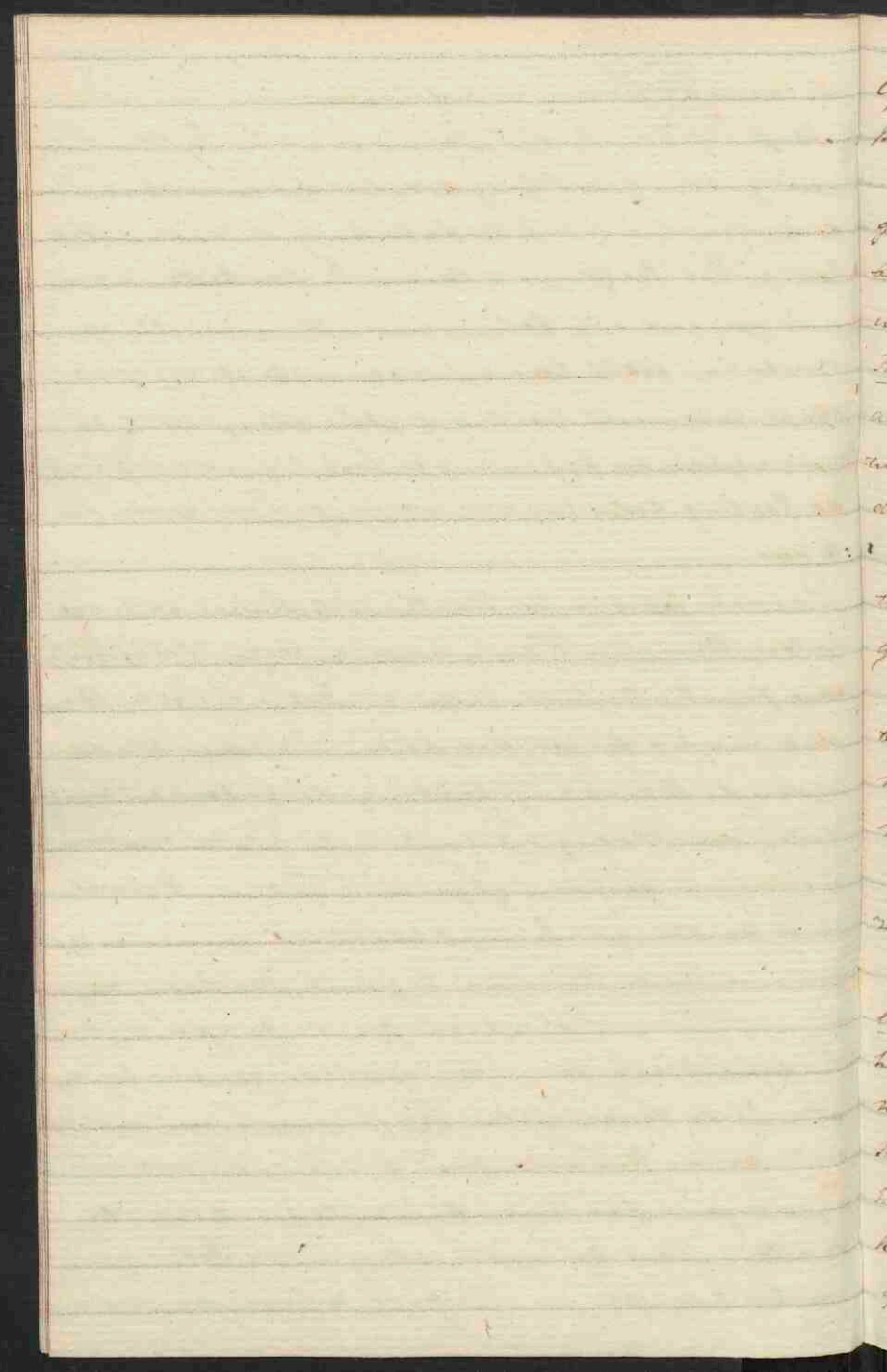
Zaterdag 4 October. Heden heb ik mynen brief van
aanbeveling by den Ambassadeur van Spaen gebracht,
by heeft my zeer beleefde ontvangen. By den beere
tan van de Ambassade, den heer Perroon heb ik ook
myne brieven gebracht, maar heb hem niet aange
knappen. Het was Franciscus dag, en dus de naach
dag des keizers; ik heb niet gemacht, dat men ^(met) ple
ge plechtigheid een gevecht heeft, anders dan in de
kerken. In de St. Stephans kerk was groote mis
met gezang, dat my toch niet zoo goed besielde,
het gezang dat ik veel eerder gehoord had. In de
Augustinerkerk werd een requiem voor een gene
raal gezangen; de kerk was vol toelaten en ik

koude met veel van zien of hooren.

Ik ben seden by den Leidsen handler Kellers hand-
dend guldens quaanting betalen die de waarde in
de herberg het Schip te Sulzbury de vrienden selpe-
heid getad, heeft om te lenen. De heer Keller is zoo
goed gemeest my behulpzaam te zyn in het op-
sporen van goede komart, maar mede ik my geest-
ren en leden veel heb benig gehanden, want de
marrigheid en bekrompenheid des waaning in
de herberg daer my zeer verlangde, om es van daar
te gaan.

Laanderen heb ik in het Theater in de Leopoldstadt zie-
spelen, Alie oder Wien in sinem anderen Welttheile
eene paradij der bekende operas. Het is een geestvol
stuk van dit toneel, dat buiten is naar klucht,
spelen die betrekking hebben op de zeden en zige-
heden van Wien, en ook in de platte taal van
het leenen gemeen gezonden worden. Naemel-
ik de Oostenryksche taal reeds een gezamenlyk
gehoord heb en tamen, ik begin te verstaan, zyn
my nog met een geestigheden ontsnapt, die zeer
toegezigt waren. Het spel is zeer na, bij voor-
al met de toneelvoles Raimund in zyn rol
valmeater. Het volk vond groot vernoot, om
zyne eigene fouten en dwaasheden te zien be-
spotten. Voor de veremdeling is het behaaglyk,
om het karakter van het volk te leeren kennen.

Op de duur zoude ik toch niet verlangen veel zulke
poetsen te zien.

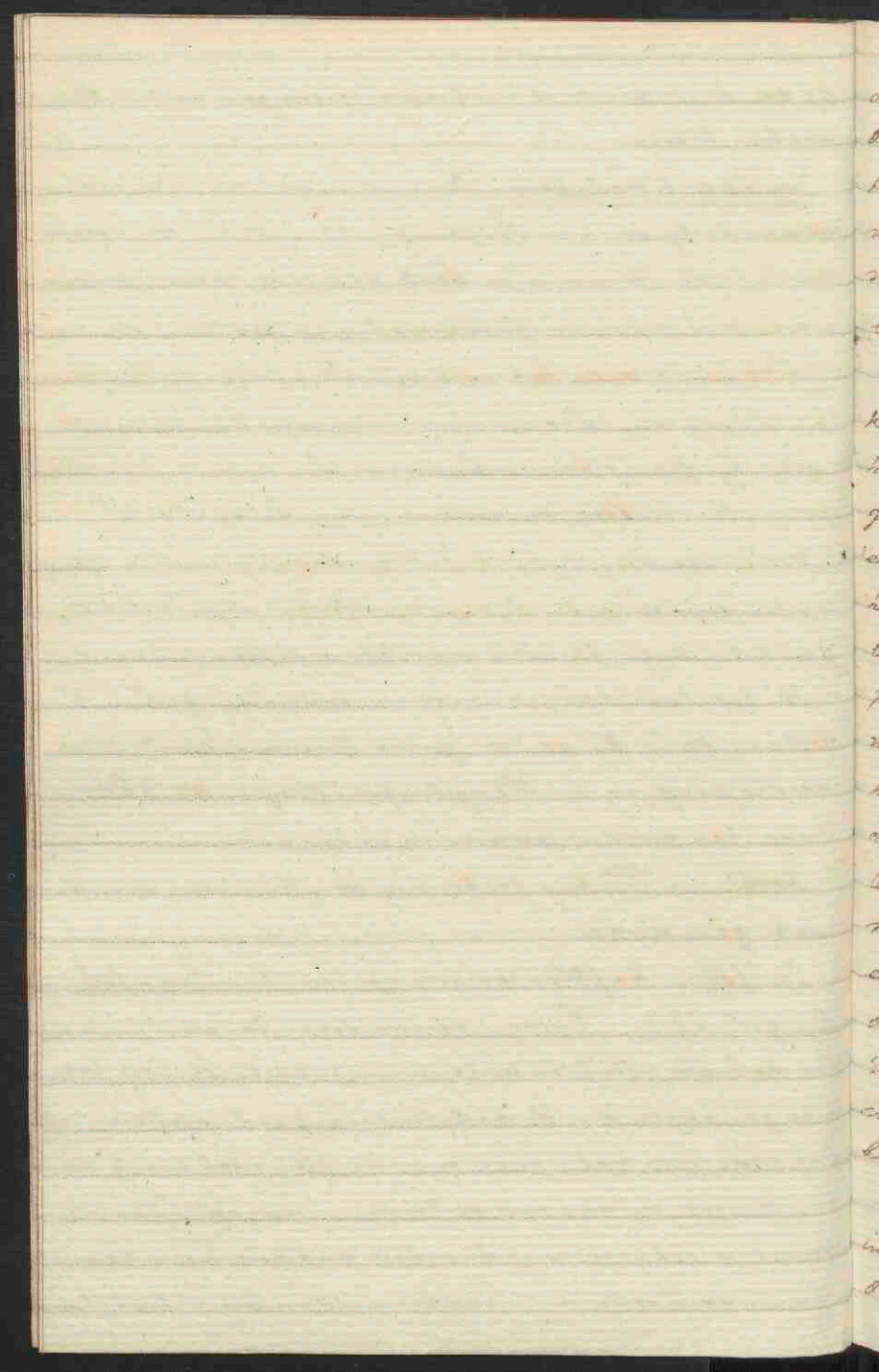
Londoo 5 Octobers. Dinsd. morgen heb ik een bevestiging
gemaakt by de heer Perleant. Een valgens (familie) was
die ik in de Heerwaarde kerk gemeest, waar ik een
uitstekend schoone preek gehoord heb van den heer
Kauksrecht, over het nut van Familienbyden, naar
aanleiding van het in 'tinal vanden hoofdmant
welke by Jesus komt hulpzaken voor zynen soen,
die op sterren lag, en tuint zoen genero.

Het is nog dagelyks, behalven vrijdag avond, school
tweede gemeest, en by vanden heden regent het da
ganseken dag. Ik heb veel thuis zittlen schryven.

Ik heb heden myne nieuwe woning, gehoord
bestaan de in twee zeer gaacke kamers, op de eerste
verdieping, in de Wipplinger Straffe ne 386;
voor 100 gulden papier in de maand.

Deren namiddag heeft my de Minister een be
zoek gemaakt.

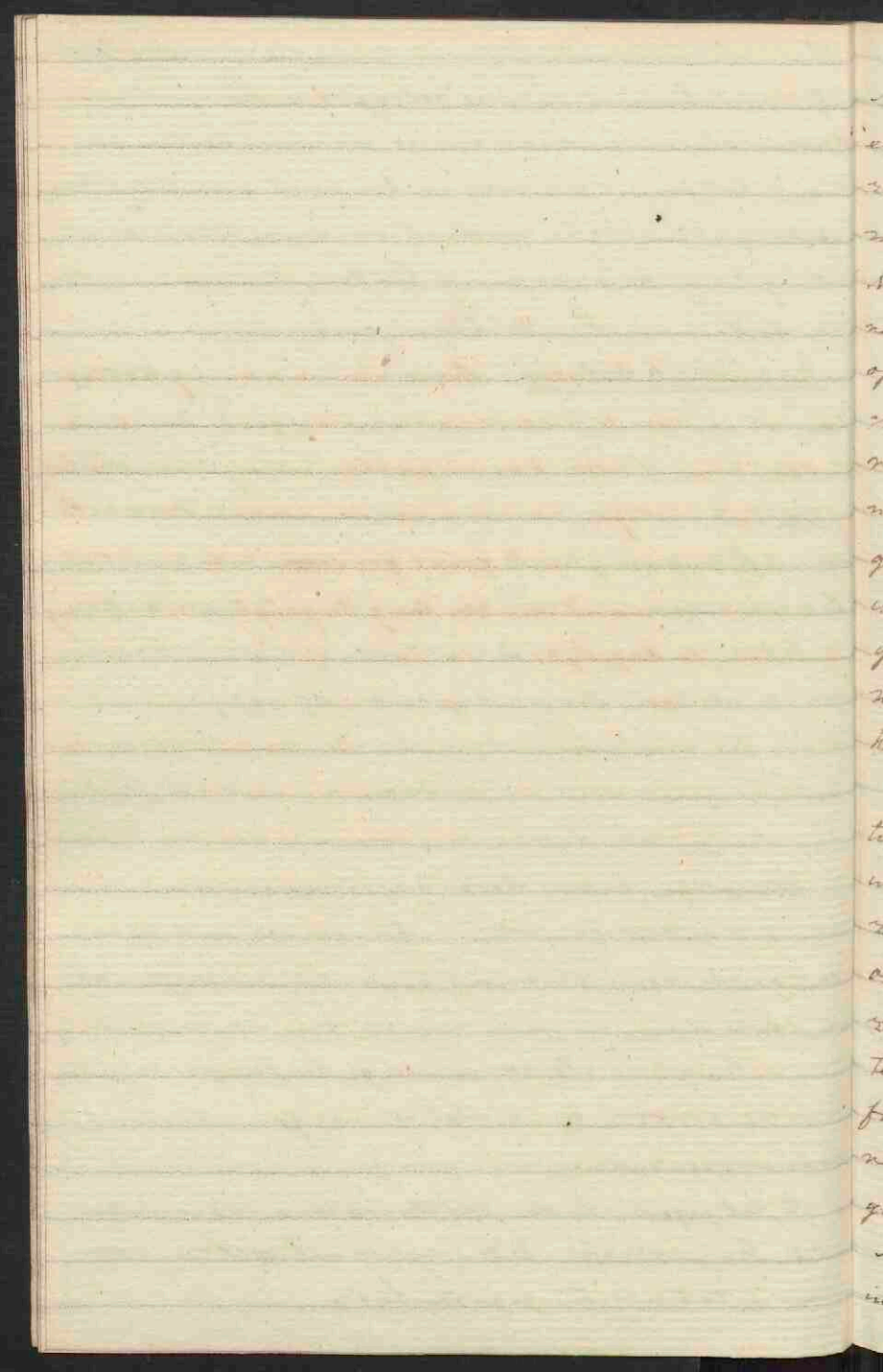
Ik heb in Hoftheater van spelen, des Empfah,
lingebrief. Er zyn eenige lieve tonelen in, maar
het geheele stuk betekent niet veel. Ik zag het
mer genoezen om de uitstekend goede uitvoering.
Het was zeer vol; men maakt hier veel werk van
het toneel, maar uit de teekenen van goed en af
keuring schijnt my, dat het publick niet zeer
gevoederd is in de ware kennis van het geenschoon.

of niet schoon is; men is geluof ik in Parijs, weder
dearin; alleen zijn daar eenige vaaraandeelen an-
treft het konink die niet in den aard van het lede-
ne en natuurljke maar in een soort van overle-
ning kunnen oersprong hebben; die naar aarde-
len bestaan in Duitschland niet.

Maandag 6 October. Myne nieuwe woning betrak-
ken. Ik was ree te made eens ruime en goede kamers te
hebben, maar ik alle kan uitpakken, en myn van een lan-
gere tyd vestigen; na vier maanden verzoekt het te
een tijdelijke woning ree's groot genoege; men wordt al
het wine vermaerd van zoo lang de gelyke verandering
te hebben, en dagelyks de aandacht op minne voorre-
pen te vestigen. Dit is wel op zucht zelf van genoen,
maar het reisende ook men en dan eenige rust. Ik
het niet opzet den eerste dagen my niet zeer willen
van brengen, om bysondere voorwerpen van leeren
te bezichtigen, maar lieve aangevange den indruk
van het geheel genoten. Men genoes ook op reis
een goede ruime woning, vriendeljkheid en gemak
te hebben, wanneer men, was als thans myn genoen,
en dikwyls in slecht, snarege bechangen zult heft
maaten ant thau dan en telkens ongemakkeljk en
bebrongen wonen.

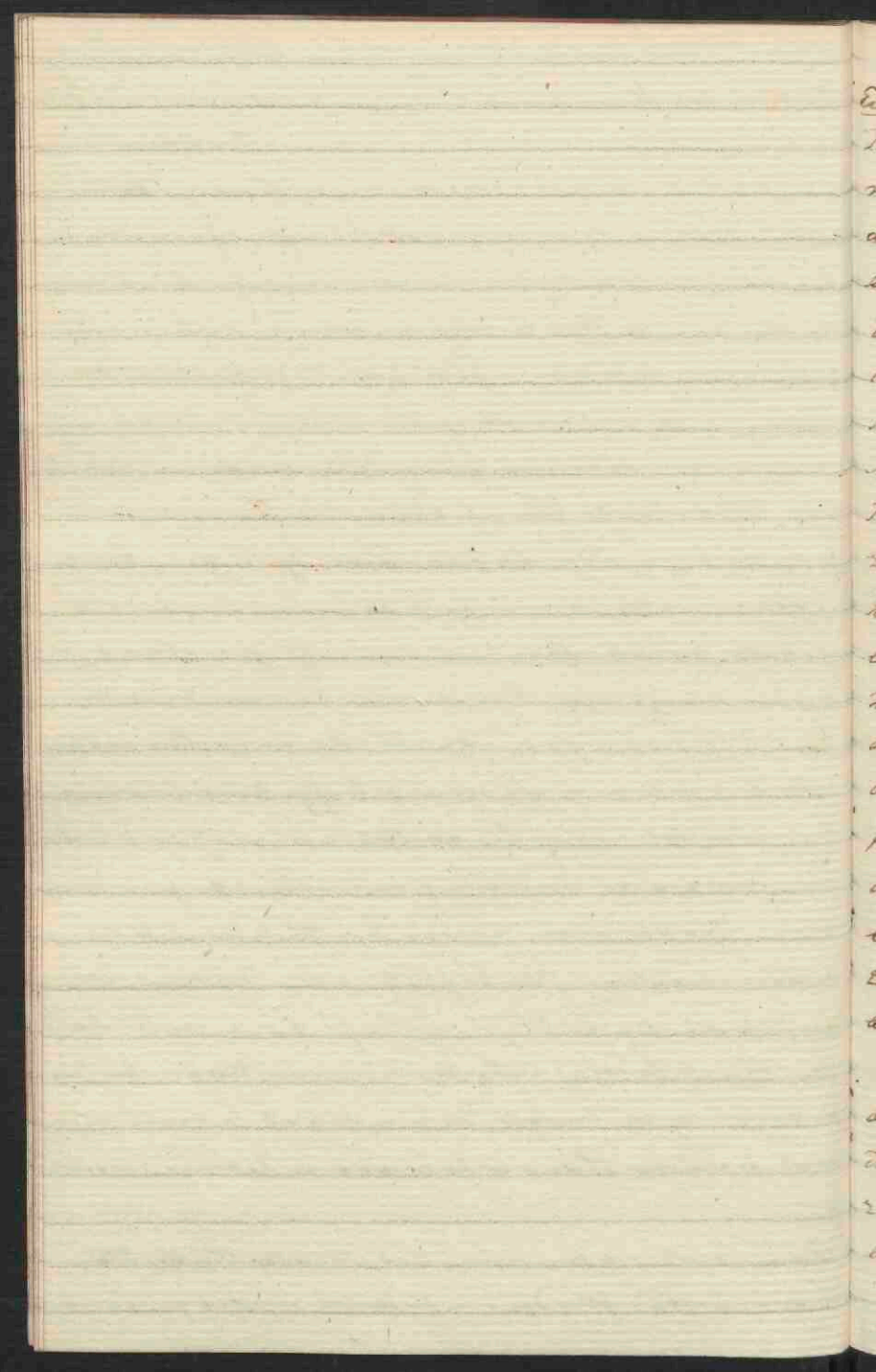
Ik heb gezeten by den restaurateur Pledman,
in de lange straat, beter, maar ook veel brunder,
dan ik tot nog toe gezeten heb.

Na t'elc. heb ik een groote wandeling gedaan, om de Stad
en de naaresteden zuidelyk aan te zien. Het Glacielieken
veer breekt en mac neerhanden veyen boomon beplant,
maar het is niet overal net in order gehouden.
Het staat rondeling van de eene zyde de bouze muur
van van de an de Stad te zien en aan de andere zyde,
op een aammer kelyker opstane, de intgestrakte mees-
teden in de vlakke verschied. Hier is nu weinig
voornemens hare invigting te veranderen, dat
men tegenover de Burg waer de Franschen een
gedeelte der wallen hadden daen springen, bezig
is gelyke wallen inder op te bouwen, met een
groote poort. Dese wal omringd gedeeltelyk de
nieuwe aangelagde tuinen aan de eene zyde des
keisers, en aan de andere zyde voor het publiek.

Ik ben ook nog eens in het koffyhuys in deser
tuin geweest, waar het verleden vrydag was vol
was, nu waren er weinig menschen en geen men-
ziek. Zoo als algemeen in Dutschland, is de
aenreemer van dit koffyhuys een Maliaan, de
zelfde die een koffyhuys heeft boven op de ber-
te (L'omel bastey) naby den nieuwen tuin. Dit legt
fraayer: op de haagte, en word ook te voren reer
meel berocht, thens is de mode in het nieuwe te
gaan.

Savonds ben ik geweest in het Theater An den Wien,
in de naarestad Wieden; men speelde een stuk genaamt

Ein Werk, het geesten, spoken en wonderen; — ellendige onzin.
De decoraties waaraan zeer manieren kunstig gemaakt,
men zag met de grootste vlijheid men velen en
allerhande voorwerpen uit den grond opkomen,
en weder verdwijnen, ook uit den hemel neder
dalen of in de lucht zweeven; als wennen van
allerhande kleuren enz. maar waartoe al die
keraden wanneer het geen men speelt geen zin heeft.
In dit en in veel dierer bewaare stukken (ook in den
Franschintje) is het heerskend denkbeeld, dat men zich
zich van helische geesten verbonden hebben tegen te
kenen voornemen; — deze bygelovige voorstel-
ling hangt met de algemeenen staat van de on-
heid en bygelooft van het volk vry met saam,
doch dunkt my dat de regering, die vooral hier
overal zoo veel invloed uitoefent, zulke onge-
paste stukken niet moest op het toneel dulden;
de hoopen zijn reeds genoech vervuld met byge-
lovingen onzin. Of verlang men het volk niet
te laten verdere in redelicheit? ik hoop het
beste.

De inrichting van het gebouw is beter dan ^{van} eenig on-
der in weene; het is een half rond, waaraan van de mid-
delste het toneel vormt, zoo dat men overal goed
zien kan; het is ook niet versierd. Dit Theater is het
eigenaard van den Graaf Palffy.

Dinsdag 7 October. Dersamung is de heer Herr,

In het laatste de Tweejarige van Fremde, en ook
waaraan in het Handboek van Pensende in des
Besteenerijfchen Kantonstrale vindt men, van de
merkwaardigheden, van Tweenen way naar wiken,
rige opgaven, die ik hier niet behoeft in te slechten,
zoodat het my duurgacant genoegzaam zyn zal
te zeggen wat ik gemeen heb.

Ik heb onderschuld ook my gebodt Perat's Beschriving
van Wien. G't dunkt, die my raad waken wige, is, en zal
daarnaas ook uwe wagen.

werth, aan wie ik brieven uit Holland had medegebragt,
by my gekomen en heeft zich aangezonden my zulke
man te zyn, om in deze hoofdstad en vooral in
de omstreken het voornaamste te gaan zien.

Wij zyn dadelijk begonnen de voornaamste plaatsen,
en staten te doornwandelen, waan myn leidman
my de merkwaardigste paleizen en gebouwen wa-
ruzes; zoo als het Universiteitsgebouw, in de
Wallenstraße de paleizen van Saksen, Gernau,
Pulpy, Gaysmiller, des Landhauf, — het oude
Majorsambuis der familie Liechtenstein, het nieu-
we paleis van den regerenden vorst Liechtenstein,
waar my de gemelste stalle en de manege die
daar boven is zagen; — de gebouwen der Burg:
regereus, Reichs Cancellery, de bibliotek, ook de
keizerlyke manege; — op de plaats Freyung ge-
noemd het paleis Schönborn, het Arsenal;
op de plaats Hof genaamd, het paleis van den
Kuntint, van den Hofkriegsrath, het Arse-
naal der Burgery, het paleis Buttani (Bankier
Schuller); — de Cancellery van Hongaryen, het
paleis Battiani, het nieuwe gebouw de Bank,
in de Schinkstraße; — de Staats cancellery op
de balplaats; — en nog vele anderen. Dese
graote en meestal zeer schoone gebouwen ver-
liezen veel van de uitwerking die zy maken van
den omdat de doorgaans in smalle straten

Er worden hier ook veel reliquien bewaard; de
mouute meer, zo my met meer, omdat hij wel
kameste dit ik protestant was. Ten gansch lighoan
en een vaet van een onschuldig kind. He meest vaze
wat dit was, wa in myne voorstelling waer alle her
desen van die grote onschuldig. Over myne eukunde
wonder, ze de hij: wel een vande Kerode, heeft des. onkone
die Jenny / Handlich. 116.

Maan' waarmen ze niet goed zien kan.

Wij hebben ook de voornaamste kerken bezocht,
zoo als de St. Stephanskerk, de grootste en oud-
ste van Wenen; — Franciscanerkerk; —

de Augustinierskerk, waar het monument reus de
hartshertigen Christina vrouw van Koning Albrecht
van Saksen-Teschen (die Tweede) de Benariten
of Italianische kerk, ^{de Jesuïtenkerk} de Petruskerk; —

Wij hebben gezeten in het Kershof, medelyk goed
dat eten wy wy op den St. Stephansstaer ge-
klommen; men oorspreekt er een stad. Twee en de
omstreken, het was een zeer heilzame dag.

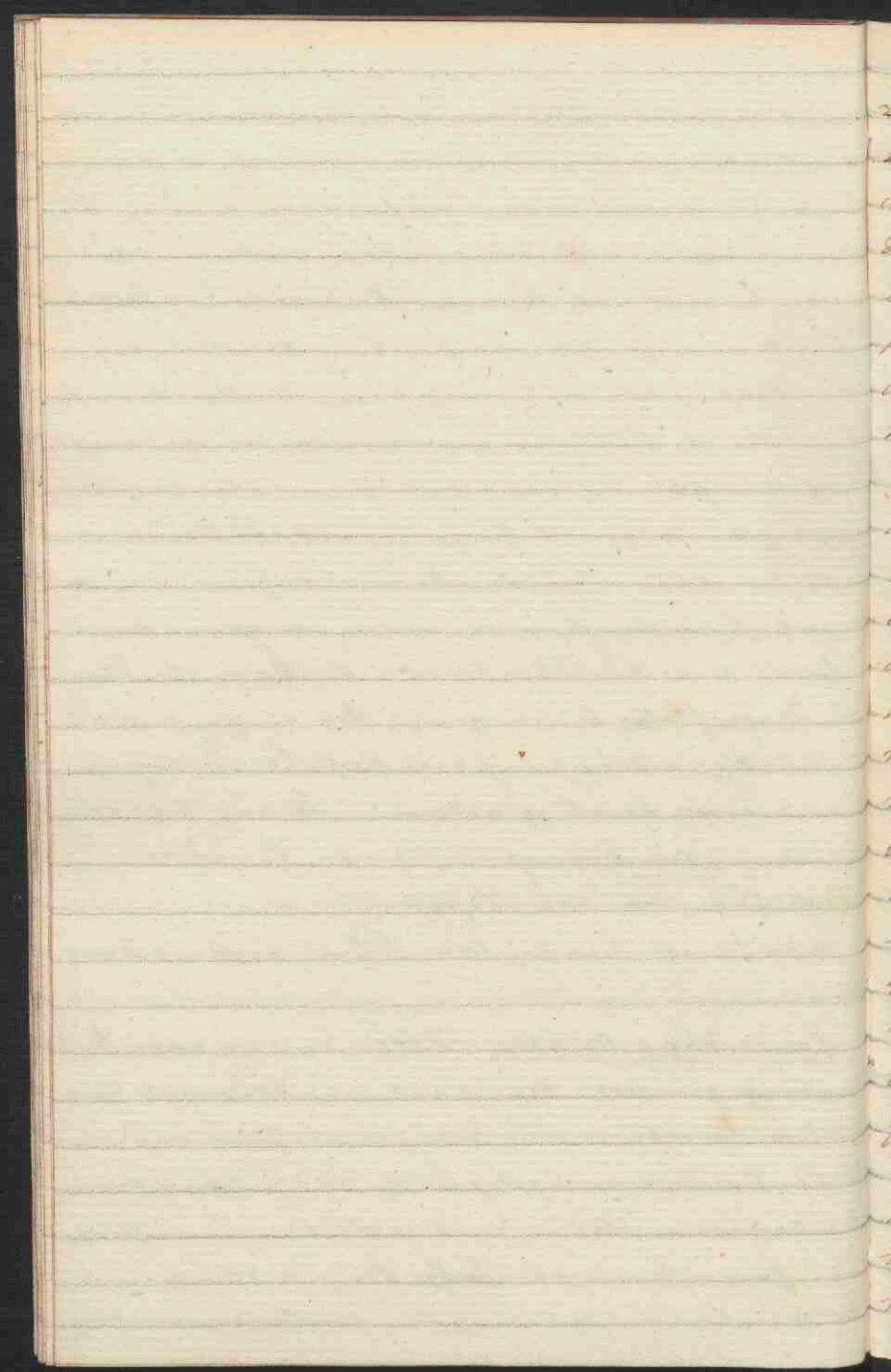
Paraplygen wy wy de heilige kerke te gaan zien,
en heeft wy een der mannikken de graven der keiser-
gen, die hier van Matthias, 204 jaar geleden, af
bevaerd waren. Het reukte altijd enige vanda-
ning by de antikes ^{te staan} kisten, die smaat en met staf de
deft in een half danker gewelf geplaatst zijn, en
waarin een Maria Theresia, een Joseph II, de
slaten zijn; deze locatite woning steekt zoo af by de
personen by den raem, te maze die wy den stades,
Sarcants hebben wy wat zagelers en opgeten
kand van het geen er te zien is in Wenen.

Woensdag 8 October. Deren morgen zyn wy naar
Schönbrunn gegaan. Het slot hebben wy maar in
weidig gezien, de tuinen, een ruime veldt lamen
van kastanje, den kon en andere boomeng. Gls.

Jenny. L. 8.

niette op de hoogte, maar gezigt op tuinen en de
omstreken; Overvloed van planten in trek-
kappen; — wilde dieren: alifant, beer, enz.; de
bron waaruit de keizer altijd water drinkt
waar hy rust ook bevindt het voolge loep Hietking
Om 4 uren gezeten by den heer Ambassadeur
van Spaen; en waerent mag twee Kallan deen de
heer Van de Poll, die eenne groote reis gedaan
heeft om paarden naar de zee omme staet loep te
kopen, en de heer C. Engelen uit Rotterdam;
ook een Hbbc Van der Kecke uit Land, weder
meest Secretarissen van zeevande gezanten.
Lavond, in het Theater, aan de Kärntner Thor
de "Länderflotte" hooren gezien. Het zingen was niet
delmatig, alleen sang veel lief. De Sontag, een
zeer mooie, beallege actrice. Ik zag hier de
keizer, den kroonprins en den Graaf van
Riedstädt, zoon van Napoleon
te ontmoete hier den heer Schneerogd uit Boos-
lem.

Donderdag 9 October. Heten zyning naar Schk-
tenburg geweest hier is ook een keizerlyk lust,
dat en tuisan zwaer zeer voorhillend naar
Schönbrunn, maar alles in den anderen Franschen en
Kallan drieën stiel in met regle lanen, om gesicht,
nae lagen, tenzyl in Lachsbüing de tuisan in de
Engelischen tuisan met slingerlanen aangelegd.

zijn. Het is een vlakke bodem, waar alleen door afsnij-
deling van gebouwen en zeer nauw gaat, door helder
water dat men door de plaats geleid heeft, en
dat alles insluit, door alle hande gebouwen
en een vondige versiering, een allelijste
plaats voor wandeling en zomsomertijdt genoot-
is. De keizerin is ook veel; des zomers heeft
hy er het meken doorgebracht.

Hans des Gains, thans Lusthaus genaamd, waan
de keizer met den koning van Saksen geseyde
heeft. De oude Pitterburg, omtrent zoo
als te Wilhelmshöhe en te Wachtel, men weet
ons schilderswerk op glas door een schilder, die
thans daer waant geschilderd, waarrande kle-
nen by de vanden met afsnaken, by bemerkt de
kunst om blyvende kleuren op glas te brengen
weder gevonden te hebben, zyn naam is Hof-
de brugt ligt op een eiland in den ryen; het
water daaraan met het geen rug op de plaats
randgelede is bedraagt 50, van rietki klappers.
De heyerhof, met een ander metingerye, ver-
toet daarkoren. Een lusthuisje waarin een te-
fel staat, die Maria Theresia geschilderd heeft.
Vermaaken spelen waar zint de familie van
den keizer vermaakt; en de leidsman kan
niet genoeg de besontelykheid en vriendelykheid
van den kleinen graaf van Roubtast naeme,

In t voorbygaan zagen wy de Wasseranstalt,
op het glacis buiten de Carolinenthor, ingerigt, om
kunstige mineralwateren te gebruiken; deszelvys
in den maak te zyn van de inrigting van Dr. Strauss
te Drexler. — Perzel 5 183.

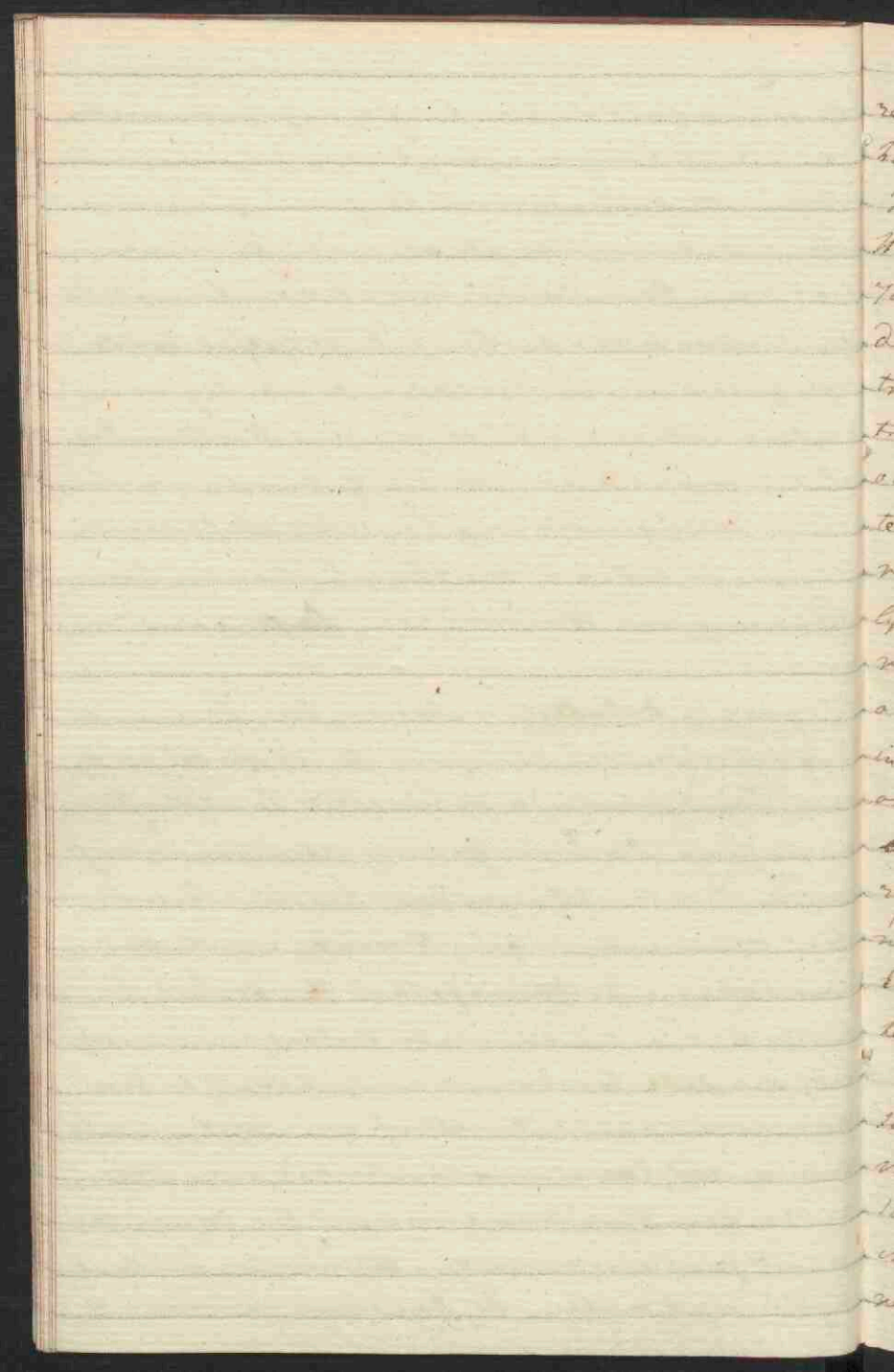
Op een school die hier hangt mag men met een
175 pond; een groot verschil, ook is de heer
Hemmerth buitengewoon lang.

Men moet ons ook de plaats, waar de heeren
met zijn familie by hinnen aan hant met de
zeven zamen onder de hoornen gespeeld hebben.

Het geheel van Lachenburg, so aanleg en in-
richting hebben my buitengewoon befallen. Het
slot is een zeer eenzijdig gebouw.

In de herberg hebben my tamelyk blaas gezeten.
Vanochtend heb ik in het Church-Theater, die
10de hening, van Howard, en "Das war ich" zien
spelen.

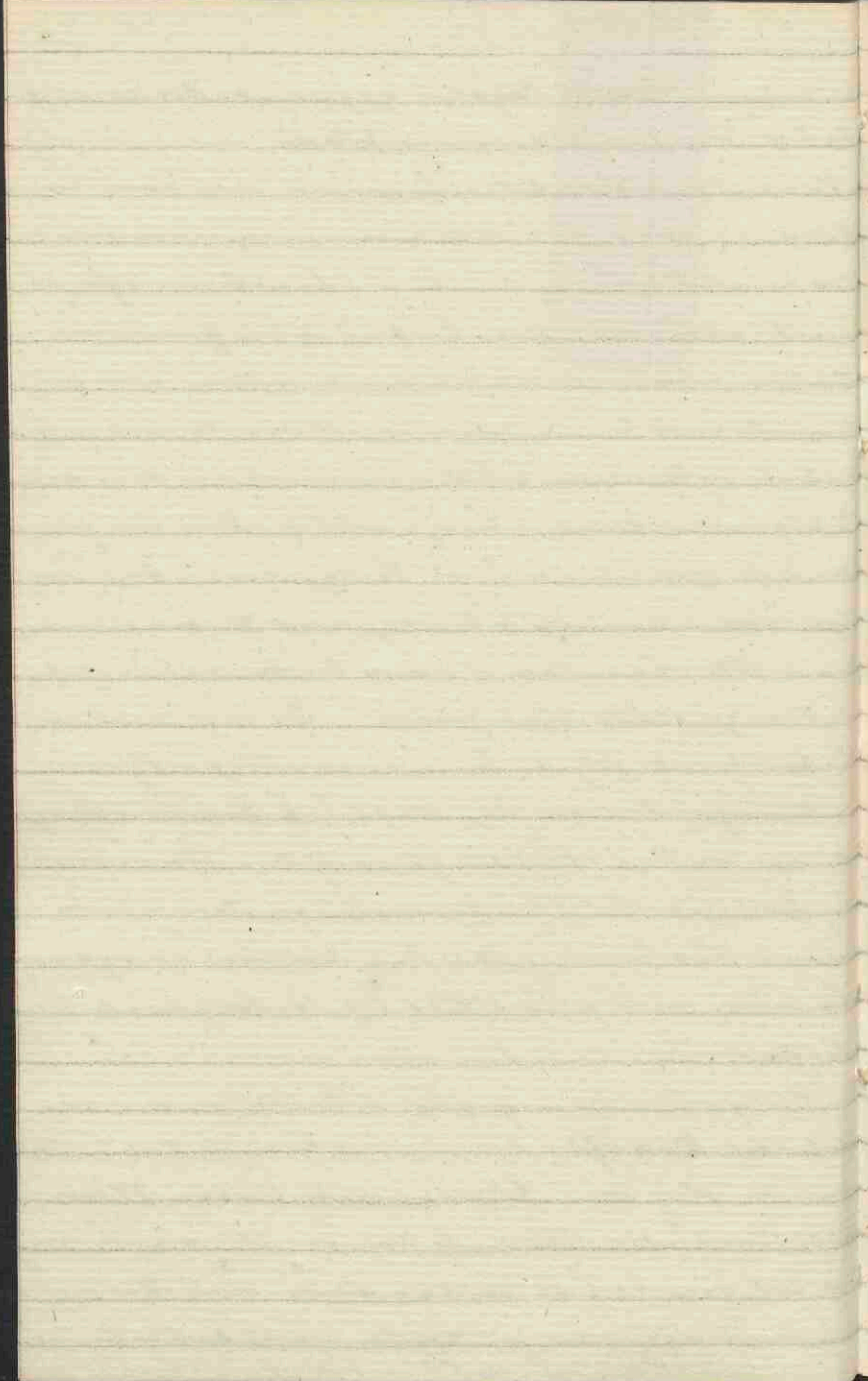
Vrydag 10 October. Het den heer Perroone en
zag verbleiden andere heere. Kan ik de Kanonba-
nery (Stückbahnerij) in de voorstad Landtroffe,
meeren zien. Dit is een gaansel nieuwe inrichting
waaraan de inrichtingen door den heer Reichen-
bach vermaakt zijn; te voren was de bany
op een aanmerkelijken afstand van de stad. De
kracht die men hier aannemt bestaat in een water-
rad; dat doet het kanon rondroeyen; de boor
die aan een verskanten staaf zeer vast is, wordt
door een rad, dat een man aandraait, voortge-
brukt, deze boor draait niet, en het kanon dat
draait gaat niet voort; dit was, zoo my dunkt
te Haulwich anders. De kanonnen worden in de

re nieuwe lavery, tegelyk gepolyst; dit nieuw
had te Wualwich eenen plaats.

Vervalgen ben ik des Invalidenhuis gaan zien.
Het is een mooi, groot gebouw, en zyn aambent
700 invaliden; zy zyn in 7 Chambres afge-
deeld; elke chambre heeft 2 tot 4 groote nec-
tuchen, waarin de ongetrouwde alleen en de ge-
trouwd met hunne vrouwen slapen (en wonen),
ook als zy kinderen hebben danken die in deze groo-
te algemeene kamers hun verblyf. Deze inrigting
vind ik zeer randeling. Er zyn geen afsonder-
lyke eetzaal, ook eten zy niet te samen, maar
voor elke chambre is eenen keuken daer int
ontzange eedes zyne partje. Die niet verkiezen
in het huis te blyven kunnen er altyd intgaan en
ontzangen den van den staat by g. kernters draag-
de van andere stichtingen nog 2. - Wanneer
zy dan wederhand medes verplange terug te ko-
men in het huis wordt hun dit niet gevraagd.
Er schen veel vindingheid en oordeel plaats te
hebben.

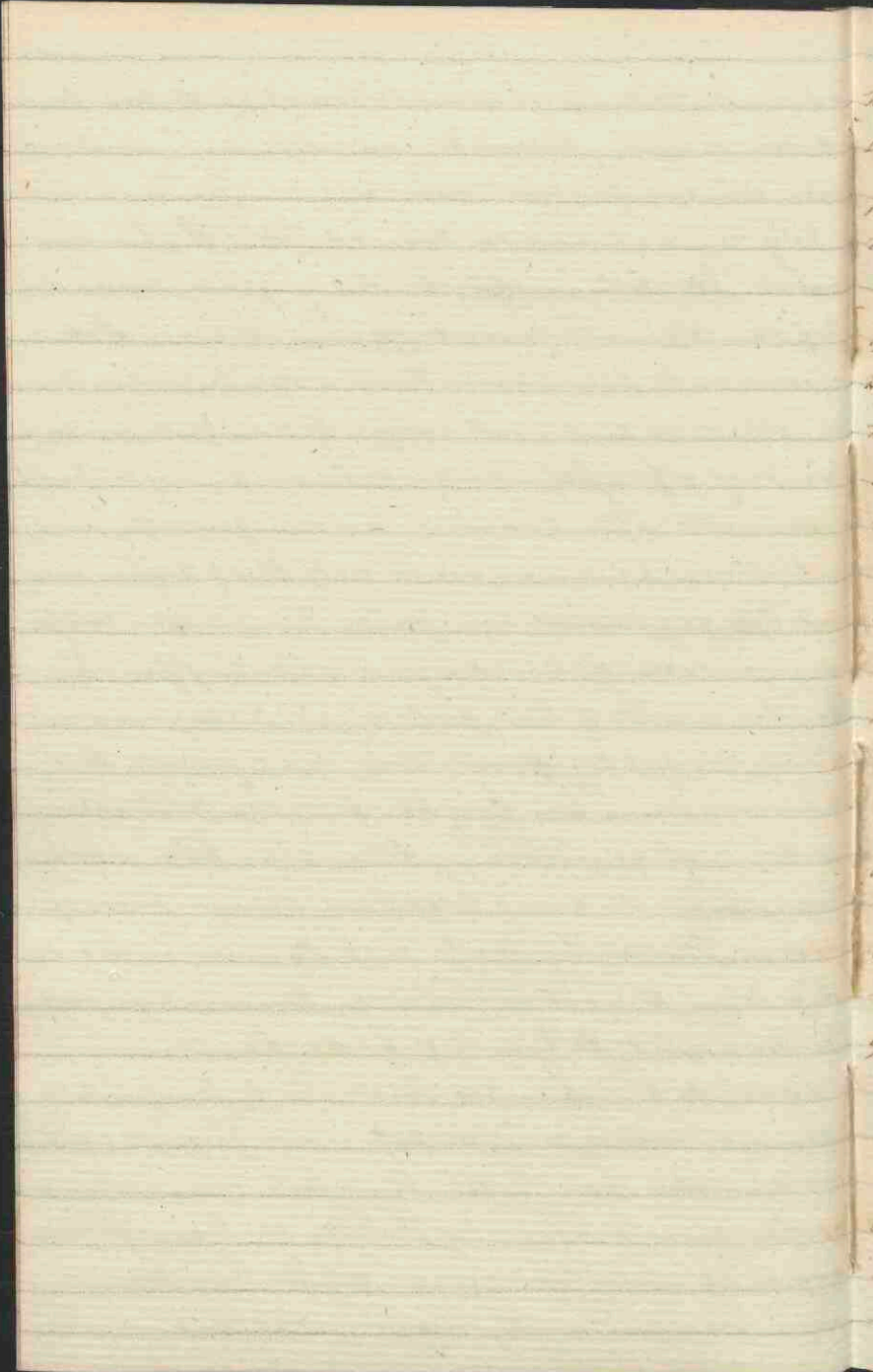
Er zyn hier twee groote behalderijen van den
schles Kräfte, het eene stelt voor het einde
van den slag van Alperen naby tuenen 22 mee
1809, het andere het einde van den slag van Leipzig;
ik heb geen van beiden zeer bewonderd. Het zyn
vereenigingen van portretten, waar ander byna

geen uitstekende en voor de kunst gewerkte ge-
stalten en zelaattrekken, noch kammen, en de
geen, schoone groepen, vanden.

Wij zijn ook nog den tuin van den Russische
vorst Rasumowski, die lang gerant aan het
Kop van Weenen gezet is, gaan beziën. Dit
is een van de prachtigste tuinen van Weenen, en
met uitstekende veel smaak aangelegd; men
vindt er afwisseling van gebouwen, waeronder
veel zeldzame boomen; en een grooten over-
vloed van blaemen, die in vele trekkafen zeer
leeflyk geplaatst zijn, en in den winter zelfs
aangevoerd groen en zier verschaffen. By
den tuyn is ook het paleis, een zeer groot ge-
bouw, prachtig gemeubeld, met groote bal-
kams, waer men om van den tuyn en de blaemen
te kunnen genieten. Alles was thans ver-
waerd; de vorst is sedert eenige jaren op
reis in Italic; hy heeft niet kunnen en overde-
dig leuen te neek verstaen en kan nu zyn paleis
en tuyn niet de hoorlyk onder handen.

Sarouds bewik in het Theater in de Josephstadt
gewest, waer, na de 20^e maar gespeeld werd
Arend die Schauerfeindinn, een parodie in de
zelfde maate als in het Theater de Leopoldstadt,
ook in de platte taal van het gemeen van Weenen;
nu en dan wel geestig maar veelal grof. Men had

hier ook groot gezagen in het aen hooren van dit
stuk, zoo als daermit blykt dat het zoo dikwyl
gespeeld wordt. Dit Theater is klein, niet verrijst,
maar slecht gebouwd.

Zaterdag 11 October. Varen morgen heb ik het
Brasilische kabinet meeren zien. In eenen stadt,
het dach van hier worden prins van Brasilia ge-
kond is zyn eenige geleerden derwaards gezan-
den om het land te bereisnen en verzamelingen
van natuurvoortbrengsels en te brengen.
Dere ontberoming tokynt boven verwachting ge-
slagte te zyn. Lene zeer rijke verzameling van
mineralen, planten en dieren, ook van huirnen,
kleding en. zyn in tweeën aangekomen. Dit alle
heeft men voorloopig ingestalt, en dit is het
Brasilische kabinet. De heer Dr. Pahl, was zoo
gand my het waarnaemste aan te wyzen en ook
van zyne reis te verhalen. Hy is 5 jaren in Bra-
silia geweest, en heeft eenre zeer groote reis gedaen,
meestal in Streeken, maar andere reizen, my niet
gewest zyn. De mineralen, edelsteenen, zoo als zo
in de rivieren in Brasilia gesonden werden,
het gant, dat mede daar wordt gesonden, dit
alles heeft hy my aangewesen, vele handerde plan-
ten, die nog gauch onbekend waren zyn in het
herbarium, de dieren zyn ook zeer belangryke.
Men is bezig om zoo veel de reizen zelve als de

Young J. 23.

kan hoopig van al het onbezocht, en te veel de
uitgave gerekend te maken.

Ik heb heden naar Rotterdam toe naar den Heer
Mits, van justitie gephaseerd over de verandering
myner reis. Ook heb ik het een en ander over
Weenen en Oostenryk ingezien.

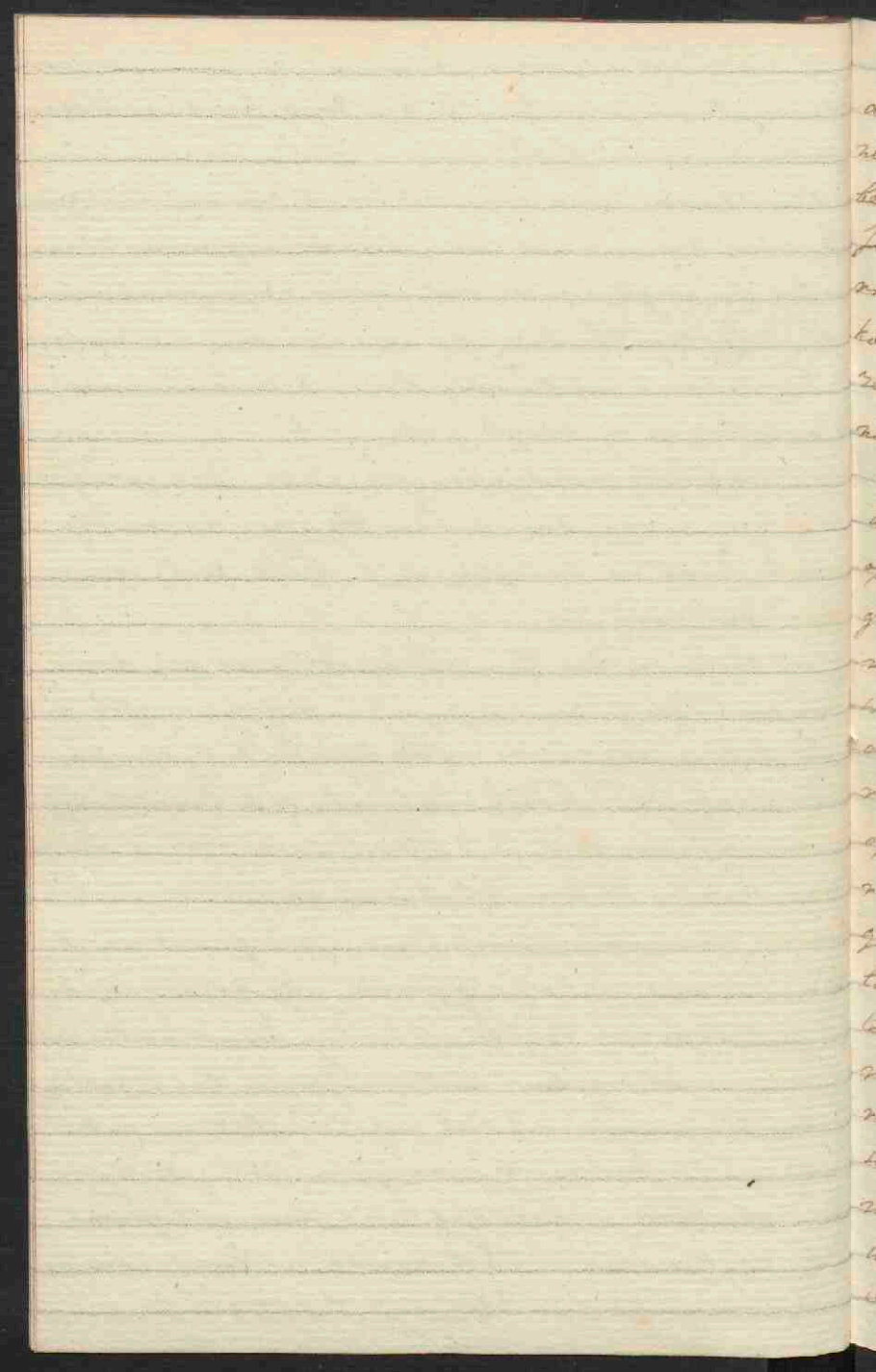
Zondag 12 October. Heden ben ik met myn
leidsman, den heer Menwith naar Baden
geleest, 8 meilen van Wien. Het is een lieve klein
ne stad, die in den zomer ongeveer een maal de week
wordt. Er zijn verscheiden badhuizen, myn de
welken het grootste, dat paroulange gebouwd
is Lane, bad genaamt. Het heeft zyne eigene
bron, waardoor het water van handens uit den
grond opkomt. Het is hier de gewoonte dat
men te een bad, maan en een maan. Er
kunnen hier de week 40 tot 50 te gelijc in het
bad zijn. Er zijn maar 2 baden, voor alle de pe-
lonen in dit land. De tyd is van zonnegens tot
10 uren. Om 5 uren s'namiddag, laat men het
gewoonlyc ledig lopen, en laat het huis om 1
uur s'voorgens weder vullen. In dit huis zijn 30 ka-
mers en gasten te huisvesten.

Naby de stad, op de helling van een berg, is het
Plot, dat de Kerkheren van Kavel niet heeft laten bou-
wen, het staat nuom neeme moor, maar er valt toch
wel op aan te werken, en de toegang is slecht, ook is

geen plaats noot kinnen by Toek vast het 1409,000
guldens zilver goed.

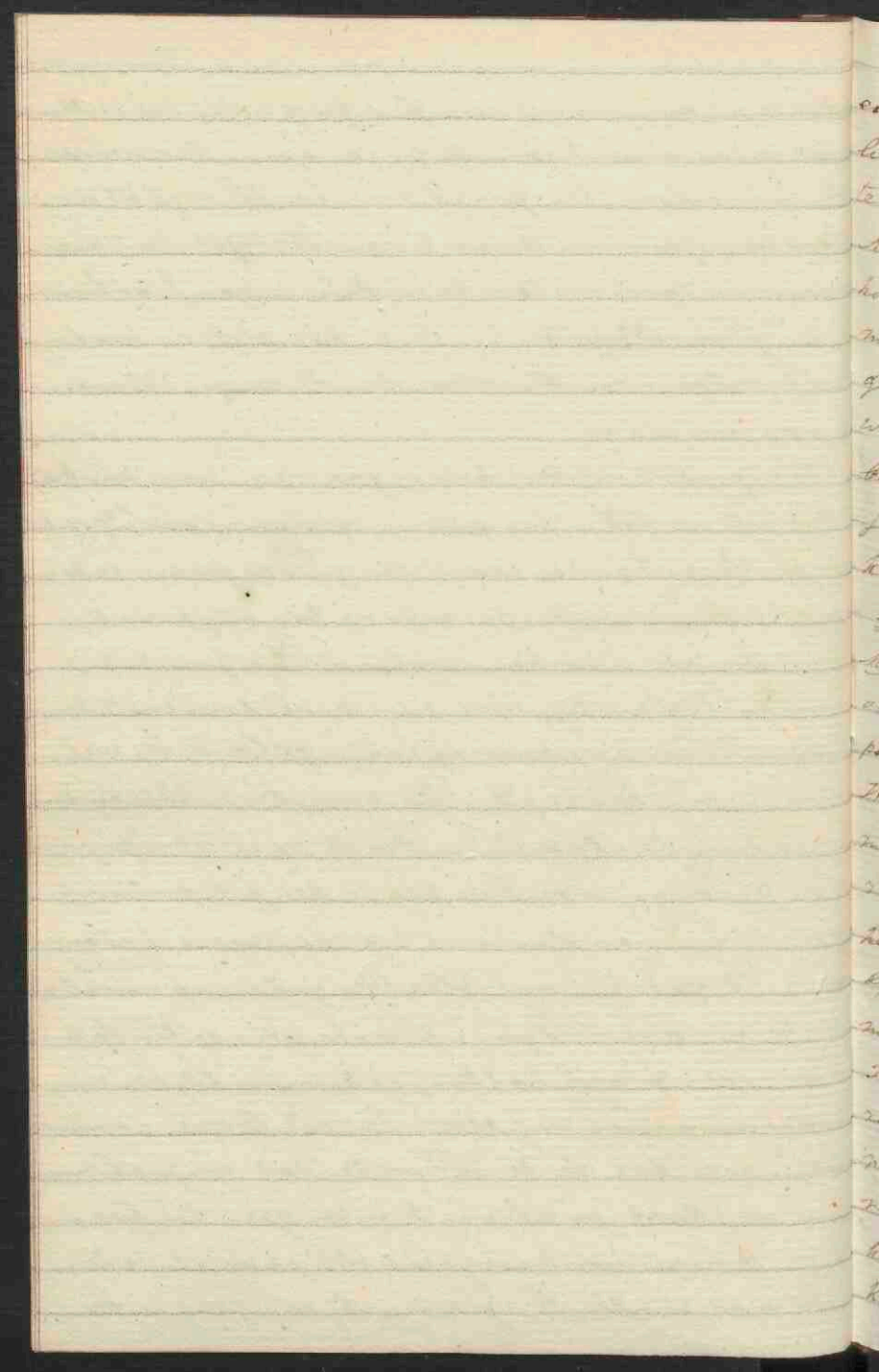
Om 12 toen hielden wy in het Pauck geveerde, hier
kone, of dit nu alle menschen byeen; maar thans
is het byna gaanslyc verlaten. Wy zagen er den
Aartsbischop Anton, die ook hier een paleis heeft.
Vervolgers hebben wy tussen het Pauck een
wandeling op de hoogte gedaan, het sijn overal
gemakkeleke voetpaden gemaakt. Het gezigt
is er zeer mooi, over de Staar Breden, het omly-
gende land en hemels; in de weste de bergan-
ten van Hongaryen.

Wy hebben in het Lousbad zeer goed gezeten.
Snamiddags sijn wy gemaakte naar het
St. Klementhal, in de valley tusschen de rivieren, aan
het stroomoppe Schwaichbach; op de hoogten sijn
3 ruines; een daer van Reichenstein het ik de
kluinen. Klementhal is de gewone wandeling
en de rouwplaats om 5 uren, een groot aantal
daer sijn dan alle gesuld. Op deze wande-
ling hebben wy den Aartsbischop Karel ontmoet,
hy ging met een heer en twee jonge Aartsbischopen
twee kinderen. Ik heb nog tamelyk ver op de
weg naar Heligenkreutz gewandelt; de valley
is rontlyk en zeer lief met bloemen begraed.
Er sijn dit jaar 2278 badgasten in Baden geweest.
Hier ver naar deze Staar ligt het slot Schorau,

dat men gewoonlyk van hier ging zien; dit is thans
reeds meer voor vreesdelingen open; het werd
bevoord door den graaf van Montfort, dat is
Jerome, gouverneur koning van Neapelen, zyne
vrouw en zyne zuster, de weduwe van Joachims
koning van Napels. Zy leven hier stel, en mogen
zelf, volgens een bevel van den keizer, in Weenen
niet overnachten.

Teruggakomen, ben ik eens gaan naar een bal,
dat plaats had in het gebouw genaamd Schellgrube
op de Neue Markt, waar een juuden papier ontwe-
geld defaald werd. Het was er tamelyk veel,
mer danste niet dan walsen. Het gereschep
was middelmatig, niet van de verdorvenste soort,
ook werd er niet onvraagzaam gehandeld; wel
nog en min behoefte. Ik vergeleek het by de
openbare danspartijen, die ik voor eenige ja-
ren te Parys, in de rue neuve des petis champs
gezien had; en dan was het my zeer in het oog
loopend, dat hier veel slechter gedanst werd dan
te Parys; dat de Franche vrouwen op die bals
veel meer gracie hadden, ook meer blyken van
verdorvenheid; nog een in het oog loopend onder-
scheid was dat by de Franche het gesprek min-
mer ontbrak, en eten en drinken geen hoofdvraag
was, tenyge hier doorgaans elk paar als de dans
uit was zonder te spreken by een zyn zitten.

en met gretigheid eten drink, dit was by dese
 leden kwaadpraak by de Franschen niet. Hier beery
 te meer dan by de Franschen meer liederlykheid
 dan soldaten en politiebedienden om orde te
 houden ontbracke het hier nooit; en toech dunkt
 my, dat men iets naantykiet, waarop in Frankryck
 gepast wordt, dat is om te delcten dat onvol-
 wafkenen naideidenlei geslacht zulke partye
 bezucking; ik zag hier enkele jongens en meis-
 jes, die my niet onder dan 14 of 15 jaren waer-
 kwamen.

Maandag 13 Octobes. Heden morgen zyn my naar
hooling en de Brui gendert. Voor een groot gedeelte
 over denzelfden weg die men naar Baden gaande
 passeert, het goede grante weg is naar Steyermark en
 Italic. Het glaci en de ruurdat is een die by de we-
 men, velle reyer met boommen, en versalgen een
 zeer beschaftwaat, er was veel donkte en levenlyg-
 heid waartoe de markt van grante, en vrukte
 bydeveg. De weg is ontsteekend gaad onder hande,
 men komt veel wagenen teyer, die 2 of 3 paarden in
 Italic krommenen met 4 tot 8 paarden bespanne
 zyn. Wanneer ik dit ongezelyk en kostbaar ver-
 vaer der wagenen zie, denk ik dikwylt, aan het grote
 ver, d'col naar ons land, waar men alles te water te
 kome, en te water door alle streekken verspaeren
 kan. Men heeft hier een kanaal gegraven van

